

Ett hem att växa i

Handledning för familjehemsutbildare

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

*Korrigerad: S. 6: lagändring, s. 8: lagändring och s. 34 lagändring.
November 2025*

Artikelnummer: 2024-5-9077

Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby, juni 2024

Innehållsförteckning

Inledning.....	6
Syfte och mål.....	7
Målgrupp.....	7
Att utbilda familjehemsföräldrar.....	8
Grundkompetens.....	8
Samarbete kursledarna emellan.....	8
Vuxnas lärande.....	9
Utbildningsmaterialets upplägg.....	10
Förberedelser.....	12
Att förbereda utbildningen.....	12
Utbildningsgruppernas sammansättning.....	13
Planera utbildningsträffarna.....	14
Lokaler och annat praktiskt.....	16
Utbildningens delar.....	18
Första mötet: Familjehemsvården och barnen.....	21
Att förbereda inför mötet.....	22
Dagens möte – mål och program.....	27
Presentation av utbildningen.....	29
Familjehemsvården och barnen.....	33
Ensamkommande barn.....	37
Risk- och skyddsfaktorer.....	38
Barnperspektiv och barnets perspektiv.....	40
Vad är viktigt för barn och unga.....	42
Grundläggande principer för familjehemsvård.....	44
Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus.....	47
Att förbereda inför mötet.....	48
Dagens möte – mål och program.....	51
Barnkonventionen och barnets rättigheter.....	54
Socialtjänstens handläggning.....	56
Långsiktigt placerade barn.....	62
Samverkan kring barnet.....	65
Barns rätt till delaktighet.....	71

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg	77
Att förbereda inför mötet	79
Dagens möte - mål och program	81
Anknytningsprocessen	84
Anknytningsmönster	92
Positivt samspel och trygg bas.....	94
Interkulturellt perspektiv	99
Mentalisering	103
Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser	106
Att förbereda inför mötet	107
Dagens möte - mål och program	109
Separationer och förluster.....	110
Kriser	111
Att lämna sin familj	115
Barn i migration.....	124
Traumamedveten omsorg.....	125
Separation vid placeringens avslut.....	129
Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse.....	138
Att förbereda inför mötet	139
Dagens möte- mål och program.....	141
Varför barnet ska ha kontakt med ursprungsfamiljen	144
Umgänge	148
Att hålla kvar kontakten	154
Sjätte mötet: Barns hälsa	158
Att förbereda inför mötet	158
Dagens möte.....	161
Om hälsa.....	162
Riskfaktorer och utsatthet	172
Sjunde mötet: Barns skolgång.....	190
Att förbereda inför mötet	190
Dagens möte - mål och program	192
Placerade barns skolgång.....	193

Att stödja barns skolgång	197
Att stödja barns språk och läsning	201
Åttonde mötet: Samspel och gränssättning.....	211
Att förbereda inför mötet	213
Dagens möte.....	215
Beteendeproblem som riskfaktor	218
Positiv uppmärksamhet och samvaro	220
Att lyssna och kommunicera	223
Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet.....	235
Att förbereda inför mötet	237
Dagens möte.....	239
Ett barn flyttar in	241
Ensamkommande barn	247
En ungdom flyttar ut.....	248
Alla i familjehemmet påverkas	250
Vad vi har gjort under utbildningen	256

Inledning

Alla barn har rätt att växa upp under trygga förhållanden. När barn och unga av olika skäl inte kan bo kvar hemma är det viktigt att det finns bra, trygga och kärleksfulla familjehem som kan ta emot barnen.

Socialtjänsten ska, enligt 22 kap. 3 § andra stycket och 22 kap. 4 § tredje stycket socialtjänstlagen, se till att jour- och familjehem, inklusive nätverkshem, får den utbildning de behöver för att kunna ge nödvändig omsorg och vägledning.

Socialstyrelsen har tagit fram Utbildningsmaterialet *Ett hem att växa i* i syfte att ge alla kommuner förutsättningar att erbjuda jour- och familjehemmen en likvärdig grundutbildning som håller god kvalitet.

Utbildningen riktar sig till olika typer av familjehem som tar emot barn med skiftande bakgrund och behov. Den ska bidra till kommunens arbete med att ge alla barn och unga i familjehem en god vård och omsorg.

Detta är en handledning för dig som utbildar familjehemmen med hjälp av utbildningsmaterialet.

Utbildningsmaterialet

Materialet har tagits fram för att alla familjehem i Sverige ska kunna erbjudas en likvärdig grundutbildning och det är därför viktigt att materialet användas i sin helhet vid grundutbildningar till familjehem.

Socialstyrelsen har enligt Upphovsrättslagen full upphovsrätt gällande grundutbildningen för familjehem ”Ett hem att växa i” jämlikt 26 a § tredje stycket upphovsrättslagen (1960:729). Detta innebär bland annat att materialet i grundutbildningen inte får förändras, vare sig i sitt format, innehåll eller gällande de bilder som ingår utan Socialstyrelsens skriftliga godkännande.

Utbildningen är uppbyggd för att genomföras fysiskt men det är möjligt att genomföra delar eller helheten i digital eller hybrid form. Det är viktigt att alla delar kommer med och att utbildningen genomförs i sin helhet. Ett digitalt upplägg kräver mer förarbete av kursledarna.

Det erbjuds kursledarutbildning men det är inte ett krav för att få hålla i utbildningen *Ett hem att växa i*. För de som vill kommer kursledarutbildning erbjudas inom ramen för Yrkesresan.

Utbildningsmaterialet består av en lärobok till familjehemmen och en handledning till familjehemsutbildare. Handledningen kompletteras med presentationsbilder och *Bilagor för utskrift* att använda vid utbildningstillfällena.

Läroboken *Ett hem att växa i - Familjehemmets bok*, förmedlar kunskaper inom de områden som bedöms relevanta för familjehem vid en grundutbildning och utgör kunskapsunderlaget för utbildningen. Teoretiska kunskaper varvas med berättelser, exempel från verkliga livet, barns erfarenheter och reflektionsfrågor samt konkreta råd och tips om hur man kan tänka och handla.

Familjehemmets bok är också grunden för kursledarens kunskapsunderlag för att genomföra utbildningen. Beroende på kursledarens tidigare kompetens kan fördjupning behövas kring kursens kunskapsteman, men också kring rollen som utbildare och kursledare.

Handledningen riktar sig till den som ska anordna och hålla i utbildningen för familjehemsföräldrar. Den förmedlar kunskaper om vad som är viktigt att tänka på i samband med utbildningen. Handledningen innehåller ett utbildningsprogram som ger tydliga instruktioner för varje utbildningstillfälle som stöd för den som genomför utbildningen.

Till handledningen finns presentationsbilder som följer det föreslagna utbildningsprogrammet samt *Bilagor för utskrift* som innehåller underlag till vissa av övningarna.

Ladda ner material

www.socialstyrelsen.se och www.kunskapsguiden.se

Syfte och mål

Utbildningen ska ge familjehemsföräldrarna kunskap och möjlighet att reflektera kring följande:

- familjehemsvård, barnen och uppdraget
- ramarna för uppdraget som familjehem – lagstiftning, ansvar, roller, samarbete, stöd och villkor
- familjehemsplacerade barns rättigheter och behov, samt hur dessa kan mötas

Utbildningen ska även ge familjehemsföräldrarna möjlighet att reflektera kring de utmaningar uppdraget kan innebära samt förbereda sig på hur familjen och de egna barnen påverkas.

Målgrupp

Ett hem att växa i är en grundutbildning som vänder sig till alla familjehem oavsett typ av uppdrag, barnets behov och ålder samt familjehemmets relation till barnet. Utbildningen ger nödvändiga grundkunskaper som alla familjehem kan behöva.

Att utbilda familjehemsföräldrar

Grundkompetens

Socialnämnden ansvarar för att personal som anlitas har lämplig utbildning och erfarenhet. Socialstyrelsen anser det nödvändigt med erfarenhet av familjehemsvård för att utbilda familjehemsföräldrar – antingen som familjehemssekreterare eller som familjehemsförälder. I 5 kap. 3 § socialtjänstlagen återfinns kompetenskraven för er som ska leda utbildning för familjehem.

Det är bra om kursledare har erfarenhet av att leda grupper. En bra familjehemssekreterare eller familjehemsförälder är per automatik inte en bra kursledare. Ytterligare färdigheter och kunskaper kan behövas – bland annat kring gruppdynamik, roller och vuxenlärande, samt kanske även kring de teman som behandlas. Socialnämnden ansvarar, som ovan nämns, för att personal som anlitas har lämplig kompetens.

Det är en stor fördel att vara två kursledare. Många kursledare anser att kombinationen av en familjehemssekreterare och en familjehemsförälder är bra. Familjehemsföräldern kan illustrera teoretiska genomgångar med egna exempel. Ibland kan det vara svårt att rekrytera lämpliga familjehemsföräldrar till kursledaruppdraget. Ett alternativ kan då vara att bjuda in en familjehemsförälder till ett eller några av mötena.

Samarbete kursledarna emellan

Att känna sig trygg i rollen som kursledare ökar förutsättningarna för att genomföra utbildningen på ett bra sätt. Ett bra samarbete där kursledarna ömsesidigt kan stödja och komplettera varandra är en viktig del i detta.

Nedan följer tips för samarbete:

- Utvärdera löpande under utbildningens gång hur det går. Nyttja pauser och andra stunder då tillfälle ges.
- Visa respekt för varandras styrkor och svagheter. Ta tillvara varandras styrkor.
- Kom ihåg att ni är ett team. Även när den andra kursledaren håller i sina avsnitt, så är det värdefullt att du är med och stöttar upp när det behövs.
- Bestäm turordning och spelregler i förväg. Kom till exempel överens om hur ni ska göra om ni vill inflika i varandras genomgångar.

Att skapa ett gynnsamt gruppklimat

Det är viktigt att reflektera över vad som påverkar en grupp och dess medlemmar.

Under utbildningen möts deltagarna vid flera tillfällen. Gruppen lär under utbildningens gång känna varandra. Vad deltagarna gör och vilket bemötande de har mot varandra får olika följder för grupprocessen och deltagarna.

Kursledarnas ska bidra till att skapa ett positivt klimat som underlättar lärandet.

En tydlig struktur främjar läroprocessen. Kursledarna behöver vara tydliga med ramar och innehåll, och samtidigt förklara syfte och mål med utbildningen. Under första mötet läggs tid för att gå igenom de yttre ramarna för kursens upplägg.

Det är även viktigt att reflektera över hur man vill ha det och vara mot varandra. Gruppen kommer få utrymme att prata även om detta under utbildningens första träff då de får jobba med en gemensam överenskommelse.

Vuxnas lärande

Det finns viktiga aspekter att tänka på när det handlar om vuxnas lärande.

- Alla behöver ges möjlighet att förstå varför de ska lära sig något och vad de har för nytta av utbildningens innehåll. Att prata om vad utbildningen i sin helhet och de enskilda momenten syftar till är därför väsentligt. En persons beredskap och intresse för att lära sig nya saker är ofta kopplat till behov som de har i vardagen.
- De flesta ser sig själva som ansvarstagande och självstyrande. De vill även att andra ser dem så och respekterar deras autonomi. Att utbildningsupplägget är tydligt och har ett innehåll som är relevant är viktigt, då ges deltagarna förutsättningar att vara aktiva, det vill säga kan bidra både till eget och andras lärande.
- Den egna erfarenheten är den största tillgången i vuxnas lärande. Att ha rollspel, problemlösningsövningar, gruppdiskussioner är därför bättre än enbart teoretisk undervisning. Det är viktigt att motivera och koppla samman deltagarens erfarenhet med utbildningens innehåll.
- Vi motiveras ofta av inre förstärkare som att bli bättre på vårt arbete, få bättre självkänsla och högre livskvalitet. Därför är det viktigt att få reflektera kring och sätta ord på den egna motivationen och vad utbildningen kan bidra med.

Ett hem att växa i
Att utbilda familjehemsföräldrar

- Vi lär oss genom att på olika sätt ta emot och bearbeta ny information med hjälp av våra olika sinnen. Vi använder flera sinnen, men man kan ha olika preferenser. För att nå ut till så många som möjligt är det en fördel att använda olika pedagogiska grepp och en variation av metoder. Lärandet blir effektivare av att olika sinnen stimuleras och används.

Utbildningsmaterialets upplägg

För att åstadkomma variation och passa så många som möjligt av kursdeltagarna, består utbildningen av moment i olika former. Det varierade upplägget syftar till att stödja dig som kursledare att förmedla kunskap, stimulera till reflektion, eftertanke och insikt, samt att ge en inlevelse i barns, föräldrars eller familjehemsföräldrars situation. Syftet med momenten kan också vara att få igång en diskussion i gruppen och på så sätt få olika ståndpunkter belysta samt att öka deltagarnas förutsättningar att integrera ny kunskap.

Utbildningsmaterialet består av olika övningar, som utförs enskilt eller i grupp. Genomgående i handledningen beskrivs vad som är särskilt viktigt att tänka på i förhållande till respektive övning/moment. Materialet innehåller också stöd för muntliga genomgångar, bilder och filmer.

Det är viktigt att ge tydliga instruktioner innan du gör en övning. Tala om vad som ska göras, varför och vad som förväntas av deltagarna.

Tänk på att ge instruktioner *innan* eventuell gruppindelning, då deltagarna annars kommer ha hunnit flytta fokus till gruppen snarare än de instruktioner som följer.

Nedan beskrivs olika former av övningar/ moment som ingår i utbildningen.

Muntlig genomgång. Varje utbildningstillfälle innehåller muntliga genomgångar, som grundar sig i forskning eller beprövad erfarenhet. Till genomgångarna finns hänvisningar till Familjehemmets bok och ofta en eller flera bilder som stöd.

Gruppövning/gruppdiskussion. För att stödja att alla deltagare får möjlighet att vara aktiva i utbildningen, finns många olika varianter av diskussioner och övningar i grupp.

Inlevelseövning. Dessa görs ofta i början av ett utbildningstillfälle och anknyter till temat för träffen. Övningen syftar till att deltagarna får kontakt med sina egna känslor. De utförs ibland enskilt och ibland tillsammans med andra.

Enskild reflektion. Syftet är att deltagarna ska få möjlighet att reflektera kring upplevelser och känslor, kanske från tiden när man själv var barn. I

Ett hem att växa i
Att utbilda familjehemsföräldrar

vissa fall kan den enskilda reflektionen övergå till att deltagarna delger sina tankar två och två, i smågrupper eller i hela gruppen.

Bikupor. De är enkla att genomföra och tar inte så lång tid. Deltagarna vänder sig mot den som sitter närmast och diskuterar en fråga i några minuter.

Vinjett eller berättelse. En kort berättelse läses upp högt för deltagarna och kan vara en utgångspunkt för en övning eller reflektion på olika sätt.

Rollspel/samtalsövning. Övningarna syftar till att deltagarna får leva sig in i en situation eller bidra till att träna en ny färdighet. Då vissa personer kan tycka att rollspel är utmanande är det även möjligt att välja att prata sig igenom dessa övningar utan att aktivt gå in en roll.

Gestaltningsovning. I en övning får deltagarna gemensamt gestalta ett barns nätverk och förändringar som sker runt barnet. Kursledaren guidar deltagarna igenom hela övningen.

Värderingsövning. Dessa användas för att få igång en diskussion och belysa olika åsikter. En viktig funktion med värderingsövningar är att ge deltagarna möjlighet att byta ståndpunkt.

Film. Det finns ett antal olika korta filmer med i utbildningen. Filmer brukar vara uppskattade inslag och utgör underlag för reflektioner, diskussioner och övningar. Länkar till respektive film finns inlagda i bilderna i presentationsmaterialet.

Förberedelser

Att förbereda utbildningen

Det krävs noggranna förberedelser innan ni håller en utbildning. Hur lång tid som krävs beror på hur väl insatta ni är i ämnet och materialet och om ni behöver fördjupa er i några av utbildningens teman. Förutom Inläsningstid behöver ni förbereda genomförandet av utbildningen. Är det den första gången ni håller utbildningen behövs troligtvis mer tid för förberedelser än om ni är vana utbildare sedan tidigare.

Den tydliga strukturen och instruktionerna i den här handledningen är till för att underlätta för er som kursledare. Den kunskap som förmedlas och de övningar som finns i materialet ska förmedlas utan att någon del tas bort. Det är dock inte meningen att ni ska läsa innantill och vara materialet ”bokstavstroget”. Övningar kan ändras och bytas ut mot liknande övningar, som passar gruppen eller er som kursledare bättre. Ibland kan det passa att lägga till egen kunskap eller lokala exempel.

Sprid ut utbildningstillfällena

Utbildningen omfattar 9 utbildningstillfällen och utgör totalt 27 timmar. Det finns visst forskningsstöd och erfarenheter från tidigare utbildningar som tyder på att det är att föredra att sprida en utbildning över tid. Skälet till detta är att lärandet påverkas positivt av den process som uppstår över tid, särskilt om det handlar om nya insikter och om att integrera ny kunskap. En spridning av utbildningstillfällena ger familjehemmen möjlighet att diskutera det som framkommit vid utbildningen hemma, läsa kommande kapitel i boken och återkomma till sina kurskamrater för att dela nya tankar och erfarenheter.

Familjehemmets bok är uppdelad i nio kapitel med ett tema för varje kapitel. Vi rekommenderar att utbildningen fördelas på nio utbildningstillfällen med ett tema vid varje tillfälle. Varje utbildningsansvarig bestämmer dock själv hur utbildningen ska läggas upp för att på bästa sätt motsvara de lokala förutsättningarna. Det kan till exempel av praktiska skäl vara nödvändigt med heldagar eller internat om deltagarna eller kursledarna bor långt ifrån utbildningsorten.

Utbildningsgruppernas sammansättning

När en utbildningsgrupp ska sättas samman finns det olika aspekter att fundera över och ta ställning till innan inbjudningar skickas.

Gruppens storlek

Det finns olika uppfattningar om vilken som är den optimala storleken på en grupp. Erfarenheten från vana familjehemsutbildare talar för att antalet gruppdeltagarna inte bör understiga 6 och inte överstiga 20. Är det för många deltagare kan det dels vara svårt att få med alla deltagarna i diskussioner, dels tar exempelvis redovisningar och övningar längre tid. Blir det för få deltagare kan gruppdiskussioner och gruppövningar påverkas och det blir större påverkan om en deltagare uteblir.

Deltagarnas erfarenhet av att vara familjehem

Ett hem att växa i är en grundutbildning som i första hand är avsedd för blivande eller nyblivna familjehem. Även mer erfarna familjehem kan dock ha glädje av att delta. Gör en bedömning från fall till fall. Bland de erfarna utbildare som medverkat i att ta fram och testa materialet finns det olika uppfattningar om värdet av att blanda oerfarna och erfarna familjehemsföräldrar. Fördelen med kan vara att de erfarna familjehemsföräldrarna har värdefulla erfarenheter att bidra med i diskussionerna, vilket ofta uppskattas av nya familjehemsföräldrar. Nackdelen kan vara att det blir svårare att hålla fokus och att diskussioner i gruppen kan få för mycket tyngd på de erfarna deltagarnas specifika erfarenheter. Erfarenheter tyder även på att erfarna familjehemsföräldrar i en del fall önskar mer fördjupade kunskaper inom vissa områden än vad detta material erbjuder.

Utreda eller inte utreda familjehem

Kommuner har olika praxis beträffande hur långt blivande familjehemsföräldrar som erbjuds en grundutbildning ska ha kommit i rekryteringsprocessen. De som är färdigutredda har haft större möjlighet att sätta sig in i den kommande rollen som familjehem, vilket kan påverka frågor och diskussioner under utbildningen. I de fall där utredning inte genomförs före grundutbildning kan det vara lämpligt att göra en initial bedömning av familjens lämplighet före kursstart.

Blandade grupper eller gruppsammansättning utifrån uppdrag

Denna grundutbildning riktar sig till alla familjehem oavsett typ av uppdrag de kan komma att ha. De kan få eller ha uppdrag att ta emot barn med olika bakgrund och behov. Det kan handla om uppdrag för stadigvarande placeringar eller jourplaceringar. Det kan vara nätverkshem eller hem som inte har någon tidigare relation till barnet. Det vanligaste är att ha blandade utbildningsgrupper med deltagare med olika typer av uppdrag. För mindre kommuner kan det vara nödvändigt med blandade grupper för att få ihop tillräckligt stora utbildningsgrupper inom rimliga tidsintervall. I större kommuner eller i de fall det finns kommunövergripande nätverk som samverkar kring utbildning av familjehem, kan det vara en fördel att bilda särskilda utbildningsgrupper för till exempel nätverks-/släktinghem eller hem som tar emot ensamkommande barn. Även i dessa fall används samma utbildningsmaterial och program, men diskussioner och fokus kan i högre utsträckning utgå från deltagarnas specifika uppdrag.

Planera utbildningsträffarna

Det är bra att vara två kursledare vid utbildningens genomförande. Det är en omfattande utbildning med många olika moment. De olika övningarna och avsnitten kan väcka känslor hos deltagarna eller hos er som håller i utbildningen. Det är även praktiska frågor att hantera under och inför utbildningstillfället. Det underlättar om ni är två kursledare som tillsammans kan följa deltagarna och att ha möjlighet att dela upp de olika momenten mellan er.

Varje möte behöver förberedas noga av kursledarna tillsammans. Ibland kan det passa att lägga till lokal kunskap och lokala exempel. Kanske har ni någon bra verksamhet i er kommun som ni vill berätta om. Ni behöver stämna av vem som gör vad under utbildningstillfällena både avseende vem som håller i vilken presentation/övning likväl som vem kokar kaffe, ställer i ordning möblering eller kollar att tekniken funkar.

Prova övningar

Det kan vara bra att testa vissa av övningar innan de genomförs med deltagarna. En del av övningarna handlar om att testa olika tankar och byta perspektiv, medan andra övningar är designade för att få deltagarna att leva sig in i olika känslor. Fördelen med att prova någon eller några av övningarna innan utbildningen är att ni som kursledarna kan känna er mer trygga i genomförandet men även vara förberedda på eventuella frågor och vad övningarna kan väcka för känslor hos deltagarna.

Om ni planerar att genomföra vissa delar av utbildningen digitalt behöver ni lägga särskild vikt på att se över hur övningar kan genomföras på bra sätt i digital eller hybrid form.

Återkommande moment

Några moment återkommer varje möte. Syftet med dessa inledande och avslutande moment är att skapa en mötesstruktur som deltagarna känner igen även om temat skiftar från gång till gång.

Varje möte, förutom första mötet, inleds med ett moment som kallas backspegeln. Upplägget för backspegeln är alltid likadant. Alla möten har även ett avslutande moment som är likadant varje gång.

Alla möten har en längre fikapaus. Dessa pauser är en viktig del i genomförandet eftersom det bidrar till utbildningsprocessen då de ger utrymme att både pausa och att under friare former prata vidare om frågor och tankar som väckts. Fikapausen ger även utrymme för deltagarna att knyta kontakter med varandra då utbildningen indirekt även kan bidra till ett värdefullt nätverk för deltagarna.

Program och tidsplanering för möten

Under en familjehemsutbildning blir det ofta intressanta diskussioner och tiden kan gå fort. Ibland är det svårt att veta när man som kursledare behöver bryta och gå vidare. I den här boken finns ett program för varje möte. Där finns de olika momenten, planerad tidsåtgång, vilka presentationsbilder som ska visas samt uppgifter om material som behövs. Tidsangivelserna i programmen är ett stöd för planering och genomförande. De är inte tänkta att hållas till punkt och pricka i alla lägen. Ni kan justera tiden utifrån er egen bedömning och ert upplägg av utbildningen.

Det är bra att skriva eget körscheman och ha det utskrivet på papper. Det bidrar till överblick och underlättar att hålla tidsramarna. Programmen finns i *Bilagor för utskrift* och har kolumner för att kunna skriva upp egna uppgifter kopplade till körschemat. Se exempel nedan.

Moment	Tidsåtgång	Klockslag	Bild	Material	Ansvarig
Hälsa välkommen	10 min		1-3		
Lära känna-övning	15 min			Bilder/nallekort	
Om utbildningen	10 min		4-5		
Presentation av utbildningen	5 min				
Förväntningar	5 min			Pennor och papper	

Ladda ner material

www.socialstyrelsen.se och www.kunskapsguiden.se

Presentationsbilder och talmanus

Det finns inga stödtexter eller talmanus till presentationsbilderna. Ni behöver själva förbereda vad ni ska säga till varje bild. Ni kan välja att skriva stödord eller talmanus direkt i anteckningsdelen under presentationsbilderna eller göra stödanteckningar på annat sätt som passar er.

Ni kan även själva välja om ni vill ha med ytterligare presentationsbilder. Det kan exempelvis vara bilder som lyfter fram lokal information i anslutning till det tema som ni jobbar med. En del kursledare kan välja att ha med ytterligare bilder om program, tidsangivelser för övningar eller liknande. Ni kan alltså anpassa bildspelet så att det är ett stöd för just er som kursledare och de deltagare ni möter.

Ladda ner material

www.socialstyrelsen.se och www.kunskapsguiden.se

Utvärdera och samarbeta

På samma sätt som det är viktigt att förbereda varje utbildningsträff är det värdefullt att stanna upp och reflektera efter varje utbildningstillfälle. Lyft fram det ni tycker fungerade bra och vad ni ser som förbättringsområden. Samarbetet mellan er kursledare är viktigt att prata om för att ni på ett bra sätt ska kunna komplettera varandra i uppdraget. Ju mer ni kan dela med er av vad som känns utmanande och vad som ni har lätt för desto mer kan ni utvecklas som kursledare och förbättra utbildningens kvalitet.

Lokaler och annat praktiskt

Lokal

Välj lokal utifrån vad som passar gruppens storlek och den möblering som passar er grupp och ert genomförande. Deltagarna kan sitta i cirkel eller i utsittning med eller utan bord, men även möblering i öar kan fungera bra. Det senare ger en naturlig indelning vid diskussion i smågrupper. Oavsett möblering är det viktigt att tänka på att det ska finnas utrymme för övningar, gruppdiskussioner och rollspel. I programmen framkommer vilken utrustning de olika utbildningstillfällena kräver. Undersök alltid i förväg att den tekniska utrustningen fungerar och att annat material är tillgängligt.

Att arbeta med tolk

Kursledare som har använt tolk lyfter fram vikten av att i god tid anlita en tolk med erfarenhet av den här typen av uppdrag.

Det underlättar om tolken innan utbildningen får ta del av information om utbildningen och dess innehåll och även får se program, tidsplanering och presentationsmaterial. Under utbildningsträffarna simultantolkas samtalen och kursledarna genomför utbildningen på vanligt sätt.

Tänk på att utbildning som genomförs med tolk tar mer tid i anspråk vilket ni som kursledare behöver ta hänsyn vid planering av program och körschema.

Kursintyg

Efter genomgången kurs bör deltagarna få ett intyg att de deltagit i kursen.

Ladda ner material

www.socialstyrelsen.se och www.kunskapsguiden.se

Utbildningens delar

Detta avsnitt presenterar utbildningens olika delar. Det är uppdelat i nio avsnitt – ett möte för varje del utifrån kapitlen i läroboken *Ett hem att växa i - Familjehemmets bok*.

Nedan följer en kort beskrivning av utbildningens innehåll. För övrig information om innehållet hänvisas till läroboken.

1. Familjehemsvården och barnen

Detta avsnitt ger en introduktion till utbildningen, men också till själva uppdraget att vara familjehemsförälder. Varför behöver familjehemsföräldrar utbildas och vad behöver man lära sig? Allmänna kunskaper om vad familjehemsvård är och varför barn placeras förmedlas. Risk- och skyddsfaktorer som begrepp introduceras och frågor om familjehemsföräldrarnas förväntningar och utmaningar lyfts. Under mötet lyfts även barns och ungas egna erfarenheter av familjehemsvård och synpunkter om vad som är viktigt för familjehemsföräldrar att tänka på.

2. Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Detta avsnitt ger kunskaper om ramarna för uppdraget som familjehemsförälder. Det är kunskaper som familjehemsföräldrar behöver för att kunna samarbeta på ett bra sätt med socialtjänst, föräldrar och andra parter som till exempel skola och BUP. Under mötet presenteras barnets rättigheter och barnkonventionens innebörd, annan lagstiftning som styr familjehemsvården och socialtjänstens arbete inför, under och vid avslut av en placering. Socialtjänstens och familjehemsföräldrarnas uppdrag och roller behandlas, liksom familjehemsföräldrarnas villkor och rättigheter. För ensamkommande och andra barn i migration redogörs för Migrationsverkets roll och på vilket sätt god man och särskilt förordnad vårdnadshavare har inflytande över vården.

3. Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Målet med avsnittet är att ge kunskaper om barns utveckling ur ett anknytningsperspektiv. Anknytningsens betydelse för våra relationer behandlas, särskilt kopplat till de placerade barnen och familjehemsföräldrarnas uppdrag. Om att skapa ett positivt samspel med barnet och att som familjehemsförälder vara lyhörd för kulturella olikheter.

4. Att hantera kriser, separationer och förluster

Barn som bor i familjehem har ofta varit med om stora förändringar, förluster och kriser i livet. Avsnittet ger kunskaper om hur det kan påverka barnet. Syftet är att förbereda familjehemsföräldern för detta och bidra till ökade möjligheter att möta barnens reaktioner och behov på ett relevant sätt. I avsnittet tas också upp vad ett traumamedvetet bemötande är.

5. Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Avsnittet behandlar ursprungsfamiljens och föräldrarnas betydelse för barnet. Det tar upp familjehemsföräldrarnas och socialtjänstens ansvar i förhållande till biologiska föräldrar samt lagstiftningens intentioner. Barns behov av att få ha kvar kontakten med viktiga personer under hela sitt liv tas upp. Samt hur kontakten kan se ut när barnets föräldrar inte finns i landet.

6. Barns hälsa

Hälsan hos barn som bor i familjehem är generellt sämre än för andra barn. Deras behov behöver bli bättre omhändertagna och risker behöver uppmärksammas. Avsnittet syftar till att ge kunskaper om detta och vad man som familjehemsförälder kan göra för att bidra till en god hälsa för barnet. Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar beskrivs och vad det kan betyda för barnet. Avsnittet behandlar även om barns utvecklande av identitet och hur den kan påverkas av att barnet inte bor med sin ursprungsfamilj.

7. Barns skolgång

Placerade barns skolgång behöver uppmärksammas mer. Forskning visar att en positiv skolgång är en viktig skyddsfaktor för barn men samtidigt att placerade barn har sämre skolresultat än andra barn. Avsnittet syftar till att ge kunskaper om detta och vad man som familjehemsförälder kan göra för att stötta barnets skolgång. I mötet läggs särskild betoning på vikten av att lära sig läsa.

8. Samspel och gränssättning

Målet med avsnittet är att förmedla kunskap om hur familjehemsföräldrar kan skapa ett positivt samspel och bra samarbete med barnet. Strategier för att lösa konfliktsituationer och bryta negativa beteenden i olika situationer och åldrar behandlas i avsnittet.

9. Vardagen i familjehemmet

Uppdraget som familjehemsförälder innebär olika utmaningar och glädjemen. Den egna familjen påverkas på olika sätt. Avsnittet tar upp de egna barnens situation liksom annat man som familjehem kan behöva förbereda sig på. Vad kan man göra för att förebygga och hantera stress och påfrestningar? Avslutningsvis kommer man in på hur viktigt det är för barn och ungdomar att få ett gott stöd när de flyttar ifrån familjehemmet och att de kan behöva fortsatt kontakt även efter utflytt.

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring

- vad familjehemsvård är
- barn som bor i familjehem
- risk- och skyddsfaktorer
- barns åsikter om familjehemsvård
- uppdraget som familjehem.

Att förbereda inför mötet

- Läs kapitel 1 i Familjehemmets bok.
- Titta på filmerna 1000 kronors-loppet och Vad är ett familjehem.
- Ta ställning till om gruppindelning vid övningar under mötet ska göras på något särskilt sätt.
- Förbered egna stödanteckningar och planera inför träffen.
- Tänk på att det här är första mötet och att ni därför behöver lägga stor vikt vid att alla deltagare ska känna sig välkomna och omhändertagna.

Skicka ut inbjudan/påminnelse till deltagare. Påminn samtidigt deltagarna om att läsa kapitel 1 i Familjehemmet bok.

Se till att följande finns:

- dator, projektor samt internetuppkoppling
- presentationsbilder
- blädderblock och/eller whiteboard och pennor
- anteckningsblock och pennor till deltagarna
- kuvert
- 30-tal bilder/vykort med olika motiv eller annat material
- utskrifter av överenskommelsen
- fika.

Ett hem att växa i

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Program

Moment	Tidsåtgång	Bild	Material
Hälsa välkommen <ul style="list-style-type: none">Kort presentationBarns röster om familjehem	10 min	1-3	
Dagens möte <ul style="list-style-type: none">Mål och program	5 min	4	
Lära känna-övning	15 min		Bilder/nallekort
Om utbildningen <ul style="list-style-type: none">Presentation av utbildningenÖverenskommelseFörväntningar	20 min 5 min 5 min 10 min	5-6	Överenskommelsen Blädderblock, pennor, papper, kuvert
Familjehemsvården och barnen <ul style="list-style-type: none">Vad är familjehemsvårdVad vet vi om barnen	25 min 15 min 10 min	7-10	Länk: Vad innebär det att vara familjehem?
Ensamkommande barn <ul style="list-style-type: none">Film: Vad händer nu?	10 min	11	Länk: Vad händer nu?
Fika	30 min		
Risk- och skyddsfaktorer <ul style="list-style-type: none">Muntlig genomgångFilm: 1000 kronors-loppet	15 min 5 min 10 min	12-14	Länk: 1000-kronorsloppet
Barnperspektiv och barnets perspektiv <ul style="list-style-type: none">Olika perspektivTänk om det gällde mig och mitt barnVad är viktigt för barn och unga	30 min 5 min 15 min 10 min	15-17	Pennor, papper, blädderblock
Grundprinciper för familjehemsvården	10 min	18	
Jag vill tacka min familj	5 min	19	Länk: Brevet- Jag vill tacka min familj
Avslutning och läsanvisningar	5 min		

Genomförande

Hälsa välkommen

Tidsåtgång:

10 minuter

Kort presentation

Barns röster om familjehem

Visa bilden

Inled med att hälsa kursdeltagarna välkomna.

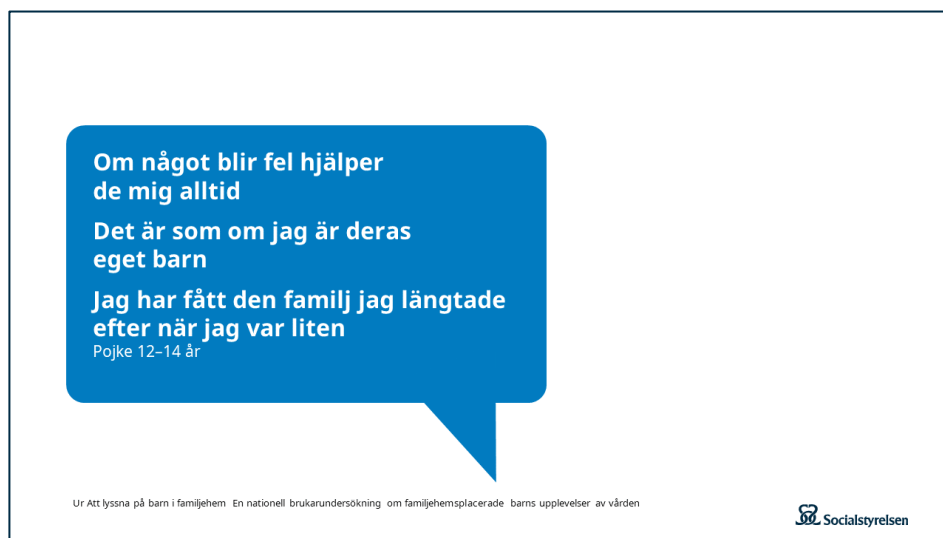
Presentera er själva.

Berätta att de under första timmen kommer få information både om dagens möte och information om utbildningen som helhet. Berätta att ni även kommer prata om hur ni vill ha det när ni träffas och arbetar tillsammans.

Om ni bedömer att det finns utrymme och behov kan ni göra en kort runda där deltagarna bara säger sitt namn. Nämn också att det snart kommer en övning där alla får presentera sig.

Barns röster om familjehem

Visa bilden

Källa: Att lyssna på barn, Socialstyrelsen

Återberätta hur barn har beskrivit sina familjehem. Texten nedan är från rapporten Att lyssna på barn i familjehem – en nationell brukarundersökning om familjehemsplacerade barns upplevelser av vården. Ni kan återberätta och läsa upp ett eller flera citat ut texten.

Det som är bra med mitt familjehem är...

Många barn säger att familjehemsföräldrarna är snälla. Barnen uppskattar att de lyssnar, förstår och tar hänsyn till barnets uppfattning och behov. De kan känna sig trygga med att familjehemsföräldrarna bryr sig om dem.

Dom behandlar mig som dom behandlar sina biologiska barn, med jättemycket kärlek. Dom visar att dom bryr sig hela tiden. Dom finns alltid där för mig när jag behöver stöd eller hjälp och jag vet att jag alltid kan lita på dom.

Flicka, 15-17 år

Ett uttryck för att barnen känner trygghet är att de känner sig som hemma i familjehemmet och kan vara sig själva. Några barn säger att det känns som att familjehemmet är deras (riktiga) familj.

Allt är bra, de är helt underbara. Älskar dom som min egen familj och de känner mig innan och utan. Allt bra man kan säga om en person, det säger jag om dom. Kommer ha med dom livet ut, de är min familj, även hela deras släkt som jag har kontakt med.

Flicka, 15-17 år

Ett hem att växa i

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Några barn, särskilt bland de yngre, framhåller det positiva i att familjehemmet erbjuder barnet tillgång till olika aktiviteter. Familjen gör kanske roliga saker tillsammans, det kan finnas syskon eller andra placerade barn att leka och ha roligt tillsammans med.

Dom är snälla. Roliga och skämtsamma. Det finns massor att göra med djuren och på vintern åker vi pulka och dricker varm choklad och firar jul, det är bäst, och maten är bra.

Flicka, 9–11 år

Jag får gå på pingis, fotboll, innebandy. Jag får ta med saker till min riktiga mamma.

Pojke, 9–11 år

I några fall kan man, utifrån svaret på frågan vad som är bra med familjehemmet, ana barnens tidigare erfarenheter av utsatthet och omsorgsbrist. Att ha vuxna som tar hand om en, att slippa vara hungrig och att få vara barn har inte varit en självklarhet för alla barnen i undersökningen.

Jag lägger mig mätt varje dag, de tvättar mina kläder och hjälper mig med mina läxor när jag behöver.

Pojke, 15–17 år

De bryr sig, de kan ta hand om mig. Jag behöver inte laga maten och jag behöver inte passa småsyskon som jag skulle ha gjort om jag bodde hos pappa. De visar mig kärlek.

Flicka, 12–14 år

Dagens möte – mål och program

Tidsåtgång:

5 minuter

Visa bilden

Mötets innehåll och mål

Introduktion till utbildningen

- Deltagarna får information om utbildningens mål och innehåll
- Presentation av kursledare och kursdeltagare

Familjehemsvården och barnen

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- vad familjehemsvård är
- barnen som bor i familjehem
- risk- och skyddsfaktorer
- barns åsikter om familjehemsvård
- familjehemmens förväntningar och utmaningar.

 Socialstyrelsen

Berätta om innehållet på första utbildningstillfället.

Beskriv att ni under det här första mötet både kommer ge övergripande information om utbildningen i sin helhet samt att ni kommer arbeta med det första temat av totalt nio teman.

Beskriv även kortfattat med stöd av programmet hur upplägget för dagens möte ser ut.

Lära känna-övning

Tidsåtgång:

15 minuter

Syftet med övningen är att presentera sig och att börja lära känna varandra på ett informellt sätt.

Berätta att ni kommer göra olika sorters övningar under de kommande träffarna. En del övningar görs för att kunna sätta sig in i hur det kan kännas i olika situationer och andra övningar, som den här, görs för att lära känna varandra en aning. Övningarna hjälper deltagarna att kunna känna efter och ibland arbeta praktiskt som ett komplement till att bara lyssna och tänka själv.

Ett hem att växa i

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Här är två alternativ på övningar för att börja lära känna varandra i gruppen.

Alternativ 1: presentera sig med stöd av en bild eller figur

Om övningen: Lägg fram ett 30-tal olika föremål på ett bord. Antingen kan ni använda er av vykort/bilder med olika motiv, eller så kan ni använda annat material som ni har tillgängligt. Kanske har ni Nalle-kort, Duplo-figurer, dockor eller annat material som ni använder i arbetet med barn och ungdomar.

Den här övningen bygger på att deltagarna får resa på sig och röra sig runt bordet med bilderna/föremålen. Det är bra då resten av mötet huvudsakligen är stillasittande. Deltagarna kan gå runt bordet med bilderna/figurerna och småprata lite grann. De kommer sedan få säga något om sig själva med stöd av en bild eller ett föremål utan att det blir kravfyllt.

Genomförandet: Berätta för deltagarna att ni ska presentera er för varandra och att ni med stöd av en bild eller figur också kommer få berätta lite om er själva. Berätta att deltagarna i lugn och ro får välja en bild eller figur som de vill använda för att berätta något om sig själva. Kanske kan det handla om ett intresse, något om familjen, om en dröm de har eller liknande.

När alla har valt en bild eller ett föremål kan ni som kursledare börja med att presentera er och sedan berätta något om er själva utifrån en bild eller ett föremål ni har valt. För att visa att det är möjligt att berätta om sig själv på olika sätt kan en av er berätta lite mer på djupet medan den andre ger en mer yttlig beskrivning.

Alla deltagare får sedan presentera sig.

De berättar kort vad de heter, hur deras familj ser ut och om de har ett placerat barn.

De visar sin bild eller figur och berättar varför de har valt denna.

Alternativ 2: Mitt namn

Fördelen med den här övningen är att den kräver mindre förberedelse och kan vara ett sätt att bekanta sig med varandra.

Be varje deltagare att presentera sig och kort berätta om sitt namn. Det kan vara varför man fått sitt namn, vem som gett namnet, vad namnet betyder eller en historia runt sitt namn. Varje deltagare bestämmer själv vad den vill berätta och i vilken omfattning. Ni som kursledare kan visa att det är ok att presentera sig själv på olika sätt genom att en av er berättar något kort och den andra lite mer omfattande om sitt namn.

Om utbildningen

Total tidsåtgång:	20 minuter
Presentation av utbildningen	5 minuter
Överenskommelse	5 minuter
Förväntningar	10 minuter

Berätta att ni kommer ägna en stund åt utbildningens upplägg och att deltagarna kommer få tänka och prata om förväntningar på utbildningen. Först lite senare i mötet kommer ni gå över till att börja prata om det huvudsakliga temat för det här mötet som handlar om familjehemsvård och de barn som bor i familjehem.

Presentation av utbildningen

Tidsåtgång:	5 minuter
Muntlig genomgång	

Berätta utifrån inledningen i Familjehemmets bok på sidan 7 med stöd av punkterna nedan:

- varför familjehem behöver utbildning
- varför socialtjänsten ska erbjuda utbildning
- utmaningar för familjehemsvården i stort.

Visa bilden

Utbildningens mål

Ge möjlighet att känna sig förberedda på vad det innebär att vara familjehem och hur det kan påverka både det placerade barnet och den egna familjen.

Ge ökade kunskaper om

- familjehemsvården och barnen
- ramarna för uppdraget – lagstiftning, samarbete, roller
- barnens behov och rättigheter

Ett hem att växa i

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Berätta om syftet med utbildningen.

Berätta med stöd av nedanstående punkter om utbildningen.

Utbildningen bygger på fyra grundstenar:

- lagstiftning som reglerar familjehemsvården
- bästa tillgängliga kunskap genom forskning
- erfarenheter från praktiken
- barns erfarenheter av att vara placerade i familjehem.

Utbildningen ger familjehem möjlighet att

- få ny kunskap
- reflektera över olika frågor och dilemman
- utbyta erfarenheter med varandra.

Utbildningen innehåller

- muntliga genomgångar
- olika typer av övningar
- gruppdiskussioner och enskilda reflektioner
- filmer.

Familjehemmets bok

Visa Familjehemmets bok och kolla att alla deltagare har fått den. Berätta att det aktuella kapitlet bör läsas inför varje tillfälle och att man bör ha boken med sig. Berätta att boken kommer vara värdefull att gå tillbaka till även efter utbildningens slut.

Visa bilden

Utbildningens innehåll

1. Familjehemsvården och barnen
2. Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus
3. Att stödja barns behov av närhet och anknytning
4. Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser
5. Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse
6. Barns hälsa
7. Barns skolgång
8. Samspel och gränssättning
9. Vardagen i familjehemmet

Berätta kort om innehållet/temat för varje möte. Se sidorna 25–27 i den här handledningen.

Överenskommelse

Tidsåtgång:

5 minuter

Ni gör en genomgång tillsammans med deltagarna kring vad som gäller under utbildningens gång och hur ni vill vara mot varandra för att alla ska kunna känna sig trygga och inkluderade.

Läs upp eller visa överenskommelsen så som den är sammanfattad här nedan. Överenskommelsen finns i *Bilagor för utskrift*.

Överenskommelse

- Efter påbörjad utbildning ska man göra allt för att delta varje gång. Kursdeltagaren kan inte bytas ut mot annan person.
- Den som inte kan komma till en träff meddelar detta till kursledaren.
- Alla tankar är tillåtna. Det är viktigt att alla får komma till tals och vi lyssnar på varandras tankar och åsikter.
- Det är ok att välja att inte svara på vissa frågor om man hellre vill vara tyst och lyssna.
- Vi har respekt för varandra, för varandras historia och upplevelser.
- Vi pratar inte med andra om det vi får veta om varandra på utbildningen. Det är för att vi ska kunna känna oss fria att prata om våra tankar och erfarenheter under utbildningen.

Ett hem att växa i

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

- Kursledare berättar inte för socialsekreterare om det som sägs på kursen om det inte handlar om oro för hur ett barn har det.

Fråga deltagarna vad de tänker om överenskommelsen. Är det något de tycker är viktigt som saknas? Är det något som känns konstigt eller som behöver förtydligas? Ni kan skriva tillägg som gruppen vill ha med.

Skriv gärna ut överenskommelsen, med eller utan tillägg, och ha den uppsatt i lokalen under utbildningen eller dela ut den till deltagarna.

Förväntningar på utbildningen

Tidsåtgång:

10 minuter

Enskild reflektion

Gemensam diskussion

Övningen inleds med enskild reflektion.

Deltagarna kommer jobba tyst i fem minuter med att tänka och skriva.

Varje deltagare lägger det de har skrivit i ett kuvert med sitt namn på.

Antingen får deltagarna spara sina egna kuvert till sista mötet eller så samlar ni in kuverten för att kunna dela ut dem till deltagarna vid sista mötet.

Berätta att deltagarna ska få fundera på vad de har för förväntningar på utbildningen.

- Vad hoppas jag får lära mig?
- Vilka känslor tror jag utbildningen kommer väcka?
- Hur kommer jag tänka och känna?
- Vad vill jag bidra med?
- Vad hoppas jag att gruppen kommer bidra med?
- Vad hoppas jag få med mig efter utbildningen?

Varje deltagare lägger när de är färdiga ner det de har skrivit i ett kuvert med sitt namn på. Antingen får deltagarna spara sina egna kuvert till sista mötet eller så samlar ni in kuverten för att kunna dela ut dem till deltagarna vid sista mötet.

Tala om att ingen kommer läsa det de har skrivit.

Därefter kan ni i storgrupp prata om förväntningarna på utbildningen.

De som vill får säga några ord om sina förväntningar. Kursledarna kan skriva ord och meningar som kommer upp på blädderblock/whiteboard. Fota eller spara även detta till sista mötet.

Kursledaren kan utifrån de förväntningar som har lyfts kort kommentera vad som ryms inom utbildningen och vad som eventuellt inte är med.

Del 2

Familjehemsvården och barnen

Total tidsåtgång:

Vad är familjehemsvård

Vad vet vi om barnen

25 minuter

15 minuter

10 minuter

Berätta att ni nu kommer gå över till det huvudsakliga temat för just första mötet. Det utgår ifrån det första kapitlet i familjehemmets bok.

Visa bilden

Familjehemsvården och barnen

1

Vad är familjehemsvård

Tidsåtgång:

Muntlig genomgång

Film

15 minuter

Ett hem att växa i
Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Visa bilden

Familjehemsvård förr och nu

Första fosterbarnsstadgan kom 1785.
Mål att rota sig och växa upp

Socialtjänstlagen (SoL) kom 1982. Ny lag trädde i kraft den 1 juli 2025.
Bygger på frivillighet och samverkan vid placeringar

Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kom 1982.
Används i vissa fall när samtycke saknas. Mål är fortsatt kontakt med familjen och om möjligt återförening.

Barnkonventionen kom 1989.
Svensk lag sedan 2020. Ändrad syn på barn.

 Socialstyrelsen

Bild 8

Berätta om familjehemsvård förr och nu.

Se sidorna 16 – 17 i Familjehemmets bok.

Berätta om:

- Familjehemsvården och samhällets uppdrag förr och nu. Förr var målet att barnen skulle rota sig och växa upp i familjehemmet. Nu är målet återförening men individuella bedömningar är centralt.
- Barnkonventionen har blivit lag och innebär att barns rättigheter förstärks och betonas mer.

Berätta om olika typer av uppdrag:

- rekryterade familjehem
- rekryterade jourhem
- nätverkshem
- förstärkt eller konsulentstött familjehemsvård.

Nämn att alla familjehem ska vara utredda och godkända av socialnämnden. Det gäller även de som är rekryterade av en konsulentstött verksamhet.

De allra flesta barn som är placerade bor i familjehem. Det är ungefär lika många flickor som pojkar som bor i familjehem.

Visa bilden

**Barns rättigheter-
artikel 6 i barnkonventionen**

Barn ska inte skiljas från sina föräldrar, utom när det är nödvändigt för barnets bästa.

 Socialstyrelsen

Berätta att även om huvudprincipen är att barn ska växa upp med sina föräldrar så lyfts i barnkonventionen att det finns tillfällen då barn behöver skiljas från dem.

Nämna att barnkonventionen kommer vara ett återkommande inslag under utbildningen.

Barn i migration

Berätta kort om barn som har flytt och ensamkommande barn utifrån sidorna 17 – 18 i Familjehemmens bok.

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Film: Vad är ett familjehem?

Källa: Syskonstödet
[Länk till filmen](#)

 Socialstyrelsen

Avsluta med att visa filmen **Vad är ett familjehem**. Filmen är 4 minuter lång. Den är producerad inom ramen för Syskonstöd, ett projekt som har drivits av stiftelsen Räddningsmissionen med stöd av pengar från Allmänna

arvsfonden för att ge information och stöd till barn och familjer som tar emot placerade barn i sin familj.

Vad vet vi om barnen

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

10 minuter

När ni berättar om gruppen placerade barn är det viktigt att betona att även om det finns vissa mönster på gruppnivå så skiljer sig förutsättningarna åt för varje enskilt barn. Gruppen placerade barn är en blandad grupp med olika behov och olika förutsättningar. Många av barnen har på grund av tidigare erfarenheter stora behov. Det finns dock en del generella drag vad gäller gruppen placerade barn.

Inled med att berätta att ni nu kommer ha en kort genomgång kring hur det ser ut för gruppen barn som är placerade men att ni kommer återkomma till detta även i senare möten.

Berätta utifrån sidorna 18 - 20 i Familjehemmets bok om:

- yngre barn som placeras i familjehem
- tonåringar som placeras i familjehem
- ensamkommande barn.

Det som är gemensamt för många barn i familjehem

- Har varit med om flera separationer och förluster
- Bristande skolgång
- Besvär med hälsan
- Många är traumatiserade
- Många har neuropsykiatriska diagnoser som t.ex. ADHD och autism
- Kulturkrockar mellan barn och familjehem är vanligt

Berätta att samma regler och rättigheter gäller för alla barn.
Socialtjänsten ska bedöma varje barns individuella behov.

Avsluta momentet med att berätta att ni kommer återkomma till flera av punkterna under denna utbildning.

Ensamkommande barn

Tidsåtgång:
Film: Vad händer nu?

10 minuter

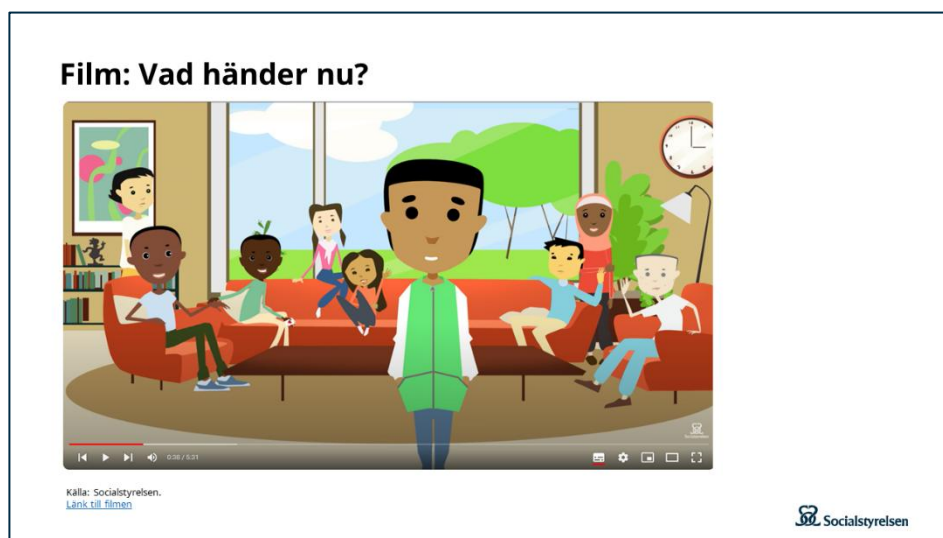

Idet här momentet kommer ni i huvudsak lyfta frågor som rör barn som kommer till Sverige som ensamkommande. Men mycket av det som lyfts gäller även för andra barn som har migrerat till Sverige.

Berätta att en del av barnen som bor i familjehem är ensamkommande barn. Under momentet ska vi lyfta det som är specifikt med deras situation med fokus på asylprocessen.

Nämn att det även finns asylsökande familjer, vars barn av olika skäl behöver bo i familjehem under asylprocessen.

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Filmen ”Vad händer nu” beskriver de ensamkommande barnens situation under asylprocessen. Filmen är drygt 5 minuter lång.

Observera att det även finns en handledning kopplad till filmen ”Om filmen Vad händer nu? – Handledning för personal inom socialtjänsten om hur filmen kan användas i arbetet med ensamkommande barn”. Handledningen beställs eller laddas ned på kunskapsguiden.se. Använd sökorden ”Informationsskrift för familjehem”.

Efter filmen delar ni in deltagarna för att diskutera i bikupor eller i mindre grupper. Låt dem ha en diskussion om filmen.

De kan utgå från frågorna nedan:

Ett hem att växa i

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

- Vad tror du är den största omställningen för ett barn som har varit på flykt och som kommer till ett familjehem?
- Hur tror du att det är för barnet att vara skild ifrån sin familj?
- Vad kan ni som familjehem göra för att stödja ett barn under asylprocessen?
- Fundera över er roll som familjehem om barnet riskerar att få avslag på sin asylansökan.

Berätta kort om uppehållstillstånd utifrån Familjehemmens bok på sidorna 37 - 38.

Fika

Tidsåtgång:

30 minuter

Som kursledare är det viktigt att förstå värdet med just fikapausen. Deltagarna får möjlighet att utan särskilda instruktioner bekanta sig med varandra och om det vill även prata vidare om de teman som lyfts.

Risk- och skyddsfaktorer

Total tidsåtgång:

15 minuter

Muntlig genomgång

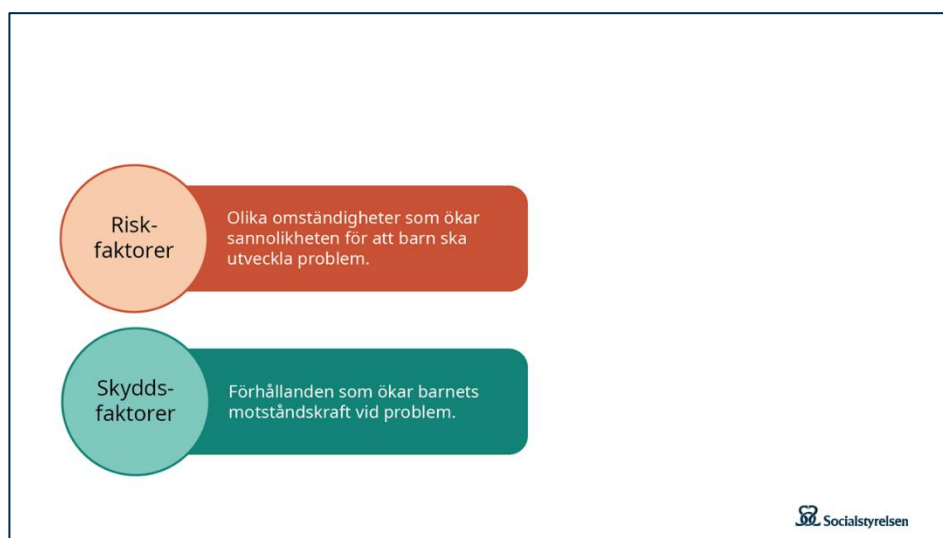
5 minuter

Film: 1000-kronorsloppet

10 minuter

Visa bilden

Ett hem att växa i

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Berätta om risk- och skyddsfaktorer med stöd av sidorna 20 - 21 i Familjehemmets bok.

Definitionerna på bilden är tagna ur BBIC Grundbok.

- **Risikfaktorer:** olika omständigheter som ökar sannolikheten för att barn ska utveckla problem.
- **Skyddsfaktorer:** förhållanden som ökar barnets motståndskraft vid problem.

Ge en kort beskrivning av begreppen riskfaktor och skyddsfaktor och koppla det till barn i familjehem. Förklara att det är en beskrivning utifrån forskning på gruppnivå. Det enskilda barnets utveckling kan inte förutses.

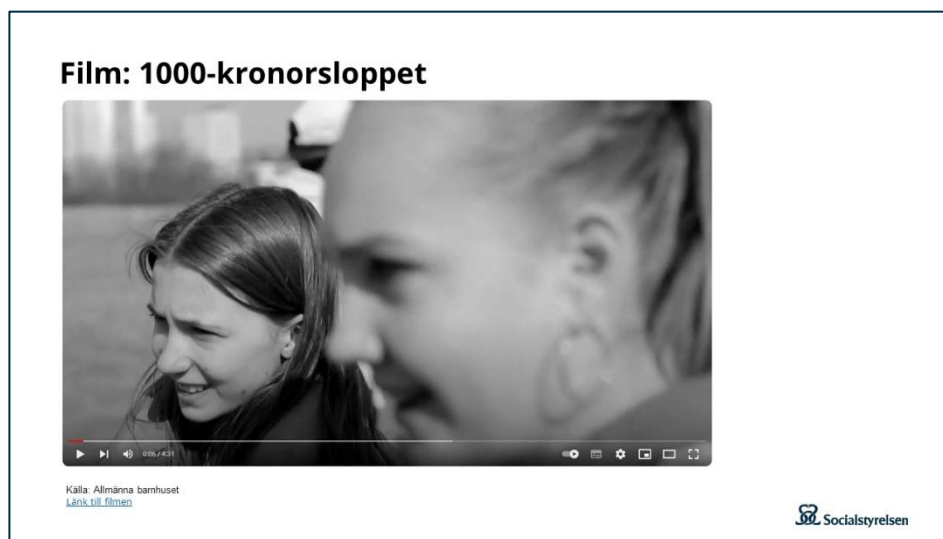
Ge exempel på riskfaktorer. Förklara att barn i familjehem ofta har utsatts för flera riskfaktorer och att de därför i högre utsträckning än andra barn riskerar att drabbas av ohälsa och negativ utveckling.

Ge exempel på skyddsfaktorer. Lyft fram exempel där familjehem bidrar på ett skyddande och stödjande sätt.

Film: 1000-kronorsloppet

Berätta att ni ska se en kort film som lyfter detta med skyddsfaktorer och riskfaktorer för barn. Filmen 1000-kronorsloppet är cirka 5 minuter lång.

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Filmen kan väcka både känslor och teoretiska funderingar. Låt deltagarna dela spontana tankar och reflektioner efter filmen.

Fråga därefter gruppen mer specifikt hur de tänker om riskfaktorer och skyddsfaktorer när de har sett filmen. Vad tänker de bidrar till att stärka respektive skydda barn?

Ett hem att växa i

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Avsluta med att lyfta fram familjehemmets viktiga uppdrag att vara en skyddsfaktor för barnet genom att t.ex.

- ge god omvårdnad
- ge trygghet
- uppmärksamma och ta till vara barnets egna resurser och utveckla dem
- stödja barnet till en fungerande skolgång
- inkludera barnet i familjen
- se det individuella hos varje barn utifrån personlighet, erfarenheter, ålder, kön, etnicitet och religion.

Barnperspektiv och barnets perspektiv

Total tidsåtgång:	30 minuter
Olika perspektiv	5 minuter
Övning: Tänk om det gällde mig och mitt barn	15 minuter
Vad är viktigt för barn och unga?	10 minuter

Olika perspektiv

Presentera begreppen barnets perspektiv, barnperspektiv och barnrättsperspektiv. Ni kan utgå från följande text som är hämtad från Barnombudsmannens webbplats.

”Barnets perspektiv

Barnets perspektiv är barns egen syn på sitt liv och sin omvärld som baserats på barnets ålder, mognad, erfarenheter, tradition, kultur och nuvarande livssituation. Barnets perspektiv är dynamiskt och förändras under barnets uppväxt. Vuxna kan bara ta del av barnets perspektiv när barnet själv berättar.

Barnperspektiv

Barnperspektiv är den enskilda vuxnes syn på barnet, på barndom och barndomens villkor. Vuxna bygger sitt barnperspektiv på egna erfarenheter från barndom, barn i den egna närheten, personliga värderingar och professionell kunskap. Även faktorer som tradition och kultur formar den vuxnes barnperspektiv. Barnperspektivet påverkas också av samhällets barnsyn som formas av bland annat lagstiftning, normer och attityder.

Barnrättsperspektiv

Ett barnrättsperspektiv innebär att ha barnkonventionen som utgångspunkt i arbetet med barn och i beslutsfattande som rör barn. Det innebär att belysa en fråga utifrån de rättigheter varje barn har enligt barnkonventionen.”

Ett hem att växa i

Första mötet: Familjehemsvården och barnen

I de följande övningarna, och genom hela utbildningen, kommer ni se saker ur olika perspektiv. Hur ser vi på barnen, hur tror vi att barn själva skulle tänka, vad har barn själva sagt? Ni kommer i kommande möten även lyfta in barnrättsperspektiv och barnkonventionen kommer presenteras.

Tänk om det gällde mig och mitt barn

Tidsåtgång:

15 minuter

Vinjett

Enskild reflektion

Syftet med övningen är att leva sig i in hur det är att vara biologisk förälder till ett placerat barn. Övningen ger också en möjlighet för deltagarna att börja förbereda sig på vilka förväntningar som finns på dem som familjehem.

Berätta att ni ska läsa upp en kort berättelse och att deltagarna efteråt ska få fundera på hur det här skulle vara om det handlade om dem.

Läs upp vinjetten nedan.

Tänk dig in i att du lever tillsammans med dina barn. Föreställ dig hur gamla de är och hur situationen ser ut runt omkring er. Vad har ni som är bra och vad uppfattar ni som jobbigt? Tänk dig sedan att något alldeles oväntat händer dig och din familj som innebär att dina barn inte kan bo kvar hemma hos dig, utan måste flytta till en annan familj. Det är en familj som varken du eller dina barn träffat förut. Ni har haft kontakt med socialtjänsten en period och du har berättat om dina barn och vad de behöver. Socialtjänsten säger att de har en familj som är utredd och godkänd. De berättar om dem som ska bli dina barns familjehemsföräldrar.

Visa bilden

Reflektion

Tänk om det gällde mig och mitt barn?

- Vad tycker du att familjehemmet i första hand behöver tänka på för att det ska bli bra för dina barn?
- Finns det något särskilt du skulle vilja lägga till om ditt barn ska bo i en familj med en annan kulturell bakgrund än din egen?

 Socialstyrelsen

Be deltagarna tyst fundera på vad familjehemsföräldrarna i första hand behöver tänka på för att deras barn ska få det bra.

Be deltagarna att skriva ner några rader om hur de tänker.

Låt bilden med frågorna vara kvar under tiden deltagarna tänker och skriver.

När ni märker att deltagarna har skrivit färdigt kan ni bjuda in till gemensamt samtal. Fråga vad deltagarna tyckte om övningen och lämna öppet för den som vill berätta. Beroende på hur stor gruppen är kan ni istället välja att börja med att låta deltagarna dela med sig till varandra i bikupor. Detta för att alla ska få komma till tals.

Vad är viktigt för barn och unga

Tidsåtgång:
Enskild reflektion och gemensamt samtal

10 minuter

Syftet med övningen är att deltagarna får sätta sig in i vad de tror att barnet skulle tänka eller tycka och formulera vad de tror barnen vill ha i sitt familjehem.

Visa bilden

Övning

Vad tror ni barn tycker är viktigt att familjehemmet tänker på när de tar emot ett barn?

Skriv ner tre saker.

 Socialstyrelsen

Ge deltagarna papper och penna.
Be dem skriva ner tre saker de tror att barn tycker är viktigt för familjehemsföräldrar att tänka på.

Efter några minuter ber ni dem berätta hur de har tänkt. Skriv upp på ett blädderblock och notera med streck om det är fler som skrivit samma sak.

Be deltagarna slå upp Familjemets bok på sidorna 21 – 22 där exempel på barns erfarenheter finns. Kursledarna går igenom vad barnen uttryckt och hela gruppen reflekterar över skillnader och likheter mellan vad de själva trodde och vad barnen sagt.

Visa bilden

Vad har de bra familjehemmen gjort för oss?

De har accepterat, hjälpt, stöttat, inkluderat, brytt sig och gett kärlek.

De har låtit barnet fixa sitt rum. De har satt barnet först och visat intresse för barnets bakgrund. De har stöttat vid flytt och de funnits med livet ut.

De har varit icke-dömande och förstående. De har respekterat barnet som hen är och de har kunnat säga förlåt.

 Knas Hemma
ungdomsorganisationen för samhällsplatser

 Socialstyrelsen

Ett hem att växa i
Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Läs upp vad som står på bilden. Läs ett stycke i taget. Berätta att det är barn och unga i föreningen Knas hemma som själva beskrivit vad familjehem har gjort som har varit viktigt för dem.

Ge deltagarna möjlighet att komma med spontana tankar och reflektioner.

Grundläggande principer för familjehemsvård

Tidsåtgång: 10 minuter
Muntlig genomgång
Bikupor eller diskussion i smågrupper

Visa bilden

Grundläggande principer för familjehemsvården

- Barns rätt till omvårdnad, trygghet, god fostran.
- Barn ska inte utsättas för våld eller andra kränkningar
- Barnets bästa och barns rätt till delaktighet
- Barn ska i första hand växa upp med föräldrarna. Återförening är huvudmålet men bedömning görs för varje enskilt barn.
- God vård: trygg, säker, ändamålsenlig, med kontinuitet
- Viktigt att stötta/ främja kontakt med anhöriga

 Socialstyrelsen

Gå igenom de viktigaste principerna för familjehemsvården. Se sidorna 27–29 i Familjehemmets bok.

Betona att samma principer och lagstiftning gäller för alla barn oavsett nationalitet, eventuell rättslig status i Sverige eller om de t.ex. är ensamkommande barn.

Nämn att återförening med ursprungsfamiljen även gäller ensamkommande barn men med en viktig skillnad att det är Migrationsverket som avgör om barnets familj får komma till Sverige. Återförening med barnets ursprungsfamilj kan även ske i ett annat land än Sverige.

Ett hem att växa i
Första mötet: Familjehemsvården och barnen

Bikupa

Låt deltagarna tala en kort stund i bikupor eller smågrupper om vad de tänker om dessa principer, särskilt principen om återförening. Samla upp eventuella frågor och oklarheter. Nämn att ni återkommer till frågan om ursprungsfamiljens betydelse i möte 5.

Jag vill tacka min familj.

Tidsåtgång:
Film

5 minuter

Berätta att vi ska lyssna på en ungdom som läser upp ett brev till sitt familjehem. Brevet finns med i familjehemmets bok så deltagarna kan känna igen det. Lyssna/titta på ungdomen som läser upp ett brev.

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Film: Brevet- Jag vill tacka min familj

Källa: Maskrosbarn
[Länk till filmen](#)

Socialstyrelsen

Filmen är 2 minuter.

Låt texten filmen och brevet tala för sig själv och fånga upp om det finns några kommentarer eller reflektioner från deltagarna.

Avslutning och läsanvisningar

Tidsåtgång:

5 minuter

Varje deltagare får ge sitt intryck av utbildningstillfället i en runda. Det ska bara vara ett ord eller en mening.

Hälsa därefter deltagarna välkomna till nästa utbildningstillfälle och berätta att det kommer handla om att ha **ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus**. Ni kommer bland annat prata om hur ansvar och rättigheter skiljer sig åt mellan familjehemmet, ursprungsfamiljen och socialtjänsten.

Påminn deltagarna om att läsa kapitel 2 i Familjehemmets bok. Uppmuntra till reflektion utifrån de *Fundera-frågor* som finns i kapitlet.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring

- regler och principer för familjehemsvård
- ansvarsfördelning mellan vårdnadshavare/god man och familjehem
- socialtjänstens ansvar och uppgifter
- familjehemmets villkor och rättigheter
- betydelsen av samarbete kring barnet
- ansvar för ensamkommande barn.

Att förbereda inför mötet

Läs kapitel 2 i Familjehemmets bok.

Ta ställning till om gruppindelning vid övningar under mötet ska göras på något särskilt sätt.

Notera att det är ett möte som innehåller mycket information och att det är aningen kortare fika än i andra möten.

Förbered egna stödanteckningar och planering för träffen.

Se till att följande finns:

- dator, projektor och internetuppkoppling
- presentationsbilder
- blädderblock och/eller whiteboard och pennor
- Post-it-lappar
- 4–6 stycken A4-papper numrerade från 1 och uppåt
- utskrifter av BBIC-triangeln
- tändsticksask eller papper som klippts i bitar och lagts i kuvert
- foldrar om barnkonventionen från t.ex. Rädda Barnen eller Barnombudsmannen
- fika.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Program

Moment	Tidsåtgång	Bild	Material
Hälsa välkommen <ul style="list-style-type: none">• Backspegel	5 min	1	
Dagen möte <ul style="list-style-type: none">• Mål och program	5 min	2	
Ett barns röst	10 min	3	
Samspelsövning	10 min		tändsticksask eller papper klippt i bitar och kuvert
Barnkonventionen och barnets rättigheter <ul style="list-style-type: none">• Muntlig genomgång• Film: Delaktighet	15 min 10 min 5 min	4-5	Foldrar om barnkonventionen Länk: delaktighet
Socialtjänstens handläggning <ul style="list-style-type: none">• Utredning om barnets behov• BBIC• Familjehemsutredning	25 min 10 min 5 min 10 min	6-10	BBIC-triangeln
Långsiktigt placerade barn	15 min	11-13	Länk: Barn som är långsiktigt placerade
Fika	20 min		
Övning: Samverkan kring barnet	20 min	14	
Det tredelade föräldraskapet och teamet runt barnet	20 min	15-20	
Familjehemmets villkor och rättigheter	10 min	21	
Barn rätt till delaktighet <ul style="list-style-type: none">• Delaktighetstrappa• Övning: barns rätt att uttrycka sin åsikt (linjen)	20 min 10 min 10 min	22-23	4-6 lösblad i A4
Avslutning och läsanvisningar	5 min		

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Genomförande

Hälsa välkommen

Tidsåtgång:
Bakspiegel

5 minuter

Visa bilden

Hälsa alla kursdeltagare välkomna på lämpligt vis så att de känner sig sedda och uppskattade. Uppmärksamma eventuell frånvaro.

Bakspiegel

Berätta att ni i det här och alla kommande möten kommer ha ett inslag som ni kallar just bakspiegeln.

Börja med att gemensamt återkoppla till förra mötet.

Första träffen handlade om

- vad familjehemsvård är
- kunskap om barnen som bor i familjehem
- risk- och skyddsfaktorer
- barns åsikter om familjehemsvård
- familjehemmens förväntningar och utmaningar.

Stäm av med deltagarna om det finns några kvarvarande frågor.

Har de andra tankar och funderingar som har dykt upp?

Väckte förra mötet några särskilda känslor som de vill dela med sig av?

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Om ni som kursledare har någon reflektion eller tanke från förra mötet kan ni dela med er av den.

Dagens möte – mål och program

Tidsåtgång:

5 minuter

Visa bilden

Mål med mötet:

- Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:
- regler och principer för familjehemsvård
- ansvarsfördelning mellan vårdnadshavare/god man och familjehem
- socialtjänstens ansvar och uppgifter
- familjehemmets villkor och rättigheter
- betydelsen av samarbete kring barnet
- ansvar för ensamkommande barn.

 Socialstyrelsen

Berätta om målet med detta utbildningstillfälle.

Beskriv kortfattat med stöd av programmet hur upplägget för dagens möte ser ut.

Ett barns röst

Tidsåtgång:

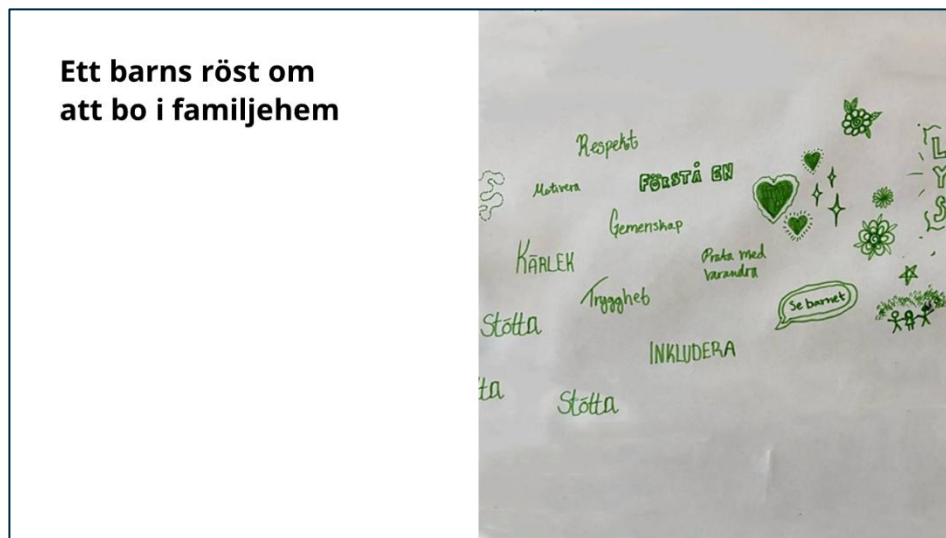
10 minuter

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Visa bilden

Källa: Knas hemma

Berätta att ni på bilden ser ord som en tonårsflicka använde för att ringa in vad hon tycker är viktigt för ett familjehem att tänka på när det tar emot ett barn i sitt hem. Hon berättade om att det kan vara de små sakerna i vardagen som kan göra att ett barn känner sig trygg och inkluderad.

Hennes råd till familjehem var bland annat:

- Uppmuntra barnet att vara med och leka, prata, umgås och i allmänhet att ta för sig i familjen.
- Låt barnet vara ett barn.
- Berätta för barnet att hen är bra precis som hen är.
- Sprid glädje och kärlek i vardagen.
- Döm inte barnet utan ha tvärtom förståelse för att barnet kan ha med sig tidigare svårigheter i bagaget.
- Hjälp barnet att förstå att det är ok att känna olika saker.
- Visa barnet att du finns, och var alltid redo att lyssna när barnet vill berätta. Det är jätteviktigt att du utstrålar trygghet.

Be deltagarna tänka en stund enskilt kring vad som är viktigt för ett barn ska kunna känna sig trygg i familjehemmet.

Fråga om någon har en tanke de vill dela med sig av i storgrupp.

Det är frivilligt att dela med sig av tankar och ni går annars vidare direkt till nästa moment.

Samspelsövning

Tidsåtgång:

10 minuter

Nedan finns två alternativa övningar. Om ni har en annan samarbetsövning som fyller samma syfte kan ni välja den.

Syftet med övningen är att illustrera behovet av samarbete, samtidigt som det är ett sätt att skapa kontakt med varandra i gruppen.

Inled med att lyfta att samarbete är viktigt för att lyckas bra i uppdraget som familjehem och för att kunna skapa bra förutsättningar för barnet.

Alternativ 1 - Tändstickan

Be deltagarna att dela upp sig i par och dela ut en tändsticka till varje par.

Paret håller en tändsticka mellan varandras pekfingertoppar. När den sitter stadigt börjar de gå runt i rummet, utan att tappa tändstickan.

Avbryt övningen när det känns som att alla provat och fått kontakt med varandra. Be paren prata med varandra kring hur samarbetet fungerade.

Låt dem som vill delge sina erfarenheter i helgrupp. Man får gärna prata med varandra under övningen.

Alternativ 2 - Pusslet

Dela in deltagarna i smågrupper.

Ge varje grupp ett kuvert med pusselbitar som ni exempelvis tillverkat av en kvadrat i styvt papper eller kartong som ni klippt i bitar. Alternativt kan varje deltagare få en bit var.

Varje grupp ska nu tillsammans pussla ihop sin kvadrat under tystnad. Deltagarna får bara ge varandra pusselbitar. Inte ta från någon annan. Om bitarna inte stämmer med antal gruppdeltagare kan man låta någon vara observatör.

Avsluta med att reflektera tillsammans i helgrupp.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Barnkonventionen och barnets rättigheter

Tidsåtgång:

15 minuter

Muntlig genomgång

Film

Berätta för deltagarna att genomgången finns med för att fungera som grund när de pratar vidare om barnkonventionen och familjehemsvård i kommande möten.

Visa bilden

Barnkonventionens huvudprinciper

- **Förbud mot diskriminering** - Inget barn får diskrimineras på grund av härkomst, kön, religion, funktionshinder eller andra skäl (artikel 2)
- **Principen om barnets bästa** - Barnets bästa ska vara vägledande vid allt beslutsfattande och alla åtgärder som rör barn (artikel 3)
- **Rätten till liv, överlevnad och utveckling** - Barn och unga ska tillåtas att utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar (artikel 6)
- **Rätten att bilda och uttrycka sina åsikter** - Barn och unga ska ges möjligheter att framföra sina åsikter i frågor som berör dem (artikel 12)

 Socialstyrelsen

Gå muntligt igenom om barns rättigheter. Ta stöd av punkterna nedan samt sidorna 30 - 31 i Familjehemmets bok.

Betona att barnkonventionen gäller alla barn.

Artikel 2, 3, 6 och 12 kallas för de fyra huvudprinciperna.

De fyra huvudprinciperna är vägledande för hur helheten av konventionen ska tolkas.

Gå igenom barnkonventionens fyra huvudprinciper:

Förbud mot diskriminering (artikel 2). Principen innebär att alla barn ska behandlas lika utifrån sina förutsättningar, till exempel ålder och kön.

Principen om barnets bästa (artikel 3). Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6). Varje barn har en inneboende rätt till livet och konventionsstaterna ska till det yttersta av sin förmåga se till att barnet överlever och utvecklas.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Rätten att uttrycka sina åsikter (artikel 12). Barn som kan bilda egna åsikter har rätt att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet självt. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till dess ålder och mognad.

Barns rättigheter i kontakt med socialtjänsten

Nämn att fyra aspekter är särskilt viktiga att ha i fokus i samband med att barn har kontakt med socialtjänsten i samband med utredningar eller insatser.

- Principen om barnets bästa
- Barns rätt att få information
- Barns rätt att komma till tals
- Hänsyn ska tas till barnets vilja utifrån ålder och mognad.

Berätta att barnkonventionen har blivit svensk lag. Det innebär att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Berätta att när det gäller beslut enligt LVU och beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn enligt socialtjänstlagen ska vad som är bäst för barnet vara *avgörande*. De bestämmelserna går alltså längre än barnkonventionen och innebär att inga andra intressen får ta över vad som är bäst för barnet.

Dela ut folder om barns rättigheter från t.ex. Rädda Barnen eller Barnombudsmannen.

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Film: Delaktighet

För mig är det viktigaste att få känna att familjehemmet inte bara är ett boende,

Källa: Maskrosbarn
[Länk till filmen](#)

 Socialstyrelsen

Filmen är 2:20 minuter.

Låt deltagarna reflektera kring vad filmen väcker för tankar och känslor.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Socialtjänstens handläggning

Total tidsåtgång:	25 minuter
Utredning om barnets behov	10 min
Barns behov i centrum- BBIC	5 min
Utredning av familjehem	10 min

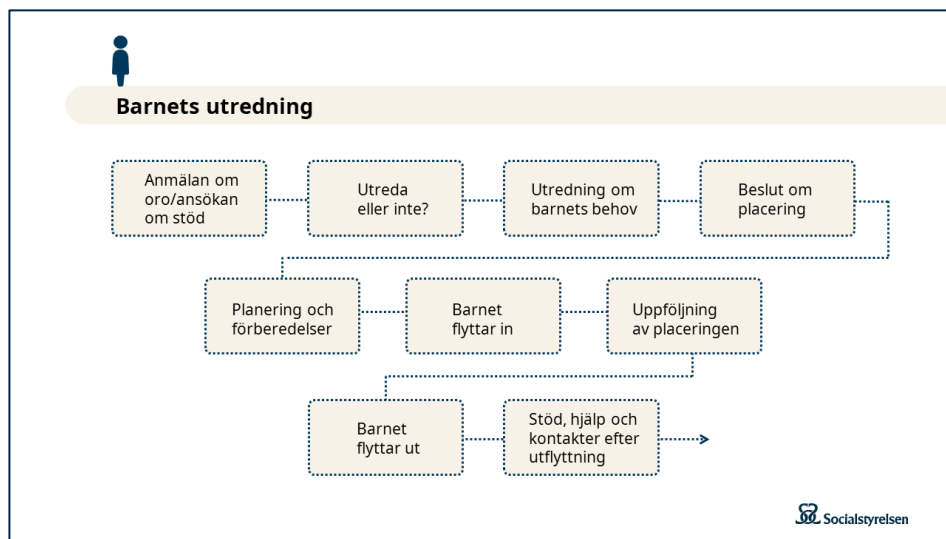
Berätta att ni nu kommer ha ett pass där ni går igenom olika aspekter av socialtjänstens arbete med barn och unga och med de familjer som kan bli familjehem.

Utredning om barnets behov

Tidsåtgång:	10 minuter
Muntlig genomgång	

Visa bilden

Klicka fram en ruta i taget och berätta hur en utredning kan gå till med stöd av berättelsen på nästa sida.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Berättelsen om Max

Anmälan om oro/ansökan om stöd

En anmälan kommer in till socialtjänsten gällande Max, 8 år. Anmälan kommer från Max klasslärare och handlar om att Max kommit till skolan med blåmärken på sina armar.

Utreda eller inte?

Socialsekreteraren som tar emot anmälan ser i socialtjänstens handlingar att det kommit in tidigare anmälningar när Max var yngre, men att de inte lett till någon utredning. Socialsekreteraren diskuterar anmälan med sin arbetsledare och det fattas beslut om att omedelbart inleda en utredning.

Utredning om barnets behov

Socialsekreteraren åker samma dag tillsammans med en kollega till Max skola för att träffa hans lärare och prata med Max. Läraren berättar att Max är både ledsen och upprörd och att han inte vill prata med någon om vad som inträffat. Läraren har ringt hans mamma som ska komma till skolan så fort hon kan.

Vid mötet med läraren och rektorn framgår att Max har svårigheter i skolan både gällande skolarbetet och i kontakten med skolkamraterna. Han blir fort arg och hamnar lätt i bråk. Mamman som anländer till skolan lite senare bekräftar skolans uppgifter och berättar också att hennes pojkvän misshandlat både henne och Max vid flera tillfällen. Max mamma är hjälpsökande och är både trött och ledsen.

Under socialtjänstens fortsatta utredning av Max behov framkommer att hans pappa missbrukar både alkohol och narkotika och inte funnits med i Max liv på flera år. Hans mamma lider av psykisk ohälsa och har varit

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

arbetslös under flera år. Mamman beskriver att hon och sonen lever ett isolerat liv utan något stöd från sitt nätverk.

Beslut om placering

Beslut fattas om att Max ska placeras i familjehem vilket hans mamma är positiv till då hon känner att hon inte kan hjälpa Max på det sätt hon önskar. Pappan har socialtjänsten inte lyckats nå.

Planering och förberedelser

Socialsekreteraren och familjehemssekreteraren berättar både för Max och hans mamma om det familjehem som Max ska flytta in i. Socialsekreteraren visar dem bilder på och berättar om vilka som ingår i familjen samt hur huset och området familjen bor i ser ut. Max får även möjlighet att ställa frågor om sådant han undrar över. Mamman får berätta om sånt som är viktigt för familjehemmet att tänka på när det gäller hennes son. Hon berättar både om sånt som Max tycker om att göra och äta, men även vad han behöver stöd med och hur man kan lugna och trösta honom.

Max och mamman träffar därefter familjehemmet tillsammans med socialsekreteraren.

Barnet flyttar in

Max placeras i ett familjehem i sin hemkommun och han kan fortsätta att gå i sin gamla skola. I familjehemmet finns förutom familjehemsföräldrarna en yngre pojke och en äldre tjej. Max har först lite svårt att finna sig tillrätta i familjehemmet då han är orolig för sin mamma och hur hon har det.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Uppföljning av placeringen

Socialtjänsten besöker regelbundet Max och har ett nära samarbete både med hans mamma och hans skola så att han får den hjälp han behöver. Det har visat sig att Max har dyslexi och han har även fått glasögon då hans syn är dålig.

Med tiden finner Max sig tillrätta i sitt familjehem och han träffar sin mamma regelbundet både hemma hos sin mamma, men även hos sin mormor som hans mamma nu återupptagit kontakten med. Mammans tidigare pojkvän har dömts för misshandel och har försvunnit ur mammans liv.

Max deltar i en gruppverksamhet som vänder sig till barn vars föräldrar har missbruksproblematik vilket hjälper honom mycket när han kommer upp i tonåren.

Barnet flyttar ut

Max stannar kvar i sitt familjehem tills han slutar på gymnasiet och då flyttar till ett eget boende. Han har fortsatt kontakt med sin mamma som kämpar med sitt psykiska mående och periodvis försvinner för att sedan åter ta kontakt med Max och hans familjehem.

Stöd, hjälp och kontakter efter utflyttning

Max bor nu i en egen lägenhet i andra hand. Familjehemmet hjälpte honom att hitta lägenheten som ägs av en av deras vänner. Max ska till hösten börja plugga på en folkhögskola på en annan ort och kommer då bo hos sin mormor. Max ska utbilda sig till trädgårdsmästare. Max har fortsatt en nära kontakt med sitt familjehem. De hörs ofta per telefon och ses vid högtider och födelsedagar.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

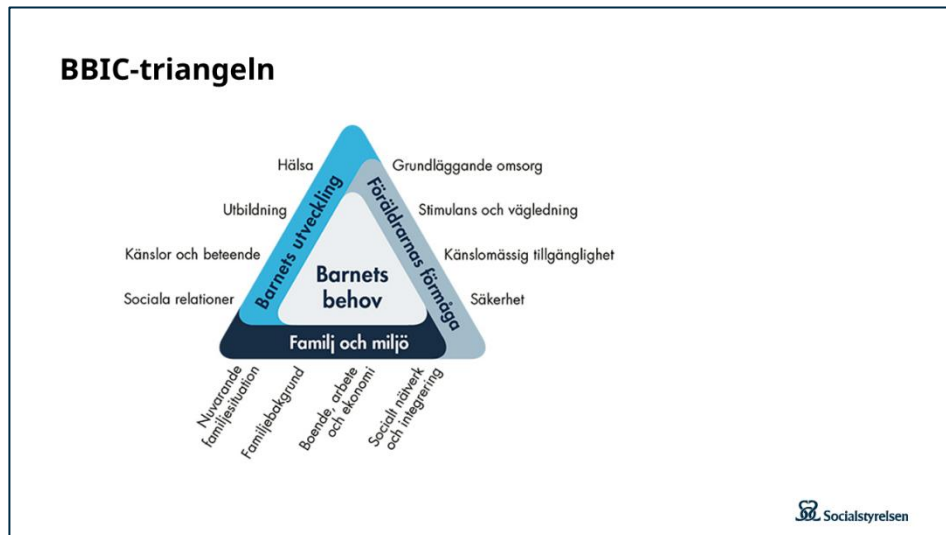
Barns behov i centrum- BBIC

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

5 minuter

Visa bilden

Berätta om BBIC och dess grundprinciper med stöd av sidan 39 i Familjehemmets bok. Berätta också om genomförandeplanen och vilket syfte den har.

Dela ut en bild av triangeln till deltagarna. Den finns i *Bilagor för utskrift*.

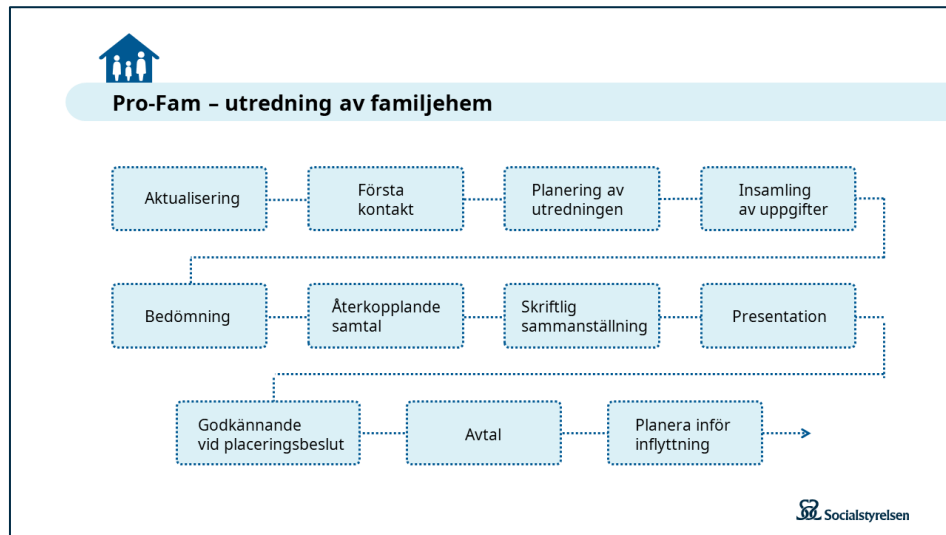
Familjehemsutredning

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

10 minuter

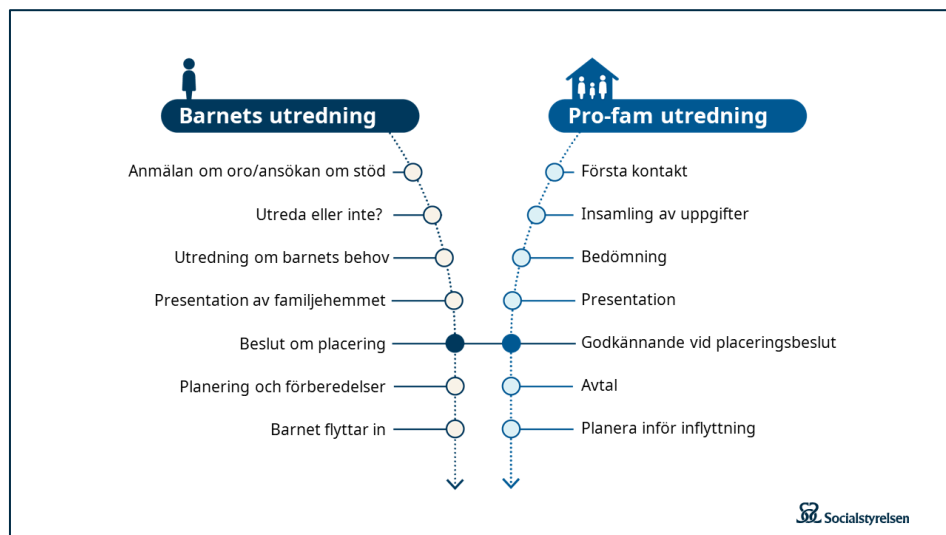

Visa bilden

Berätta om utredningsprocessen med stöd av de två bilderna och texten på sidorna 38 – 45 i Familjehemmets bok.

Visa bilden

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Visa bilden.

Berätta att barn och ungdomar tillsammans med föreningen Maskrosbarn har satt ord på tankar de har om information under socialtjänstens utredningsprocess. Det handlar om vikten av att få information vilket är en förutsättning för att kunna vara delaktig.

Låt deltagarna gemensamt i helgrupp reflektera kring dessa önskemål om information som barnen och ungdomarna uttrycker.

Långsiktigt placerade barn

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång
Film
Reflektion

15 minuter

Berätta muntligt om återföreningsprincipen med stöd av texten nedan.

När ett barn är placerat i familjehem är utgångspunkten att barnet ska återförenas med sina föräldrar så fort målet med insatsen är uppnått.

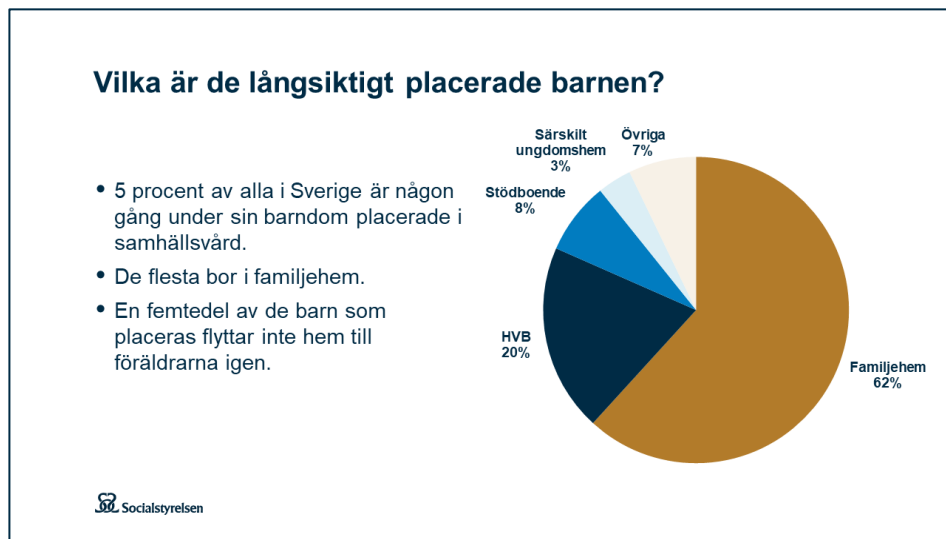
Ibland är en återförening inte det bästa för barnet. I de fallen behöver socialtjänsten arbeta för att skapa långsiktig trygghet och stabilitet för barnet på annat sätt.

Så även om återföreningsprincipen är utgångspunkten så finns det barn som av olika skäl inte kan flytta hem till sina föräldrar.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Visa bilden

Berätta med stöd av bilden om långsiktigt placerade barn.

Berätta vidare om hur alternativen kan se ut för de barn som inte kan flytta hem till sina föräldrar igen. Det finns tre huvudsakliga alternativ för de som stannar kvar och växer upp i familjehemmet:

- Familjehemsplaceringen fortsätter
- Vårnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna
- Barnet adopteras av familjehemsföräldrarna

Det är vanligast att barnet är fortsatt familjehemsplacerad.

En liten andel av barnen får vårnaden flyttad till familjehemsföräldrarna.

Ett fåtal barn adopteras av familjehemmet.

Visa filmen/ länk finns i bilden

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Filmen är cirka 4 minuter.

Låt deltagarna därefter prata med varandra, två och två eller tre och tre, under några minuter.

Vad tänker de när de har sett filmen?

Vad får de för frågor?

Fånga sedan upp eventuella frågor i helgrupp.

Det kan vara bra att förbereda er på frågor om bland annat:

- Barnets rättigheter i dessa ärenden
- Skillnad mellan förvaltningsdomstol och allmän domstol
- Skillnaden mellan familjehemsenhet och familjerättsenhet
- Skillnaden mellan vårdnadshavare och särskilt förordnad vårdnadshavare

Visa bilden

Gruppdiskussion

Vilka konsekvenser får de tre olika alternativen för barnet och för er andra i familjen?

- Fortsatt familjehemsplacering
- Vårdnadsöverflytt till familjehemsföräldrarna
- Familjehemsföräldrarna adopterar barnet

 Socialstyrelsen

Fortsätt diskussionen i helgrupp kring följande fråga:

Vilka konsekvenser får de tre olika alternativen för barnet och för er andra i familjen?

Prata i tur och ordning om fortsatt familjehemsplacering, vårdnadsöverflytt till familjehemsföräldrarna och att familjehemsföräldrarna adopterar barnet.

Är det många deltagare går det att dela upp i mindre grupper och låta dem prata om ett alternativ vardera. Avsluta då med en gemensam diskussion där grupperna delar med sig av sina tankar.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Det är bra om punkterna nedan är med i diskussionerna. Om punkterna inte kommer upp kan du som utbildare lyfta punkterna.

- För varje enskilt barn och varje familj är det här stora och omvälvande beslut.
- Det är viktigt att tänka på vad konsekvenserna kan vara ur ett livslöppsperspektiv.
- Förutsättningar och behov är individuella. För varje barn behövs en egen individuell lösning.

Fika

Tidsåtgång:

20 minuter

Övning: Samverkan kring barnet

Tidsåtgång:

20 minuter

Syftet med övningen är att visa samverkan och teamet runt barnet. Övningen ger även en bild av hur komplext det kan vara att samverka runt ett barn som bor i familjehem.

Gör en gruppindelning med 3 - 5 deltagare per grupp.

Del 1

Visa bilden

Gruppövning: Samverkan kring barnet

- Ett barn som är placerat i familjehem har många personer med olika funktioner och roller omkring sig.
- Fundera över vilka personer/ funktioner/roller som finns runt barnet.
- Skriv upp varje person/ funktion/roll på en post-it-lapp. En roll per lapp!
- Tänk på att skriva tydligt.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Ge grupperna uppgiften som beskrivs på bilden. Instruktionen finns att skriva ut i *Bilagor för utskrift*.

Deltagarna funderar över vilka personer och funktioner som kan finnas runt ett placerat barn. Om man vill kan man ge en vinjett om ett fiktivt barn som de ska fundera kring.

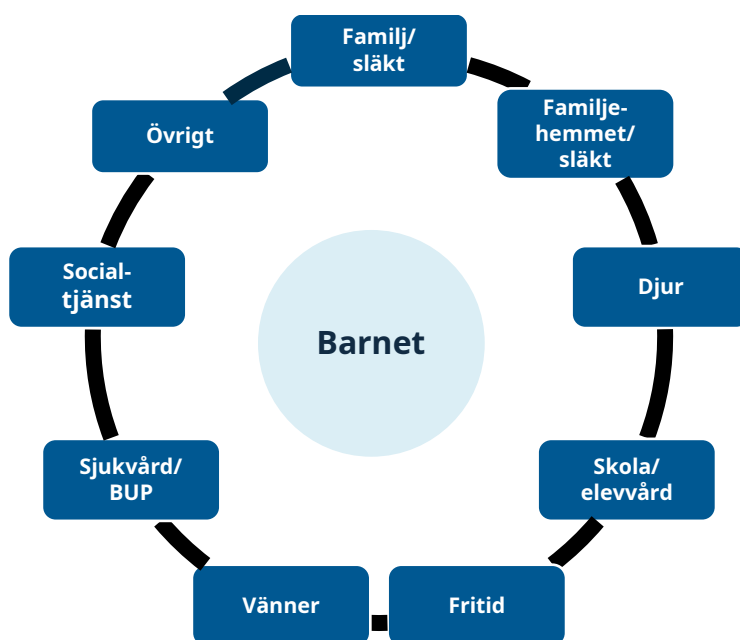
För varje person/funktion de kommer på skriver de en post-it lapp. Det ska vara en lapp per person/funktion. Betona att övningen inte är till för att stanna upp i diskussioner utan mer att ägna sig åt brainstorming tillsammans och snabbt skriva upp det som kommer upp på lapparna.

Låt varje grupp arbeta i ca 5–10 minuter.

Del 2

1. Skriv **Barnet** i mitten på whiteboardtavlan och gör en ring runt.
2. Skriv olika rubriker runt för att kunna sortera olika personer, funktioner och roller.

Det kan komma att se ut ungefär som nedan. Hjälptill om ni ser att någon rubrik saknas.

1. Be varje grupp att sätta upp sina post-it lappar i respektive ruta. Finns det en lapp med samma innehåll sätter man ihop dem ovanpå varandra.
2. När alla lappar är uppe får deltagarna titta på bilden. Ta någon minut till enskild reflektion och samla sedan in kommentarer från deltagarna.
3. Avsluta övningen med att konstatera att det är betydligt fler än bara ett barn man tar in i sitt liv när man blir familjehem. Som placerat barn och

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

familjehem förväntas man samarbeta med alla. Vad händer om de tycker olika eller om man inte kan samarbeta?

Det tredelade föräldraskapet och teamet runt barnet

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

20 minuter

Under momentet kommer kursledarna att berätta om teamet runt barnet med stöd av sidorna 34–35 i Familjehemmets bok. Olika roller beskrivs och vad var och en har för ansvar. Till stöd finns några bilder.

Visa bilden

Vårdnadshavarens roll

- Barnets juridiska företrädare med både ansvar och rättigheter
- Ska respektera barnets rättigheter

Vid placering med stöd av SoL

Vårdnadshavarens samtycke krävs för placering.
Bestämmer i alla större frågor.

Vid placering med stöd av LVU

Vårdnadshavaren har begränsat inflytande men har utifrån situationens karaktär rätt umgänge, kontakt och delaktighet.

 Socialstyrelsen

Berätta om vårdnadshavarens roll.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Visa bilden

Socialtjänstens roll

- Bevaka barnets rättigheter
- Ansvar för att barnet får god vård
- Ansvar för utredning, planering, uppföljning, stöd efter vård
- Stödja barn, föräldrar och familjehem
- Stödja kontakten med närstående
- Vara "spindeln i nätet" och samverka
- Ansöker om god man för ensamkommande barn

 Socialstyrelsen

Berätta om socialtjänstens roll.

Visa bilden

Familjehemmets roll

- Ge god omvårdnad i vardagen
- Besluta i vardagsfrågor
- Bevaka barnets rättigheter
- Samråda och samarbeta
- Stödja föräldrakontakten
- Följa överenskommelser

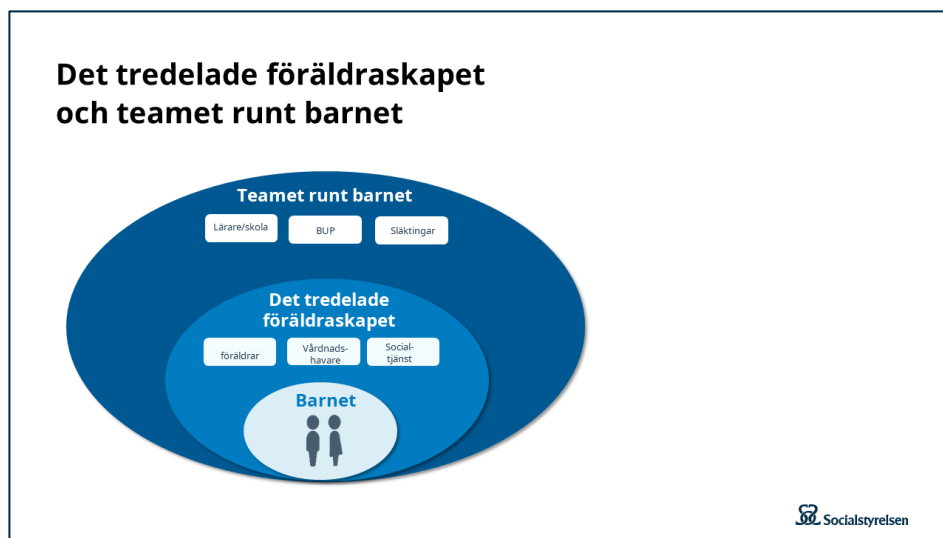

Berätta om familjehemsföräldrarnas roll.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Visa bilden

Beskriv det tredelade föräldraskapet och teamet runt barnet. Glöm inte att nämna att även släktingar och vänner ingår i teamet runt barnet.

Om ensamkommande barn och det tredelade föräldraskapet: Beskriv att det tredelade föräldraskapet är detsamma runt det ensamkommande barnet i familjehem. Men här finns fler viktiga aktörer. Barnet kan ha föräldrar som inte finns i landet och om det är möjligt är det viktigt att göra dem delaktiga i teamet runt barnet. God man/särskilt förordnad vårdnadshavare är i vårdnadshavarens ställe.

Visa bilden

God man och särskilt förordnad vårdnadshavare

- Överförmyndaren förordnar god man (under asylprocessen)
- Tingsrätten förordnar särskilt förordnad vårdnadshavare (efter uppehållstillstånd)
- Agerar i vårdnadshavarens ställe
- Bevakar barnets rättigheter
- Har rätt och skyldighet att bestämma i såväl personliga, ekonomiska som rättsliga frågor
- Har ingen försörjningsplikt
- Ansvarar inte för daglig omsorg
- Har inte tystnadsplikt
- Kan fråntas uppdraget om hen inte anses lämplig
- Upphör utan särskilt beslut när barnet fyller 18 år

Socialstyrelsen

Berätta om god man och särskilt förordnad vårdnadshavare. De förordnas i princip alltid till ensamkommande barn men kan även förekomma i vissa andra fall. God man ska inte förordnas om det är uppenbart obehövt.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Särskild förordnad vårdnadshavare ska förordnas om inte särskilda skäl talar emot det.

Visa bilden

Migrationsverkets roll

- Bedömer rätten till asyl
- Genomför åldersbedömningar
- Anvisar till kommun
- Utser ett offentligt biträde för barnet
- Efterforskar barnets vårdnadshavare
- Beslutar om familjeåterförening
- Arbetar med återvändande
- Planerar och genomför utvisningar

 Socialstyrelsen

Berätta om migrationsverkets roll för de barn som befinner sig i en asylprocess.

Berätta om ansvarsfördelningen mellan socialtjänsten och Migrationsverket med utgångspunkt i det som står på sidan 37 i Familjehemmets bok.

Poängtera särskilt att grunden för det kommunala mottagandet av ensamkommande barn är den så kallade normaliseringsprincipen. Den innebär att alla barn som vistas i Sverige så långt som möjligt ska omfattas av samma lagar och rättigheter.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Familjehemmets villkor och rättigheter

Tidsåtgång: 10 minuter
Muntlig genomgång
Gemensam reflektion

Visa bilden

Socialtjänstens ansvar och uppgifter

- Klargöra förväntningar
- Upprätta avtal och planer
- Ge information
- Ge råd och stöd
- Ge utbildning
- Ge möjlighet till delaktighet

Socialstyrelsen

Berätta utifrån texten i Familjehemmet bok på sidorna 39 - 41.

Låt deltagarna reflektera fritt över punkterna i helgrupp.
Vid behov kan ni ställa frågor för att få igång samtalet.

- Vad tänker deltagarna att familjehem kan behöva stöd med?
- Hur skulle de vilja att stödet utformas?
- Kan det i vissa situationer kännas svårt att be om stöd?

Barns rätt till delaktighet

Total tidsåtgång: 20 minuter
Delaktighetstrappan 10 minuter
Övning: Barns rätt att uttrycka sin åsikt 10 minuter

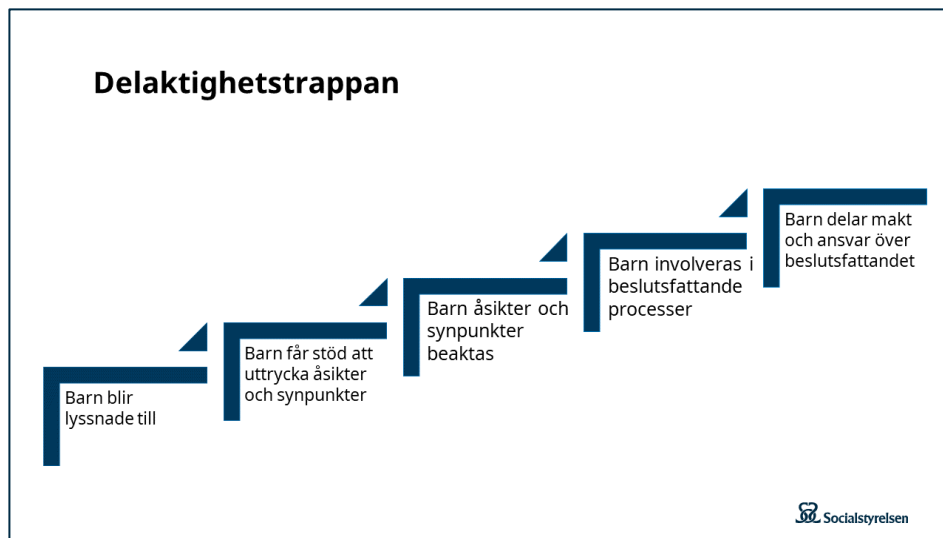

Ni kommer arbeta med barns rätt till delaktighet på två sätt. Först är det en muntlig genomgång av delaktighetstrappan som kan vara ett stöd för att tänka kring barns delaktighet. Därefter får deltagarna genomföra en övning där de får möjlighet att diskutera kring barns delaktighet.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Visa bilden

Det finns olika modeller som kan hjälpa till att beskriva delaktighet. De är ofta inriktade på hur organisationer och myndigheter kan gå till väga för att skapa möjlighet för mer delaktighet. Den här bilden bygger på en delaktighetsmodell som Harry Shier har skapat med fokus på barns delaktighet.

Berätta för deltagarna om delaktighetstrappan med stöd av bilden och texten nedan.

Fem nivåer för delaktighet

1. Barn blir lyssnade till:

På den här nivån så lyssnar vuxna på barnet när de på eget initiativ uttrycker sin åsikt.

2. Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter:

Det innebär att de vuxna hjälper barnen att hitta sätt att uttrycka vad de tycker och tänker om en fråga. Det kan handla om att ställa frågor och följdfrågor och att skapa sammanhang där barnen känner att de får uttrycka vad de själva tänker.

3. Barns åsikter och synpunkter beaktas:

På den här nivån så har vuxna inte bara lyssnat och aktivt frågat efter hur barnet tänker utan de har också med sig barnens tankar och perspektiv när de gör avvägningar och fattar beslut.

I och med att barnkonventionen är lag i Sverige har vi förbundit oss att både lyssna till barn och att faktiskt ta deras åsikter och synpunkter i beaktande i frågor som rör dem.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

4. Barn involveras i beslutsfattande processer:

På den här nivån så är barn aktiva på ett eller annat sätt i själva beslutsfattandet.

5. Barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattandets process:

Den här nivån handlar om att vuxna omkring barnet är redo att dela makten över beslutsfattandet med barnet.

Trappstegen kan ses som olika nivåer som bygger på varandra. Exempelvis behöver vi för att kunna hjälpa barnen att uttrycka sina åsikter redan ha börjat lyssna på dem. För att vi ska kunna väga in deras åsikter behöver vi ofta ha hjälpt dem att formulera sina åsikter osv.

Barns rätt till delaktighet är inte detsamma som att barnet alltid ska bestämma i frågor som gäller barnet själv. Med respekt för barnet är det viktigt att de vuxna klargör för barnet att även om barnets åsikt är viktig och alltid ska vägas in, är det också många andra saker som påverkar vad man till slut bestämmer.

Övning: Barns rätt att uttrycka sin åsikt (Linjen)

Tidsåtgång:

10 minuter

Lägg ut papper med siffrorna 1 till 4 i en linje på golvet med någon eller ett par meters avstånd emellan. Nummer 1 och 4 markerar ytterlighetsuppfattningar. Ni kan ha så många skalsteg ni vill, men fyra eller sex brukar vara lagom, och det är viktigt att det inte finns något mittenalternativ eftersom ett av syftena med övningen är att deltagarna tar ställning åtminstone i någon mån.

Under övningen kommer ni att diskutera barns möjlighet att vara med och tycka till och ta beslut i olika frågor.

Förklara att ni kommer att läsa upp en fråga som kursdeltagarna ska ta ställning till. Efter att ha tänkt igenom påståendet ska deltagarna ställa sig på den tänkta linjen utifrån om de instämmer eller tar avstånd. De ställer sig i bredd på de skalsteg de har valt. Det är viktigt att deltagaren ställer sig på en siffra och inte mitt emellan två siffror.

Den ena ytterpositionen är för de som tycker:

”När något ska bestämmas är det bäst att de vuxna tycker till och tar beslut. Vuxna har mest erfarenhet och dessutom går det fortare.”

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Den andra ytterpositionen är för de som tycker:

”Barnen är allra viktigast och de måste få vara med och uttrycka vad de tänker i alla frågor. Beslut som tas bör utgå från barnens vilja.”

Det kan vara lagom tidsmässigt att diskutera två frågeställningar.

Välja gärna en enklare frågeställning att börja med för att komma igång.

- Hur ska vi välja middagsmat?
- Hur ska vi bestämma när barnet ska sova?
- Hur mycket får barnet själv bestämma vad de får använda sina fickpengar till?
- Hur mycket kan barnet vara med i processen när familjehem väljs?

När deltagarna har tagit ställning till frågan och ställt sig på ett skalsteg får de diskutera med dem som står närmast.

Därefter får någon från varje skalsteg argumentera för sin ståndpunkt.

Det är tillåtet att byta plats om man blir övertygad av någon annans argument.

Om det inte dyker upp spontant i diskussionerna kan ni be deltagarna att vända på perspektiven genom att tänka att barnen är olika gamla.

Hur olika är barns förmåga att göra välgrundade val när de är 3, 6, 12 eller 17 år?

Hur ser vi på rimligheten att barn är med och tar vissa beslut beroende på hur gamla de är?

Avsluta övningen med att samla ihop reflektioner från deltagarna.

Visa bilden

Barns rättigheter- artikel 12 i barnkonventionen

Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet.

Hänsyn ska till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Koppla tillbaka övningen till artikel 12 som presenterades tidigare under mötet. Konstatera att barn och unga har rätt till delaktighet utifrån ålder och mognad.

Avslutning och läsanvisningar

Tidsåtgång:

5 minuter

Varje deltagare får ge sitt intryck av utbildningstillfället i en runda. Det ska bara vara ett ord eller en mening.

Välkomna därefter till nästa utbildningstillfälle och berätta kortfattat att det kommer handla om **att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg**. Ni kommer bland annat prata om anknytning och olika familjemönster.

Påminn om att läsa kapitel 3 i Familjehemmets bok och att titta på de *Fundera*-frågor som finns i kapitlet.

Ett hem att växa i

Andra mötet: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring

- anknytningsprocessen
- hur uppväxtvillkor kan påverka barns anknytningsmönster
- olika familjemönster
- interkulturell kommunikation
- hur familjehem kan stötta barn att bygga nya, trygga relationer.

Program

Moment	Tidsåtgång	Bild	Material
Hälsa välkommen <ul style="list-style-type: none"> • Backspegel 	10 min	1	
Dagens möte <ul style="list-style-type: none"> • Mål och program 	5 min	2	
Inledningsövning: Barnets perspektiv och barnrättsperspektiv <ul style="list-style-type: none"> • Ett barns berättelse • Barns rättigheter- artikel 6 	10 min 5 min 5 min	3	
Anknytningsprocessen <ul style="list-style-type: none"> • Anknytningscirkeln • Reflektion: Erfarenheter av anknytning • Film: Hur är det att vara placerad? 	15 min 4 min 4 min 7 min	4-6	Filmlänk: Hur är det att vara placerad?
Övning: Anknytning och uppväxtvillkor	15 min		
Anknytningsmönster	15 min		
Fika	30 min		
Övning: Positivt samspel och trygg bas	30 min	7-9	Vinjetter Lova/ Lisa
Interkulturellt perspektiv <ul style="list-style-type: none"> • Muntlig genomgång • Övning: Dilemmat 	30 min 15 min 15 min	10-12	Vinjett Sabina + frågeställningarna
Mentalisering	15 min		
Avslutning	5 min		

Att förbereda inför mötet

Läs kapitel 3 i Familjehemmets bok.

Titta på filmen **Hur är det att vara placerad**.

Ta ställning till om gruppindelning vid övningar under mötet ska göras på något särskilt sätt.

Förbered egna stödanteckningar och planering för träffen.

Se till att följande finns:

- dator och projektor
- presentationsbilder
- blädderblock/A3 och/eller whiteboard och pennor
- anteckningsblock och pennor
- utskrift av Jag har en ny familj där jag är älskad (vid behov)
- utskrift av vinjetter om Lova och Lisa
- utskrift av vinjett om Sabina samt frågeställningar
- fungerande länk till film
- fika.

Genomförande

Hälsa välkommen

Tidsåtgång:
Bakspiegel

10 minuter

Visa bilden

**Att stödja barns
behov av närhet,
anknytning och
omsorg**

3

Hälsa alla välkomna.

Bakspiegel

Påminn deltagarna om förra mötets tema: Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus. Låt gruppen gemensamt återberätta vad mötet handlade om och vad som var centralt i det som förmedlades. Se till att följande kommer med:

- vikten av samarbete kring barnet
- regler och principer som styr familjehemsvården
- ansvarsfördelning mellan vårdnadshavare/god man och familjehem
- socialtjänstens ansvar och uppgifter
- ansvaret för ensamkommande barn
- familjehemmets villkor och rättigheter.

Stäm av med deltagarna om det finns några kvarvarande frågor.

Har de andra tankar och funderingar som har dykt upp?

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Väckte förra mötet några särskilda känslor som de vill dela med sig av?

Om ni som kursledare har någon reflektion eller tanke från förra mötet kan ni dela med er av den.

Dagens möte – mål och program

Tidsåtgång: 5 min

Visa bilden

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- anknytningsprocessen
- hur uppväxtvillkor kan påverka barns anknytningsmönster
- olika familjemönster
- interkulturell kommunikation
- hur familjehem kan stötta barn att bygga nya, trygga relationer.

 Socialstyrelsen

Berätta om målen för dagens möte. Syftet är att förmedla kunskaper för att bidra till att familjehemsföräldrarna har bättre förutsättningar och förståelse för vikten av att skapa trygga och tillitsfulla relationer med barnet.

Beskriv kortfattat med stöd av programmet hur upplägget för dagens möte ser ut.

Inledningsövning: Barnets perspektiv och barnrättsperspektiv

Tidsåtgång:

10 minuter

Ett barns berättelse +reflektion

Barns rättigheter + reflektion

Återkoppla kort till begreppen barnets perspektiv, barnperspektiv och barnrättsperspektiv som lyftes i första mötet. Syftet med de två momenten är att se ur olika perspektiv. Första momentet med ett barns egen berättelse är ur **barnets perspektiv**. Det andra momentet har ett **barnrättsperspektiv**.

Ett barns berättelse

Berättelsen nedan är från ett barn som har deltagit i Maskrosbarns verksamhet. Läs upp berättelse för deltagarna. Den finns även för utskrift i *Bilagor för utskrift*.

Jag har en ny familj där jag är älskad

Jag kollade mig i spegeln medan tårarna rann. "Jag vill inte leva mer, han kommer döda mig".

Jag hade ringt efter hjälp för att pappa inte gick att väcka. Jag trodde han var död. Det var förbjudet att ringa, speciellt till mamma, och det var precis vad jag hade gjort. Jag hade ringt till mamma och sagt att vi inte kunde väcka vår pappa. Strax efter hördes det ljud från ovanvåningen, pappa hade vaknat. Jag blev helt kall, hela min kropp gjorde ont, jag hade aldrig känt sån rädsla i hela mitt liv förut.

Det ringde på dörren, jag öppnade och där stod ambulanspersonalen. Jag informerade dem om att min pappa hade vaknat och att han skulle döda mig om han förstod vad jag hade gjort.

De bad mig följa med dem ut. Jag lyssnade inte, utan sprang istället och hämtade min ena syster i hopp om att skydda henne från det helvete jag visste skulle bryta ut. Jag sade till pappa att någon vid dörren ville prata, sen tittade jag inte bak. Vi sprang ut i trädgården och började leka i studsmattan. Sen hände det jag visste skulle hända, han kom ut och skrek högt: "Du är inte min dotter! Du tillhör inte denna familj. Jag älskar inte dig!" Hela mitt hjärta gick i miljontals bitar, hur kunde man säga sånt hemskt till sitt egna barn?

Idag är jag fri från min pappa och har ingen kontakt alls med honom, det är en lättnad. Han sa till mig att jag aldrig skulle bli något, men istället för att bli ledsen över det vände jag det till motivation! Jag skulle bevisa att jag visst kunde bli något. Idag har jag två jobb, går i skolan och är godkänd i alla mina ämnen och snart tar jag studenten.

Jag har en ny familj, där jag är älskad och där jag även har en manlig förebild att se upp till som jag saknade som barn. Det är tack vare Maskrosbarn som jag insett att inget av det som hänt är mitt fel och att jag inte är ensam. Ni räddade mig.

Lämna öppet för deltagarna att dela med sig av spontana reflektioner eller tankar. Se till att möjliggöra för dem att sätta ord på tankar som väcks men syftet är inte att stanna upp i en längre diskussion. Deltagarna kommer få mer utrymme att prata om anknytning under mötets gång.

Barns rättigheter

Visa bilden

Betona vikten av att se varje enskilt barn då de har behov och förutsättningar som är unika. Fråga deltagarna vad barns rätt att överleva och utvecklas betyder. Fråga efter olika perspektiv och olika sätt att se på det. Syftet är inte att hitta ett rätt svar utan snarare att reflektera gemensamt och se ur olika perspektiv.

Anknytningsprocessen

Total tidsåtgång:	15 minuter
Anknytningscirkeln	4 minuter
Reflektion	4 minuter
Film	7 minuter

Berätta att ni i under mötet kommer prata om närhet och anknytning. Ni kommer lyfta att en viktig förutsättning för barnets utveckling är att hen har en trygg relation till familjehemmet. Berättelsen ni läste upp tidigare är ett exempel på det.

Berätta att ni nu även kommer gå över till att berätta om anknytning med utgångspunkt i hur det lilla barnet och dess förälder skapar en relation.

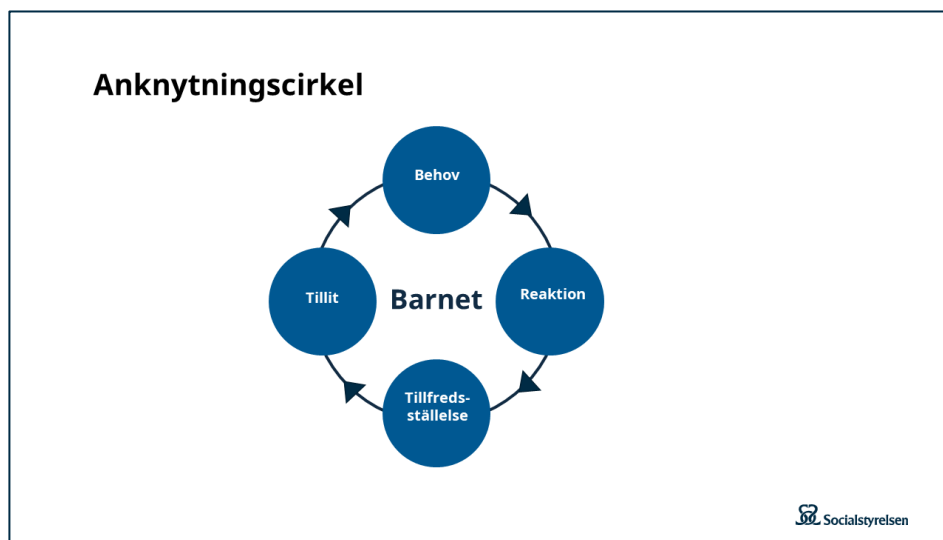
Anknytningscirkeln

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

4 minuter

Visa bilden

Berätta utifrån bilden och sidorna 55 - 57 i Familjehemmets bok.

Beskriv hur anknytningsprocessen ser ut, hur en inre arbetsmodell växer fram och att den inre arbetsmodellen kan utgöra en trygg bas. Lägg till att anknytningsprocessen ser likadan ut för barn oavsett ålder men att det blir enklast och tydligast att beskriva utifrån ett litet barn.

Berätta att anknytningsprocessen kan påverkas av olika förutsättningar som barnet har, såväl genetiska och miljömässiga, som hur föräldrarnas villkor ser ut.

Berätta att vi senare under mötet kommer berätta mer om s.k. anknytningsmönster. Innan dess en reflektionsövning.

Reflektionsövning: Erfarenheter av anknytning

Tidsåtgång:
Reflektion i storgrupp, enskilt och i bikupa.

4 minuter

Syftet med övningen är att reflektera över sina egna erfarenheter av anknytning som barn.

Som kursledare kan ni behöva tänka på att övningen kan väcka både positiva och negativa minnen hos deltagarna beroende på vad de har varit med om

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

under sin barndom. För vissa kan det upplevas som tungt även om det är en väldigt viktig reflektion.

Berätta att anknytning handlar om de nära, varma och tillitsfulla relationer vi har med våra föräldrar eller annan omsorgsperson. Kvalitén på den relationen kan variera både över tid och utifrån vilka personer vi möter. Resultatet av den anknytning vi har som barn påverkar oss som vuxna. Den påverkar vår förmåga att knyta och behålla nära relationer.

Storgrupp

Be deltagarna reflektera kring begreppet anknytning i storgrupp så att det blir tydligt att de fått en första förståelse för vad som menas med begreppet. Hjälptill exempel från boken.

Visa bilden

 Reflektion

Vem eller vilka gav dig trygghet när du var liten?

Hur gav de dig trygghet?

Om du har egna barn:
Hur gör du när du vill ge dem trygghet?

Hur kan du göra för att ge trygghet till ett barn som placeras hos dig?

Be var och en för sig själv fundera en stund över sig själv som barn utifrån anknytning.

Uppmuntra deltagarna till att försöka vara så konkreta som möjligt och söka i sitt minne efter tydliga bilder och situationer. Ge dem några minuter att tänka.

Bikupa

Be deltagarna prata med varandra i bikupor.

Uppmuntra dem till att uppmärksamma olikheter mellan **vem** som har gett trygghet och **hur** de har gett trygghet.

Samtalet kan även bidra till att tänka interkulturellt kring vad som skapar trygghet. Finns det skillnader mellan olika kulturer?

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Avslutning

Lyft fram att det för ett placerat barn kan bidra till kontinuitet i tillvaron om familjehemsföräldrarna känner till något om de olika sätt som barnet tidigare har fått trygghet på.

Avsluta med att ge utrymme för de som vill dela med sig av sina tankar i storgrupp.

Film: Hur är det att vara placerad

Tidsåtgång:

7 minuter

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Film: Hur är det att vara placerad?

Källa: Syskonstödet
[Länk till filmen](#)

Socialstyrelsen

Källa: Syskonstödet.

Det är ett projekt i Göteborg som har tagit fram stödmaterial åt barn som får nya syskon när barn placeras i deras hem.

I filmen får vi ta del av olika beskrivningar av hur det kan vara att komma till en ny familj men även att som barn få en ny familjemedlem. Lyft att det är viktigt att uppmärksamma att den förändring det innebär när ett barn flyttar in i familjehemmet även påverkar de barn som redan finns i familjen.

Filmen är 5,5 minuter lång.

Efter filmen ger ni deltagarna möjlighet att dela med sig av reflektioner på filmen.

Hur kan det vara för ett barn som placeras? Vad kan barnet tänka, känna eller göra?

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Hur är det för en familj när ett barn flyttar in hos dem? Vad kan de tänka, känna eller göra?

Övning: Anknytning och uppväxtvillkor

Tidsåtgång:

15 minuter

Vinjetter, inlevelseövning, reflektion i helgrupp

Syftet med övningen är att visa hur miljön och föräldrarnas olika förutsättningar påverkar barnets anknytning och tillit till vuxna. Den visar också hur olika behov barn kan ha när de kommer till ett familjehem.

Berätta för deltagarna att ni tillsammans ska gå igenom och diskutera anknytning kopplat till barns förutsättningar och uppväxtmiljö.

Utgångspunkten är en berättelse om två pojkar, Max och Alex. Förklara att berättelsen ger en förenklad och något tillspetsad bild av de båda barnens situation för att förtydliga de olika förutsättningarna.

Dela upp gruppen i två delar, förslagsvis genom en tänkt linje i rummet. I den första delen av övningen har halva gruppen i uppgift att tänka/känna sig in i Max situation och den andra halvan i Alex situation. Grupperna kommer under övningen att var för sig få reflektera kring de erfarenheter Max respektive Alex gör.

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Läs sedan följande:

Max och Alex är båda friska och välskapta när de ser dagens ljus på förlossningsavdelningen. Eftersom det inte varit några komplikationer i samband med förlossningarna få båda pojkarna åka hem tillsammans med sina respektive föräldrar dagen därpå. De är små hjälplösa varelser, var och en unik med sina genetiska anlag, men med likartade behov. Båda är helt och hållet beroende av den omvårdnad som deras föräldrar ger dem. Föräldrarna är i sin tur påverkade av livet omkring dem och det de har med sig från sitt liv och sin uppväxt.

Både Max och Alex är första barnet, men det visar sig att förutsättningarna för övrigt skiljer sig åt på flera sätt.

Alex föräldrar är visserligen lite oroliga för hur de ska klara det nya ansvaret, men de är väl förberedda och båda två har gått en föräldrautbildning innan Alex föds. Amningen kommer igång utan några större svårigheter. De lär sig båda snabbt att byta blöjor och ser till att göra de stunderna mysiga och trygga för Alex. När Alex skriker kommer föräldrarna och tar upp honom. Han får värme och närhet, mat när han är hungrig och han får en ny torr blöja när det behövs. Det händer att han får ont i magen. Han får då omvårdnad, kärlek och trygg kroppskontakt.

Be ”Alexgruppen” reflektera kring vilka erfarenheter Alex gör.

Läs nästa del av vinjetten.

Max föräldrar hade tänkt separera när de upptäckte att Max var på väg, men de bestämde sig för att försöka fortsätta leva tillsammans. Tyvärr har det inte gått så bra och de grälar ofta. Båda är känslomässigt påverkade av relationsproblemen och konflikterna. Ibland är de så upptagna av att vara arga på varandra att de glömmer bort Max. Det har t.o.m. hänt att båda två har gått ut i vredesmod och lämnat Max ensam kvar i lägenheten. Även när båda är hemma händer det ofta att Max får skrika ett bra tag innan någon tar upp honom. Max mamma har fått lugnande medicin av sin läkare som hon ibland tar för mycket av. Båda föräldrarna dricker ibland alkohol i så stora mängder så att de inte riktigt klarar av att uppmärksamma vad Max behöver.

Be deltagarna i ”Maxgruppen” tänka tyst en stund kring vilka erfarenheter Max gör.

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Läs vidare.

Alex blir större och börjar utforska världen genom att krypa runt i lägenheten. Han tycker att det är spännande men det kan också ibland bli lite läskigt även om föräldrarna håller koll på honom så att han inte gör sig illa eller gör något som kan vara farligt. Det kan hända att Alex inte vet hur han ska göra när han fastnat mellan soffan och bokhyllan, eller att han helt enkelt blir trött. Minst en av föräldrarna är alltid i närheten. De plockar upp honom och hjälper honom när han behöver det. Alex får tröst och närhet när han är ledsen eller trött. Föräldrarna tycker om att prata med Alex och han jollar till svar. De har honom ofta i knät och han och föräldrarna tittar varandra i ögonen och försöker härma varandras ljud. Det är bland det roligaste som finns tycker både Alex och hans föräldrar.

Be deltagarna i ”Alexgruppen” tänka tyst en stund kring vilka erfarenheter Alex gör.

Fortsätt läsa högt.

Max har också börjat utforska världen. Hans föräldrar har flyttat isär och de har svårt att komma överens om hur de ska dela ansvaret för Alex. Båda säger att de tycker att de ska ta hand om Alex lika mycket för att det ska vara rättvist. Personer i deras närhet uppfattar att det snarare verkar som att båda föräldrarna vill ta hand om Alex så lite som möjligt. Båda föräldrarna verkar tycka att det är jobbigt och begränsande att ensam ta hand om ett barn.

Båda föräldrarnas är arbetslösa och de använder alkohol och tabletter i allt större omfattning. Max får krypa omkring på golvet. Det har då hänt små olyckor eftersom föräldrarna ofta har dålig uppsikt över Max. När han gör sig illa blir han inte alltid tröstad. Mamman har hittat en ny pojkvän som tycker att Max är i vägen. Det händer ofta att Max får stå i spjäsängen och skrika länge utan att bli upptagen. När Max träffar mormor och morfar eller farmor och farfar pratar och gör de ljud med honom. Det tycker Max är roligt. Hans mor- och farföräldrar bor långt borta och de ses sällan.

Be ”Maxgruppen” reflektera över vilka erfarenheter Max gör.

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Läs vidare.

Alex har nu hunnit bli ett par år gammal. Hans föräldrar är de viktigaste personerna för honom, men de har också visat honom att det finns andra vuxna personer som man kan lita på. Föräldrarna känner sig trygga med att lämna Alex till personalen på förskolan. Föräldrarna visar med sitt sätt att vara att de också litar på mormor och morfar som bor nära och träffar honom ganska ofta, liksom andra vänner och bekanta till familjen. Ibland vill Alex göra sådant som han inte får, som att äta glass till middag eller leka med farliga saker. Då säger de vuxna "nej". Alex vill inte acceptera det och skriker, men föräldrarna är bra på att avleda och ser till att han snart tänker på något roligt igen.

Be "Alexgruppen" reflektera kring vilka erfarenheter Alex gör.

Läs vidare.

Max bor numera mest hos sin mamma och hennes pojkvän. Föräldrarna bråkar fortfarande mycket med varandra. En gång när Max pappa lämnade tillbaka Max till hans mamma stod de så länge utanför porten och skrek åt varandra att Max hann smita iväg utan att de märkte det. Som tur var såg en granne vad som hände och lyckades fånga in honom. Mammans pojkvän är inte alltid snäll mot Max. Han tar ofta hårdhänt i Max när han inte lyder. Det händer att pojkvännen och Max mamma tappar tålamodet och då kan de både hota Max och använda våld mot honom. Vad Max får göra och inte får göra varierar mycket.

Be "Maxgruppen" reflektera över vilka erfarenheter Max gör.

Läs vidare.

Alex har nu blivit ytterligare några år äldre och har börjat i skolan. Han trivs bra och tycker om att leka med de andra barnen på rasterna. Föräldrarna har ända sedan han var bebis läst böcker för honom, och de fortsätter med högläsning hemma. Alex tycker det är roligt när han upptäcker att han kan läsa själv. Han känner sig duktig i skolan och är nyfiken på att lära sig mer.

Be "Alexgruppen" reflektera kring vilka erfarenheter Alex gör.

Läs vidare.

Max har också börjat i skolan. På förskolan klagade ofta personalen över att han var aggressiv och hade svårt att samspela med andra barn. Detta mönster följer med in i skolan, och Max hamnar lätt i konflikter med andra barn. Han har svårt att "knäcka" läskoden och hamnar efter i skolarbetet jämfört med de andra barnen. Hemma finns inte någon vuxen som visar intresse för läsning och Max får inte heller stöd och hjälp med att utveckla sina förmågor.

Motgångarna i skolan gör att Max allt mer försöker hävda sig genom sin fysiska styrka. Han uppfattas av många som ett bråkigt och jobbigt barn. Så småningom blir det tydligt för vuxna omkring Max att hans hemsituation är väldigt allvarlig och farlig. Max har blivit misshandlad av mammans pojkvän och pappan är inte intresserad av att ta hand om honom på heltid. Pappans missbruk har dessutom tilltagit. Socialtjänsten utreder Max situation och tar beslut om att han ska flytta till ett familjehem.

Be "Maxgruppen" reflektera över vilka erfarenheter Max gör.

- Vad kommer Max behöva stöd och hjälp med?
- Vad behöver det familjehem tänka på som tar emot Max?

Avsluta den här delen av övningen med att förklara att alla får kliva ur sin roll och uppgift. Övergå till att gemensamt fånga upp tankar om Max och Alex och hur deras olika uppväxter påverkar deras förmågor och behov.

Anknytningsmönster

Tidsåtgång:

15 minuter

Muntlig genomgång

Bikupor

Berätta med sidorna 57 och 58 i Familjehemmets bok som utgångspunkt om trygg respektive otrygg anknytning. Beskriv hur olika otrygga anknytningsformer (undvikande, ambivalent, desorganiserad och kontrollerande) kan formas och vad det innebär för barnet. Koppla gärna till egna exempel för att beskriva trygg respektive otrygg anknytning.

Trygg anknytning

- Barnet kan använda sina föräldrar för att bli lugn.
- Barnet litar på att föräldern finns där när det behövs.
- Barnet kan reglera och förstå sina egna känslor.

Otrygg anknytning

- Utifrån att föräldern inte orkar med känslomässig närhet blir barnet undvikande och mer självförsörjande. *Undvikande anknytning.*
- Utifrån oförutsägbara och självcentrerade föräldrar blir barnet upptagen av sin förälder och har svårt att hantera och förstå sina egna känslor. *Ambivalent anknytning.*
- Utifrån att föräldern är aggressiv eller hotfull har barnet en rädsla för den som ska ge trygghet och det finns ingen vuxen att få stöd ifrån. *Desorganiserad anknytning.*

Berätta att anknytningsmönster tycks vara relativt stabila genom livet, men de kan förändras och bli mer otrygga (p.g.a. trauman och kriser) eller mer trygga, t.ex. genom vistelse i tryggt familjehem under en längre tid eller genom en stödjande livskamrat. Betona att relationen mellan barnet och föräldern kan vara lika stark oavsett om anknytningsmönstret i grunden är tryggt eller otryggt.

Bikupa

Låt gruppen reflektera i bikupor efter genomgången:

- Hur påverkar anknytningen ett barn?
- Hur kan det yttra sig för en tonåring?

Ett stöd kan vara att tänka på Max och Alex och deras olika förutsättningar.

Avsluta med att konstatera att det vi har gått igenom om anknytning och anknytningsmönster är en tankemodell för att kunna förstå vad svårigheterna i relationen mellan barnet och den vuxna kan handla om. Tankemodellen kan bidra när vi försöker hitta sätt att förhålla oss till ett barn, få till ett positivt samspel och bidra till att barnet har en trygg bas.

Betona att anknytningsmönster varken är statiska eller ska ses som en diagnos. När vi pratar om anknytningsmönster är det snarare ett försök att beskriva hur en nära och betydelsefull relation fungerar.

Anknytningsmönster kan förändras utifrån livssituation och vilka människor man möter under livet.

Fika

Tidsåtgång:

30 minuter

Övning: Positivt samspel och trygghet

Tidsåtgång:

30 minuter

Reflektioner enskilt och i grupp utifrån en vinjett.

Muntlig genomgång.

Övningen består av två delar. Deltagarna får först fundera över hur flickan i berättelsen tänker och känner. De får därefter fundera över hur de som familjehem kan bygga en tillitsfull relation med flickan.

Det finns två alternativa ”case”; ett om Lova 12 år och ett om Lisa 4 år. Ni kan välja den berättelse som ni tänker bäst matchar gruppen. Det är även möjligt att dela upp gruppen och låta dem diskutera olika ”case”. Båda ”casen” finns i *Bilagor för utskrift*.

Berätta för gruppen att de ska få höra en berättelse och att de utifrån den ska reflektera kring några frågeställningar både enskilt och tillsammans.

Läs upp berättelsen om Lova 12 år eller berättelsen om Lisa 4 år.

Lova

Lova är en 12-årig tjej som är van att ta hand om sig själv. Hon har alltid svar på alla frågor men läraren misstänker att Lova inte alltid berättar sanningen. Lova har svårt med fysisk kontakt och kan bli aggressiv mot både kompisar och personal på skolan om de kommer för nära henne.

Det har hänt vid flera tillfällen att läraren har mött Lova på busstationen sent på kvällen utan någon vuxen med.

Lova beskrivs ofta av sina klasskamrater som lite okänslig och egoistisk. Klasskamraterna gillar att vara med Lova för att hon alltid hittar på roliga saker och för att hon har många spännande vänner.

Lovas mamma är ensamstående. Lovas pappa lämnade familjen redan innan Lova föddes. Varken Lova eller hennes mamma har någon kontakt med honom idag. Lova och hennes mamma har inte heller kontakt med någon annan i deras släkt. Mamma har fått diagnosen depression.

Mamma har vänt sig till socialtjänsten och sagt att hon inte orkar vara den förälder Lova behöver och hon vill att Lova ska få komma till en annan familj ett tag - ett familjehem.

Lisa

Lisa är en 4-årig tjej. Hon framstår som självgående och självsäker och försöker klara av det mesta själv på förskolan. Men hon kan bli frustrerad när det blir svårt med knapparna eller när det hon ritar inte blir som hon har tänkt. Lisa har svårt med fysisk kontakt och kan bli aggressiv mot de andra barnen och personalen på förskolan om de kommer för nära.

Lisa beskrivs ibland av de andra barnen som dum och att hon alltid ska bestämma. Men de tycker också om att leka med Lisa för hon hittar på nya lekar och vågar göra lite "busiga" saker som att klättra och balansera lite högre.

Lisas mamma bor själv med henne. Lisa känner inte sin pappa. Lisa känner inte heller sin släkt. Ibland berättar hon om kusiner och mostrar som verkar leva spännande liv med många husdjur men de vuxna omkring henne uppfattar det som att Lisa skapar de här berättelserna själv.

Lisas mamma är ofta ledsen och trött. Hon har svårt att få Lisa till förskolan i tid innan morgonsamlingen. Ibland kommer Lisa dit först till lunch.

Förskolepersonal har noterat att Lisa reagerar annorlunda än de andra barnen i gruppen när hennes mamma kommer för att hämta henne. Hon fortsätter med sitt och verkar till synes inte notera mamman. Hon går till mamman först när hon uppmanas komma. Ibland vänder hon sig snarare till personalen än till mamman vid hämtningen.

Mamma har vänt sig till socialtjänsten och sagt att hon inte orkar vara den förälder Lisa behöver och hon vill att Lisa ska få komma till en annan familj ett tag - ett familjehem.

Del 1

Visa bilden

Fundera på...

- Hur känner sig flickan?
- Hur tänker flickan om att flytta till familjehemmet?

 Socialstyrelsen

Låt bilden med frågorna ligga kvar under övningen.

Låt deltagarna först fundera enskilt några minuter. Dela därefter in dem i grupper om två och två eller tre och tre. De får samtala i smågrupperna cirka 10 minuter. Fånga sedan ihop synpunkter från alla grupperna.

Försök få med tankar om följande:

- flickans behov av närhet, trygghet och stabilitet
- flickans behov av vuxna som ser henne och förstår vad hon behöver
- självkänsla
- utsatthet
- vikten av att få information
- mottaglighet och tillgänglighet hos flickan.

Del 2

Visa bilden

Fundera på...

- Hur skulle ni tänka om att ta emot flickan?
- Hur skulle ni som familjehemsföräldrar bygga en tillitsfull relation med flickan?

Socialstyrelsen

Visa frågeställningarna och låt bilden ligga kvar under övningen.

Berätta att ni nu ska fundera över hur det skulle vara att bli flickans familjehem. Ni ska resonera kring hur man som familjehemsföräldrar kan ge flickan goda förutsättningar för trygga relationer med dem så att hon får en tryggare bas att stå på.

Låt deltagarna först fundera enskilt några minuter och sedan övergå till att samtala i smågrupper (totalt 10 min).

Dela ut stora papper (A3 eller blädderblockspapper).

Be grupperna skriva ner de förslag som kommer upp när sista punkten diskuteras om hur man som familjehem kan göra för att skapa ett positivt samspel med flickan.

Be grupperna sätta upp sina blädderblockspapper med förslag och låt deltagarna mingla runt och titta på de andra gruppernas förslag.

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Visa bilden

Skapa positivt samspel

- Visa kärlek, värme och omsorg
- Sätt gränser och regler som barnet kan klara
- Lyssna, ha tålamod och var förutsägbar
- Skapa rutiner i vardagen
- Småprata och sätt ord på tankar och känslor
- Hjälプ barnet att släppa oro för föräldrarna
 - ge saklig information
- Hantera känslor
 - var en förebild
- Inkludera barnet i familjen

Avsluta med att ge konkreta exempel utifrån texten i Familjehemmets bok på sidorna 63 - 65.

Tänk på!

Det kan också finnas skillnader i hur man pratar om känslor och hur van man är att uttrycka dem. Var öppen och lyhörd för olikheter. Om man som familjehemsföräldrar inte pratar samma språk som barnet kan man behöva hjälp av tolk för att prata om känslor och ge barnet relevant information.

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Interkulturellt perspektiv

Total tidsåtgång:

Muntlig genomgång

Arbete i grupper utifrån vinjett

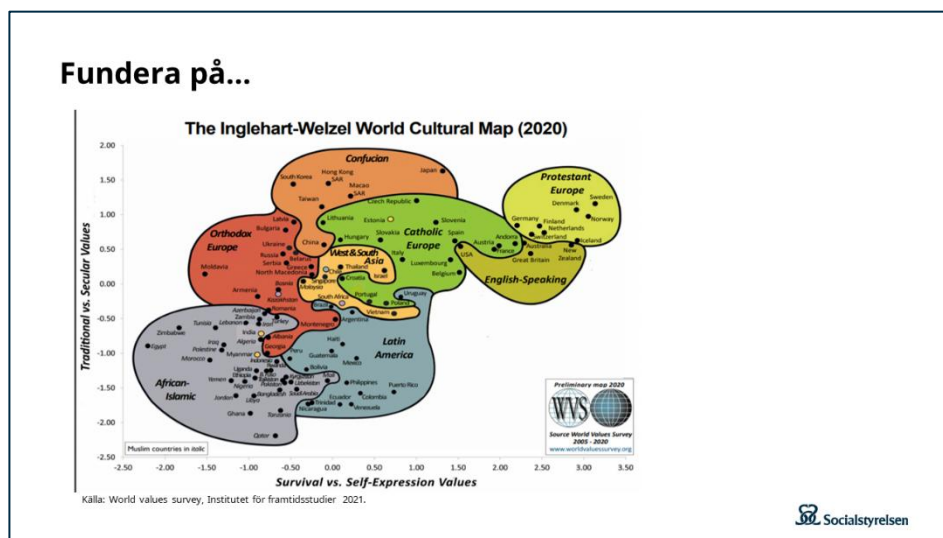
30 minuter

15 minuter

15 minuter

Visa bilden

Källa: World Values Survey, Institutet för framtidsstudier 2021.

Berätta att den här kulturkartan är ett resultat av intervjuer med människor i ett hundratal länder, som har gjorts sedan 1980-talet. Den vågräta axeln mäter synen på livet. Ju längre till höger på den vågräta axeln ett land är placerat, desto viktigare är individens frihet och personliga självförverkligande. Den lodräta axeln mäter traditionella värderingar kring bland annat religion och auktoritet.

Här syns en stor skillnad mellan Sverige och andra länder. Kartan synliggör hur olika svenska normer och värderingar kan vara och uttryckas. Eftersom denna forskning är gjord under flera decennier visar den även att kulturer förändras och att länder därmed förflyttas på axlarna.

Låt gruppen gemensamt titta på och diskutera vad kartan visar.

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Visa bilden

Individuell livssyn	Kollektiv livssyn
Utgår från individen	Utgår från familjen/släkten
Skuld	Skam
Vem är du?	Vem hör du ihop med?
Oberoende, självbestämmande, egna val	Hör ihop med gruppen, lydig, gemensamma val

 Socialstyrelsen

Gå muntligt igenom skillnaden mellan individuell och kollektiv livssyn och familjeform. Betona att de skillnader som beskrivs är generella och att det finns stora skillnader även inom varje familjeform. Se sidan 61 – 62 i Familjehemmets bok.

Visa bilden

Interkulturell kommunikation

- Var medveten om att ditt eget sätt att vara och tänka är påverkat av den kultur du vuxit upp med.
- Var medveten om att den andra personens sätt att vara och tänka är påverkat av den kultur hen har vuxit upp i.
- Var nyfiken, lyssna och ställ öppna frågor. Visa att du är intresserad av att få veta mer om den andre.

Mötet med den andre gör att vi får större förståelse för hens kulturella sammanhang vilket bidrar till bättre kontakt och kommunikation.

 Socialstyrelsen

Berätta om interkulturell kommunikation utifrån sidan 62 i Familjehemmets bok.

Övning: Dilemmat

Tidsåtgång:

15 minuter

Övningen utgår från en vinjett om en ungdom i yngre tonåren, Sabina. Syftet är att öva på interkulturell kommunikation och att se vad det kan bidra med. Deltagarna får tänka ur olika perspektiv kring ett dilemma som presenteras. Fokus i övningen är att försöka tänka hur de olika personerna i vinjetten ser på situationen, vad de vill och vad de har för behov.

Vinjetten om Sabina finns i *Bilagor för utskrift*.

Vinjett

Börja med att dela in deltagarna i grupper, 4 - 5 deltagare är en lagom gruppstorlek.

Berätta att deltagarna ska få lyssna på en vinjett. Förklara att fokus i övningen är att försöka tänka sig in i hur de olika personerna skulle kunna tänka.

Läs upp vinjetten om Sabina.

Sabina

Sabina blir placerad i familjehem när hon är i yngre tonåren. Hon har innan dess bott med sin mamma som under en längre tid har lidit av psykisk ohälsa. Mamman är ensamstående. Hon har på grund av sin oro och ängslighet hållit Sabina mycket hemma under hennes uppväxt. Familjen var dock aktiv i den lokala församlingen. Sabinas pappa, som bor på annan ort, är också engagerad i församlingsarbete. Sabinas familjehem har en annan kulturell bakgrund än hon. Familjehemmet är inte aktiva i någon församling. I samband med placeringen uttrycker hennes mamma önskemål om att Sabina ska vara hemma tidigt på kvällarna. Båda föräldrarna vill att Sabina ska vara aktiv i en församling som finns i familjehemmets närhet. Sabina uttrycker att hon vill vara som andra barn i hennes ålder. Hon vill vara ute med vänner på kvällarna och hon är inte intresserad av att delta i församlingsverksamhet. Föräldrarna är upprörda och framför att de inte vill att Sabina ska förlora sin religion och de värderingar som de har uppfostrat henne med.

Socialtjänsten vill ha er syn på hur man kan lösa dilemmat.

Hur gör ni?

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Gruppdiskussion

Dela ut vinjetten till alla grupperna.

Berätta att grupperna ska diskutera utifrån dilemmat.

De kommer få diskutera i sina grupper i totalt 10 minuter.

Stödfrågorna nedan finns även för utskrift i *Bilagor för utskrift*.

Först får grupperna diskutera i 5 minuter med fokus på vad de olika personerna i vinjetten ger uttryck för och vilka olika lösningar som de personerna skulle kunna föreslå.

- Vad tänker Sabina, mamman, pappan, familjehemmet och socialtjänsten?
- Vad tycker de olika personerna är viktigt?
- Vad kan det finnas för rädslor och oro bakom det som de olika personerna ger uttryck för?
- Vad har de olika personerna för behov?
- Vilka olika lösningar kan finnas? Vilka olika perspektiv och synsätt finns?

Låt grupperna därefter gå över till att diskutera i 5 minuter utifrån de olika lösningar de har identifierat.

- Vilka lösningar är mest rimliga eller möjliga att genomföra?

Gruppen ska även enas om en lösning som de skulle föreslå.

Gemensam diskussion

Samla alla i storgrupp.

Låt varje grupp kort presentera vad de kommit fram till.

- Vilken lösning vill de föreslå och varför?
- Hur har de resonerat sig fram till den lösning de vill föreslå?

Avsluta övningen med att konstatera att det finns många möjliga lösningar. Lyft fram att det är viktigt att vara lyhörd, nyfiken och öppen för nya tankar.

Mentalisering

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

15 minuter

Mentalisering är förmågan att försöka se sig själv utifrån och att ha en förståelse för eller uppfatta hur andra kan känna och tänka. Det handlar både om att rikta blicken mot sig själv och att samtidigt vara uppmärksam på hur vi påverkar och påverkas av andra.

Fråga deltagarna om de känner till begreppet mentalisering och/eller om de har läst i boken om det. Reflektera gemensamt i storgrupp kring mentalisering. Gå igenom innebörden utifrån texten i Familjehemmets bok på sidan 59.

Nämn att forskning har visat att barn som farit illa under sin uppväxt kan få bristande förutsättningar för att utveckla en god mentaliseringsförmåga. Det kan innebära att de har svårt att förstå hur de själva uppfattas och hur andra kan tänka och känna i olika sammanhang. De kan uppfattas som att de har bristande empati. Det här kan i sin tur leda till att den sociala utvecklingen påverkas socialt. Det är viktigt att familjehem stödjer barnet att fortsätta utveckla sin förmåga till att förstå sig själv och andra.

Familjehemsföräldrarnas egen mentaliseringsförmåga är oerhört viktig när de tar emot ett barn i sin familj.

Avsluta med att läsa upp en text om att använda sina egna erfarenheter för att leva sig in i andras situation.

Ludvig som är 4 år, ger sin mamma en leksaksbil i julklapp. Han älskar lastbilar och alla andra typer av motorfordon men hans mamma är ganska ointresserad av lastbilar. Hon blir ändå glad över presenten eftersom hon fått den av sin son och den ges med kärlek.

Man kan tycka att det är lite charmigt med barn som förutsätter att andra har precis samma intressen som de själva. Om det handlar om vuxna skulle emellertid en sådan egocentricitet inte uppfattas på samma sätt. Om Ludvig 30 år senare skulle ge sin icke lastbilsintresserade fru en leksaksbil (eller en riktig lastbil för den delen) i födelsedagspresent, så skulle hon förmodligen inte alls känna sig sedd och uppskattad. Det är kanske troligare att hon genast skulle ansöka om skilsmässa.

Ett hem att växa i

Tredje mötet: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg

Ge deltagarna möjlighet att komma med spontana tankar om mentalisering.

För att avrunda mötet lättsamt kan ni uppmuntra deltagarna att dela med sig av egna berättelser. Har de träffat något barn som uppträtt som att de tror att andra känner eller tänker som dem själva. Hur kan det påverka barnen?

Du som ledare kan innan ha tänkt på något eget exempel på mentalisering hos små barn. Det kan vara som när barn pekar på en kroppsdel och säger ”titta vad ont det gör här” eller ett barn som försöker trösta en ledsen förälder genom att låna ut sin favoritleksak. Eller något liknande. Avsluta med att dela med egna exempel om gruppen inte har berättelser som de vill dela.

Avslutning

Tidsåtgång:

5 minuter

Avslutande runda

Läsanvisningar

Varje deltagare får ge sitt intryck av utbildningstillfället. Gör en runda där de får dela ett ord eller en mening.

Välkomna därefter till nästa utbildningstillfälle och ange kortfattat att det kommer handla om **ursprungsfamiljens betydelse, separationer, umgänge och vikten av samarbete**.

Påminn även om att läsa kapitel 4 i Familjehemmets bok och att inte glömma de *Fundera-frågor* som finns i kapitlet.

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring

- erfarenheter barn har med sig innan familjehemsplacering
- hur flytten till familjehemmet kan påverka barn
- barns reaktioner på kriser och svåra händelser
- traumamedvetet bemötande.

Program

Moment	Tidsåtgång	Bild	Material
Hälsa välkommen <ul style="list-style-type: none"> • Backspegel 	10 min	1	
Dagens möte <ul style="list-style-type: none"> • Mål och program 	5 min	2-3	
Separationer och förluster <ul style="list-style-type: none"> • Vad barnen har med sig • Kriser • Övning: Hemligheten 	20 min 5 min 10 min 5 min	4-6	Ballonger
Att lämna sin familj <ul style="list-style-type: none"> • Film: Removed • Diskussion 	30 min 15 min 15 min	7	Länk: Removed
Fika	30 min		
Övning: Barnet nätverk (social atom)	20 min		
Barn i migration	10 min	8	
Traumamedveten omsorg <ul style="list-style-type: none"> • Muntlig genomgång och filmer • Reflektionsövning 	25 min 15 min 10 min	9-13	Länkar: Barndomstrauma och Hjärnan + TMO- Traumamedveten omsorg
Separation vid placeringens avslut <ul style="list-style-type: none"> • Att flytta ut • Professionellt stöd 	20 min 10 min 10 min	14-15	Vinjett William
Det finns hopp	5 min		Text: Snäckan
Avslut	5 min		

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Att förbereda inför mötet

Läs kapitel 4 i Familjehemmets bok

Titta på filmerna **Removed**. Ni kan ändra inställningarna så att undertexterna är på svenska genom att klicka på en av ikonerna i nedre delen av filmrutan.

Titta på filmerna **Barndomshjärnan och trauma** samt **TMO-Traumamedveten omsorg**.

Ta ställning till om ni vill ha vinjetten om William utskrivnen för egen del och om ni vill kunna dela ut den till deltagarna.

Ta ställning till om gruppindelning vid övningar under mötet ska göras på något särskilt sätt.

Förbered egna stödanteckningar och planering för träffen.

Se till att följande finns:

- dator, projektor och internetuppkoppling
- presentationsbilder
- blädderblock och/eller whiteboard och pennor
- ballonger (en till varje deltagare)
- vinjett William
- anteckningsblock och pennor
- fika.

Genomförande

Hälsa välkommen

Tidsåtgång:
Bakspiegel

10 minuter

Visa bilden

Hälsa alla välkomna. Uppmärksamma eventuell frånvaro.

Bakspiegel

Påminn om förra mötets tema: Att stödja barns behov av närhet, anknytning och omsorg.

Låt gruppen gemensamt återberätta vad mötet handlade om och vad som var centralt i det som förmedlades. Se till att följande kommer med:

- anknytningsprocessen
- hur uppväxtvillkor kan påverka barns anknytningsmönster
- olika familjemönster
- interkulturell kommunikation
- hur familjehem kan stötta barn att bygga nya, trygga relationer.

Stäm av med deltagarna om det finns några kvarvarande frågor.

Har de andra tankar och funderingar som har dykt upp?

Väckte förra mötet några särskilda känslor som de vill dela med sig av?

Om ni som kursledare har någon reflektion eller tanke från förra mötet kan ni dela med dig av den.

Dagens möte – mål och program

Tidsåtgång:

5 minuter

Visa bilden

Mål fjärde mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- erfarenheter barn har med sig innan familjehemsplacering
- hur flytten till familjehemmet kan påverka barn
- barns reaktioner på kriser och svåra händelser
- traumamedvetet bemötande.

 Socialstyrelsen

Berätta om målet med dagens möte.

Beskriv kortfattat med stöd av programmet hur upplägget för dagens möte ser ut.

Visa bilden

Det är jättejobbigt att släppa kontrollen över mina föräldrar. Jag tänker på dem hela tiden och känner mig otillräcklig och egoistisk, att jag skiter i dem

Maskrosbarns rapport: "Jag är bara en påse pengar, 2016"

 Socialstyrelsen

Källa: Maskrosbarn, Jag är bara en påse pengar, 2016

Läs upp citatet.

Be deltagarna tänka en kort stund själva kring hur det var att lämna sin familj när de flyttade hemifrån.

Separationer och förluster

Total tidsåtgång:	20 minuter
Vad barnen har med sig	5 minuter
Kriser	10 minuter
Övning: Hemligheten	5 minuter

Vad barnen har med sig

Tidsåtgång:	5 minuter
-------------	-----------

Visa bilden

Separationer och förlust

- Förändringar i ursprungsfamilj
- Återkommande flyttar med eller utan ursprungsfamiljen
- Upplevelser och separationer i samband med flykt och krig
- Föräldrars eller syskons död

I samband med att barnet placeras:

- Separation från föräldrar och syskon
- Separation från närmiljö, vänner, samhälle, språk, kultur

Berätta att de flesta placerade barnen har varit utsatta för flera separationer och förluster. En del separationer och förluster har barnen med sig sedan tidigare, andra separationer och förluster sker just i samband med att de blir placerade eller omplacerade.

Gå igenom punkterna muntligt och be deltagarna fylla på med fler exempel.

Visa bilden

**Barns rättigheter-
artikel 19 i barnkonventionen**

Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.

 Socialstyrelsen

Avsluta med att lyfta artikel 19 i barnkonventionen som handlar om barns rätt till skydd. Påminn om att även om själva placeringen i ett familjehem kan utgöra en separation i sig så grundar den sig allra oftast i ett behov av skydd.

Kriser

Tidsåtgång:

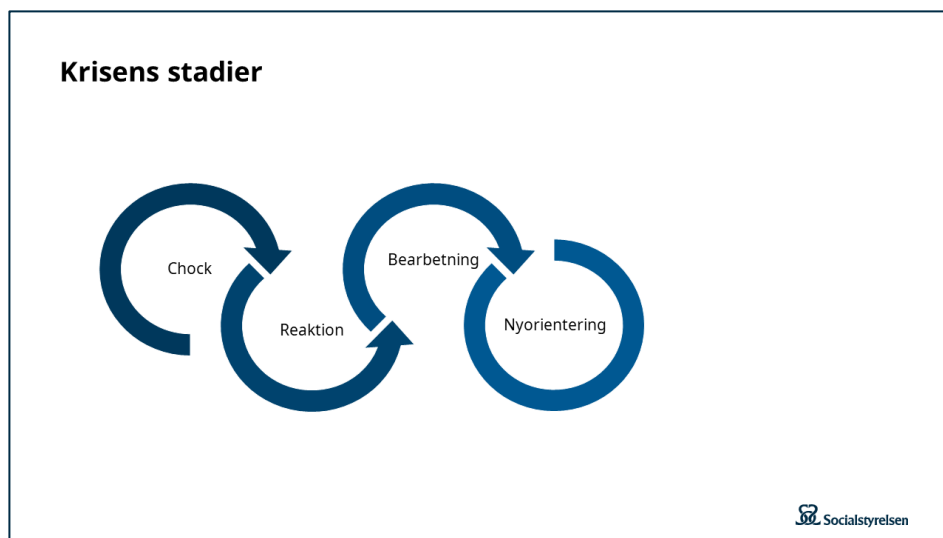
10 minuter

Muntlig genomgång

Inled med att konstatera att separationer och förluster är en del av livet. Alla drabbas i varierande omfattning och reagerar olika på den kris som detta kan medföra. Det är vanligt att vi presterar under vår förmåga när vi är i kris. Nämn också att vi kan bli påverkade av att träffa människor som befinner sig i en kris- eller sorgprocess. Det kan medföra att en sorg som vi själva varit med om gör sig påmind igen. Det kan kännas tungt och svårt att förhålla sig till den andres sorg. Det kan även vara förvirrande att möta en person i kris då hen kanske beter sig på ett till synes irrationellt sätt eller olikt hur hen brukar agera.

Visa bilden

Berätta att bilden visar en klassisk krisstadiemodell utarbetad av Johan Cullberg. Berätta också att alla inte passerar dessa stadier på samma sätt och att det alltid finns individuella skillnader. Modellen kan ändå hjälpa oss att förstå den process man kan behöva gå igenom och att det kan ta tid. Det är viktigt att påpeka att en kris eller en sorgprocess sällan följer en linje utan kan hoppa mellan de olika faserna, men ändå succesivt leda framåt.

Beskriv faserna utifrån nedanstående exempel eller med ett eget exempel, gärna något som inte är så tungt och som flera kan tänkas ha varit med om (till exempel att någon har stulit din mobil eller cykel). I ett sådant fall är det sannolikt att faserna passeras ganska snabbt, men de kan ändå vara möjliga att urskilja. Det kan vara ungefär som nedan, men utgå gärna från något eget exempel. Se sidorna 70 i Familjehemmets bok.

Chockfasen: Du upptäcker när du ska betala i en affär att plånboken är borta. Du vill inte tro att det är sant.

Reaktionsfasen: Du fattar att det har hänt. Du blir arg, upprörd och känner dig kränkt och vet inte riktigt vad du ska göra.

Bearbetningsfasen: Du inser att du måste vidta vissa åtgärder, som att spärra kort och polisanmäla. Du börjar inse att det går att gå vidare, även om det känns besvärligt.

Nyorienteringsfasen: Du har fått nytt bankkort och nytt körkort och köpt dig en ny plånbok. Du kan fortfarande känna dig arg emellanåt när du tänker på att någon tog din plånbok, men den känslan bleknar efterhand och du tänker alltmer sällan på det som hände.

Avsluta med att det inte alltid slutar med nyorientering utan att man kan fastna i någon av faserna. Då kan man behöva professionell hjälp för att komma vidare till nyorienteringsfasen.

Övning: Hemligheten

Tidsåtgång:

5 minuter

Detta är en inlevelseövning som handlar om hur vi påverkas känslomässigt av trauman och andra svåra upplevelser. Syftet med övningen är att leva sig in i hur det är att bära på stora hemligheter och svåra upplevelser. Deltagarna kommer under övningen känna hur detta kan vara både stressande och ett hinder i vardagen. Det är inte en övning i att berätta om sina hemligheter. Därför behöver ingen deltagare berätta om sina hemligheter.

Ge varje deltagare en ballong.

Berätta att det här är en inlevelseövning där var och en får vara i sin egen upplevelse.

Stäm av att inte någon deltagare är rädd för ballonger eller när ballonger spricker. Om det finns deltagare som har svårt för ballonger kan de antingen genomföra övningen utan ballong, eller avstå hela övningen om det behövs.

Ge deltagarna instruktioner, en punkt i taget:

1. Berätta att vi alla bär på hemligheter som vi inte vill att andra ska få veta. Det kan vara stora eller små hemligheter. Det kan vara pinsamma händelser eller traumatiska upplevelser. Ge deltagarna en stund att fundera över vilka hemligheter de bär på. Sedan ska de välja en av de hemligheter de bär på. Det ska vara en hemlighet som de inte vill berätta om för de andra deltagarna i gruppen.
2. Be deltagarna blåsa upp ballongen och samtidigt tänka sig att de blåser in sin hemlighet i ballongen. Be dem tänka att hemligheten kommer fylla hela ballongen. Det är viktigt att ballongen inte spricker så hemligheten sipprar ut. De måste knyta ihop ballongen ordentligt. Säg att om något sipprar ut eller om ballongen spricker innebär det att deltagaren måste berätta för de andra om hemligheten de har i sin ballong.
3. Självklart ska ingen behöva berätta sin hemlighet men deltagarna ska få känna hur det skulle vara att behöva berätta om något känsligt och personligt mot sin vilja. Om någon ballong går sönder under övningen frågar ni deltagaren hur det känns att behöva berätta sin hemlighet. Fånga känslan av stress, obehag och ilska. Var sedan tydlig med att deltagaren inte behöver berätta!
4. Be alla deltagare föreställa sig att de ska ta sig till den här utbildningen och samtidigt bära med sig ballongen. Hur ser de till att ballongen inte

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

går sönder när de cyklar, åker tåg/bil/buss eller går? Vad svarar de om någon frågar om deras ballong?

5. Be deltagarna reflektera kring hur det är när de är på utbildningen, som nu när alla står i samma rum med varsin uppblåst ballong. Hur känns det? Vad tänker de på?
6. Be sedan deltagarna lägga ballongen på stolen och sätta sig på stolen så försiktigt de kan. De ska göra vad de kan för att undvika att ballongen går sönder. Fråga deltagarna hur det känns.

Berätta att ni kommer fortsätta mötet medan de sitter på sina ballonger. Påpeka att om ballongen går sönder måste de berätta sin hemlighet.

Du som ledare kan börja berätta om ett valfritt tema en kort stund.

Låt deltagarna under tiden känna hur jobbigt det är att inte kunna sitta ordentligt och att ha fokus på att ballongen inte går sönder.

Fråga deltagarna hur det känns. Fråga om de kan koncentrera sig på att höra.

Avbryt sedan och be deltagarna sätta sig som vanligt igen.

7. Berätta att så här är det för många av de barn som placeras. De bär ofta på stora hemligheter som de skyddar så de inte kommer ut. Mycket energi går åt till att skydda ballongen/ hemligheten. Det påverkar barnet och kan leda till koncentrationssvårigheter och kan skapa hinder i kontakten med andra människor. Genom övningen har deltagarna till viss del kunnat uppleva hur det kan kännas.
8. Avsluta övningen med att ballongerna pangas eller läggs åt sidan. Alla deltagarna får slappna av nu när de är trygga med att de inte kommer behöva berätta sin hemlighet.

Berätta att för många placerade barn kan det vara viktigt att få ”panga sin ballong” och faktiskt få utrymme och möjlighet att berätta om sin hemlighet. Men det är viktigt att det sker vid rätt tillfälle och att vi vuxna lyssnar och hjälper barnet.

Att lämna sin familj

Total tidsåtgång:	30 minuter
Film	14 minuter
Bikupor	5 minuter
Diskussion i storgrupp	11 minuter

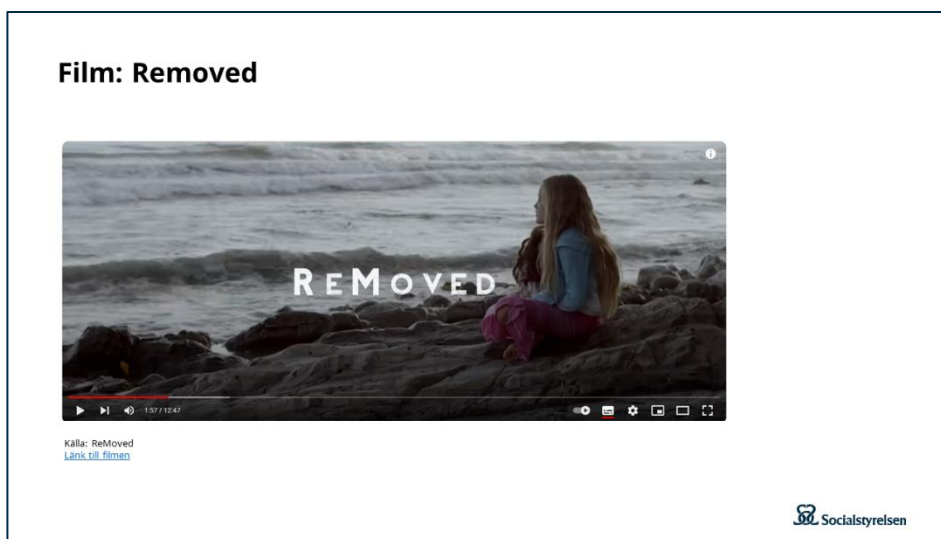

Filmen ”Removed” är 14 minuter.

10-åriga Zoe berättar i filmen om sin svåra uppväxt. Hon tvingas lämna sitt hem, separeras från sin yngre bror och flytta mellan olika fosterhem. Tänk på att filmen kan väcka starka känslor.

Filmen lyfter att det är viktigt för barn och unga att få relevant information.

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Bikupor

Diskutera filmen i bikupor, cirka 5 minuter.

- Vad tänker ni om flickans rätt att bli lyssnad på?
- Vad tänker ni om flickans längtan efter sin familj?
- På vilket sätt skulle ni som familjehem möta den här flickan?

Fånga upp diskussionen i helgrupp.

Avsluta med att gemensamt lyfta frågan om hur barn i familjehem kan få information och få vara delaktiga. Lyft även in att det är viktigt att lyssna på barnen. Diskuterar varför det är viktigt med barnens röst.

Fika

Tidsåtgång:

30 minuter

Övning: Barnets nätverk (social atom)

Tidsåtgång:

20 minuter

Gestaltningsovning

Barnets nätverk är viktigt både ur ett relationsperspektiv och ur ett resursperspektiv. Syftet med den här övningen är att leva sig in i känslan av hur det kan vara för ett barn när viktiga personer som finns i nätverket plötsligt försvinner. Övningen visar utmaningen i att återskapa eller bygga ett nytt nätverk runt det placerade barnet. Övningen lyfter vikten av att göra barnet delaktigt i processen vid återuppbyggnaden av nätverk runt barnet.

Övningen är i huvudsak tyst. Den ger deltagarna utrymme för enskild reflektion och observation. Det är viktigt att låta övningen få ta tid så att varje deltagare hinner stanna upp och reflektera över det som händer under övningen. Förutom kursledaren som berättar och ger vissa instruktioner får de som har rollen som barnet, socialsekreteraren och familjehemmet i berättelsen i vissa delar komma med reflektioner och kommentarer under övningens gång. Övriga deltagare ska tyst gestalta de roller de tilldelas. Under övningen bygger gruppen upp en social atom med stöd av en berättelse om ett barn som förlorar viktiga relationer och resurser.

Det finns två alternativa historier att bygga upp den sociala atomen kring. Kursledaren väljer det alternativ som passar gruppen bäst. Övningen har samma syfte och genomförs på samma sätt oavsett vilket alternativ som väljs.

Alternativ 1 handlar om ett barn som har vuxit upp i Sverige med sin familj.

Alternativ 2 handlar om ett barn som har kommit till Sverige utan sin familj.

Övningen består av tre delar

1. barnets ursprungliga nätverk beskrivs och byggs upp
2. barnets nätverk minskar/försvinner i samband med placering
3. socialsekreterare och familjehem återskapar ett nätverk med personer runt barnet

Alternativ 1: Anna placeras i familjehem utifrån brister i hemmiljön

Berätta för deltagarna att de ska göra en övning där de tillsammans ska gestalta förändringar i ett barns liv. Övningen är en inlevelseövning med fokus på hur separationer och förluster kan kännas. Den visar hur olika faktorer och händelser kan leda till att ett barn behöver flytta till familjehem.

Del 1

Be någon av deltagarna ta på sig rollen att spela Anna 12 år och placera hen på en stol mitt i rummet.

Instruktion:

Därefter berättar kursledaren, ett steg i taget, om Annas värld. Berättelsen består av att personer och aktiviteter beskrivs och blir en del i uppbyggandet av den sociala atomen.

För varje del utser kursledaren en deltagare som får utgöra personen i berättelsen.

Kursledaren frågar den person som gestaltar Anna var i rummet hen vill placera varje ny person. Placeringen i rummet representerar relationen till Anna. Det kan vara nära eller långt bort, framför eller bakom eller kanske sittandes nedanför hen.

Beroende på antalet gruppdeltagare kan Annas värld göras större eller mindre. Det är möjligt att lägga till eller ta bort delar i berättelsen om Anna. Är gruppen stor kan några av deltagarna vara observatörer.

Berättelsen:

Anna bor tillsammans med sin mamma.

- Utse mamma.

Storebrodern Oscar bor också tillsammans med Anna och hennes mamma. De bor i en lägenhet som de har bott i sedan Anna föddes.

- Utse storebror.

Anna har ingen nära relation med sin pappa. Han har aldrig bott tillsammans med familjen. Pappan bor sedan flera år i ett annat land där han har en ny familj.

- Utse pappa.

Mormor och morfar bor i en lägenhet inom gångavstånd. Anna är ofta hos dem och har i perioder bott hos dem när hennes mamma varit sjukskriven och lidit av depressioner.

- Utse mormor och morfar.

Till familjen hör även Elsa, Annas älskade katt.

- Utse katt.

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Anna har en bästis som heter Wilma och de går i samma klass och träffas ofta efter skolan.

- Utse bästis.

Anna tycker mycket om att gå i skolan. Han har en lärare, Stig, som hon tycker mycket om och gärna pratar med.

-Utse lärare.

Både Anna och Wilma tycker om gymnastik och deltar i en gymnastiktrupp en gång per vecka. Deras tränare Simon är en viktig person i Annas liv både som tränare men också som någon Anna kan vända sig till när hon behöver råd av en klok vuxen.

- Utse tränare.

Instruktion

Stäm regelbundet av med Anna och fråga hur hon känner.

Konstatera när den ”sociala atomen” är färdigbyggd att Annas värld ser ganska bra och trygg ut. Anna är omgiven av familj, släkt och vänner och hon har en fungerande skola och fritid.

Del 2

Instruktion

I den här delen av övningen börjar det i berättelsen hända saker som gör att Anna förlorar kontakten med viktiga personer.

Övningen genomförs på liknande sätt som i del 1 men vid varje moment i berättelsen plockas istället personer/roller bort från nätverket runt Anna. En efter en försvinner de från den sociala atomen.

Ta ett moment i taget och se till att det finns tid för reflektion och känslor varje gång en person plockas bort från Annas nätverk.

Återkoppla regelbundet under berättelsen till Anna och fråga hur hon känner sig när personerna omkring henne försvinner en efter en.

Berättelsen

Det som sedan händer är något som Anna alltid varit orolig för - hennes älskade mormor dör.

-Ta bort mormor.

Hennes morfar som lider av demens blir efter mormoderns död ännu mer förvirrad. Han är nu väldigt svår att kommunicera med och han känner inte igen sitt barnbarn.

- Ta bort morfar.

En kort tid efter mormoderns bortgång får hennes storebror Oscar ett stipendium och flyttar till USA för att börja studera.

-Ta bort storebror.

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Anna som länge haft problem med en besvärlig hosta får besked att hon är allergisk mot pälsdjur. Hennes älskade katt Elsa måste lämnas bort till en annan familj.

-Ta bort katten.

Anna skadar sitt knä på en av sina gymnastikträningar. Skadan visar sig vara svårsläkt så Anna måste sluta med sin gymnastikträning. Kontakten med tränaren Simon avbryts.

-Ta bort gymnastiktränaren.

Annas mamma blir sjukskriven igen på grund av depression. Hon kan inte få någon ekonomisk hjälp från sina föräldrar så som hon tidigare fått. Därför måste Anna och hennes mamma flytta till en mindre lägenhet i en annan del av staden. Anna tappar kontakten både med sin bästis Wilma och andra kompisar.

- Ta bort bästisen.

Anna blir på grund av flytten även tvungen att byta skola. Hon tappar kontakten med sin lärare Stig som länge har varit en viktig och trygg person i hennes liv.

- Ta bort läraren.

Mamman, som under hela Annas uppväxt har varit psykiskt skör, har svårt att hantera alla påfrestningar som familjen ställts inför. Hon börjar missbruka både tabletter och alkohol. Mamman är borta från hemmet långa perioder och lämnar då Anna ensam hemma. Situationen blir till slut så kaotisk att socialtjänsten ingriper. De ställer krav på mamman att genomgå behandling på ett behandlingshem. Anna behöver flytta till ett familjehem. - Ta bort mamma.

Del 3

Instruktion

De deltagare som har haft roller i övningen så här långt får nu veta att de inte längre har de roller de tidigare tilldelats förutom Anna som behåller sin roll och sitter kvar på stolen. Alla får alltså vara beredda på att de kan få en ny roll i den del som nu följer.

Utse en deltagare att ta rollen som socialsekreterare och en deltagare som tar rollen som familjehem. De som spelar socialsekreteraren och familjehemmet får träda in för att hjälpa till att bygga upp Annas liv och nätverk igen.

Deras uppgift är att tillsammans hjälpa Anna att bygga upp sitt liv i familjehemmet med personer och resurser. De ska fylla utrymmet runt Anna med människor hon behöver. Be dem prata högt med varandra om hur de tänker, medan de placerar ut människor runt Anna och bygger upp ett nytt nätverk som kan bidra med trygghet.

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Atomen byggs upp enligt samma princip som i del 1.

Kursledaren plockar på socialsekreterarens och familjehemmets uppmaning upp deltagare som får gestalta de rollerna.

Kursledaren frågar socialsekreterare och familjehem om var personerna ska placeras i rummet och låter dem avgöra i vilken grad Anna ska vara delaktig.

Låt socialsekreteraren och familjehemmet bygga upp nätverket med några personer. Avsluta sedan den här delen av övningen.

Avslutande reflektioner

Kursledaren frågar socialsekreteraren och familjehemmet:

- Hur var det att bygga upp Annas nätverk?
- Vad styrde hur ni plockade upp resurser i Annas omgivning?
- Hur tror ni det kändes för Anna?

Kursledaren frågar Anna:

- Hur upplevde du det här?
- Är det något speciellt som kändes bra eller dåligt?
- Hade det kunnat göras på annat sätt?

Frågor till övriga i gruppen:

- Är det någon som vill säga något till Anna?
- Vad tänker och känner ni om Annas upplevelse?

Avsluta övningen och berätta att alla deltagare nu kan lämna sin roll.

Alternativ 2: Adam kommer till Sverige utan sin familj

Berätta för deltagarna om att de ska göra en övning där de tillsammans ska gestalta förändringar i ett barns liv. Övningen är en inlevelseövning med fokus på hur separationer och förluster kan kännas. Den visar hur olika faktorer och händelser kan leda till att ett barn behöver flytta till familjehem.

Del 1

Be någon av deltagarna ta på sig rollen att spela Adam 15 år och placera hen på en stol mitt i rummet.

Instruktion

Därefter berättar kursledaren, ett steg i taget, om Adams värld. Berättelsen består av att personer och aktiviteter beskrivs och blir en del i uppbyggandet av den sociala atomen.

För varje del utser kursledaren en deltagare som får utgöra personen i

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

berättelsen.

Kursledaren frågar den person som gestaltar Adam var i rummet hen vill placera varje ny person. Placeringen i rummet representerar relationen till Adam. Det kan vara nära eller långt bort, framför eller bakom eller kanske sittandes nedanför hen.

Beroende på antalet gruppdeltagare kan Adams värld göras större eller mindre. Det är möjligt att lägga till eller ta bort delar i berättelsen om Adam. Är gruppen stor kan några av deltagarna vara observatörer.

Berättelsen

Adam bor i en by tillsammans med sin mamma. De bor på tredje våningen i ett hyreshus utan hiss.

- Utse mamma.

Pappan har inte Adam träffat sedan han var liten. Pappa är försvunnen sedan 10 år. Adam tror att pappan är fängslad på grund av sina politiska åsikter.

- Utse pappa.

Adam har en lillasyster som är 10 år. Adam tar stort ansvar för henne.

- Utse lillasyster.

Adam har en storebror som är 17 år. Han är Adams stora förebild. Han är också den som bestämmer mest i hushållet.

- Utse storebror.

Den äldsta personen i hushållet är farfar. Han är gammal och har svårt att röra sig. Han behöver mycket hjälp i vardagen.

- Utse farfar.

Adam har en hund som han fick i present av pappa på sin 4-årsdag. För Adam känns det som att hunden alltid har funnits i hans liv. Hunden är för Adam en påminnelse om hans pappa.

- Utse hund.

Adam går i skolan. Lärarna är stränga men rättvisa. Adam tycker mycket om att gå i skolan. Adams lärare betyder mycket för Adam.

- Utse lärare.

Fotboll är Adams stora fritidsintresse. Fotbollstränaren är en viktig person för Adam. Hans fotbollstränare bor dessutom granne med Adam och hans familj.

- Utse fotbollstränare.

Instruktion

Stäm regelbundet av med Adam och fråga hur han känner.

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Konstatera när den ”sociala atomen” är färdigbyggd att Adams värld ser ganska bra och trygg ut. Adam är omgiven av familj, släkt och vänner och han har en fungerande skola och fritid.

Del 2

Instruktion

I den här delen av övningen börjar det i berättelsen hända saker som gör att Adam förlorar kontakten med viktiga personer.

Övningen genomförs på liknande sätt som i del 1 men vid varje moment i berättelsen plockas istället personer/roller bort från nätverket runt Adam. En och en i taget försvinner från den sociala atomen.

Ta ett moment i taget och se till att det finns tid för reflektion och känslor varje gång en person plockas bort från Adams nätverk.

Återkoppla regelbundet under berättelsen till Adam och fråga hur han känner sig när personerna omkring honom försvinner en efter en.

Berättelse

Konflikterna i landet har blivit allt större. Det är konflikter som handlar om vem som ska leda landet. Allt fler börjar använda vapen och landet känns väldigt farligt att vistas i.

Fotbollslaget läggs ned eftersom det inte är säkert på fotbollsmatcherna längre.

- Ta bort fotbollstränaren.

Adams hund är gammal och när den blir sjuk finns inget annat alternativ än att avliva den.

- Ta bort hunden.

Farfar ramlar och bryter benet. Efter en sjukhusvistelse är han så dålig att det inte är möjligt för honom att flytta tillbaka till familjen. Han flyttar istället till sin son, Adams farbror, då han bor i ett enplanshus utan trappor.

- Ta bort farfar.

Mamma blir av med sitt arbete på grund av sin politiska uppfattning. För att försörja familjen flyttar hon in till staden. Kvar i lägenheten finns nu Adam, hans lillasyster och storebror.

-Ta bort mamma.

Adams äldre bror blir fängslad efter att ha varit inblandad i en konflikt.

- Ta bort storebror.

Mamma kommer hem och hämtar lillasyster men måste åka tillbaka till staden för att arbeta.

- Ta bort lillasyster.

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Adam får en kallelse att inställa sig för militärtjänstgöring i den armé som både hans pappa och äldre bror har gjort motstånd mot. Adam väljer att fly till ett annat land.

Del 3

Instruktion

De deltagare som har haft roller i övningen så här långt får nu veta att de inte längre har de roller de tidigare tilldelats förutom Adam som behåller sin roll och sitter kvar på stolen. Alla får alltså vara beredda på att de kan få en ny roll i den del som nu följer.

Berätta vidare:

Adam kommer efter en lång och strapatsrik flykt till Sverige som ensamkommande flyktingbarn. Han söker asyl i Sverige. Migrationsverket anvisar honom till en kommun. En socialsekreterare som träffar Adam bedömer att det är bra om han placeras i ett familjehem. Socialsekreteraren och familjehemmet försöker sedan tillsammans bygga upp ett nytt nätverk kring Adam igen.

Instruktion:

Utse en deltagare att ta rollen som socialsekreterare och en deltagare som tar rollen som familjehem. De som spelar socialsekreteraren och familjehemmet får träda in för att hjälpa till att bygga upp Adams liv och nätverk igen.

Deras uppgift är att tillsammans hjälpa Adam att bygga upp sitt liv i familjehemmet med personer och resurser. De ska fylla utrymmet runt Adam med människor han behöver. Be dem prata högt med varandra om hur de tänker, medan de placerar ut människor runt Adam och bygger upp ett nytt nätverk som kan bidra med trygghet.

Atomen byggs upp enligt samma princip som i del 1.

Kursledaren plockar på socialsekreterarens och familjehemmet's uppmaning upp deltagare som får gestalta de rollerna.

Kursledaren frågar socialsekreterare och familjehem om var personerna ska placeras i rummet och låter dem avgöra i vilken grad Adam ska vara delaktig. Låt socialsekreteraren och familjehemmet bygga upp det nya nätverket med några personer. Avsluta sedan den här delen av övningen.

Avslutande reflektioner

Kursledaren frågar socialsekreteraren och familjehemmet:

- Hur var det att bygga upp Adams nätverk?
- Vad styrde hur ni plockade upp resurser i Adams omgivning?
- Hur tror ni det kändes för Adam?

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Kursledaren frågar Adam:

- Hur upplevde du det här?
- Är det något speciellt som kändes bra eller dåligt?
- Hade det kunnat göras på annat sätt?

Ställ frågor till övriga i gruppen:

- Är det någon som vill säga något till Adam?
- Vad tänker och känner ni om Adams upplevelse?

Avsluta övningen och berätta att alla deltagare nu kan lämna sina roller.

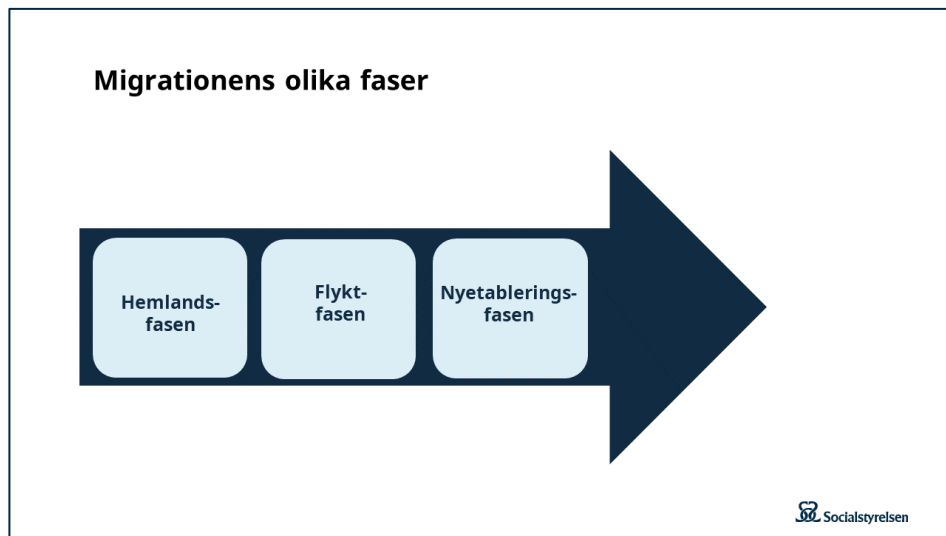
Barn i migration

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

10 minuter

Visa bilden

Gå igenom faserna för migration med stöd av det som står i Familjehemmets bok på sidan 69.

Berätta att de flesta barn i migration har upplevt påfrestningar innan, under och efter flykten. Det kan ha inneburit utsatthet, förlust och separationer.

En utmaning för barn som befinner sig i migration är att känna att man vet vem man är fast man befinner sig i helt nya situationer. Barnen kan ha svårt att förmedla sina känslor till omgivningen i ord och handling.

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Påminn om vikten av att kunna inta ett interkulturellt perspektiv. Det gör vi genom:

- Medvetenhet om att det egna sättet att vara och tänka är påverkat av den kultur du vuxit upp med.
- Medvetenhet om att den andra personens sätt att vara och tänka är påverkat av den kultur hen har vuxit upp i.
- Intresse av att få veta mer om den andre genom att lyssna, ställa öppna frågor och vara i dialog.

Diskussion i bikupor

Låt deltagarna diskutera de olika faserna två och två eller tre och tre.

- Hur tror de att faserna kan yttra sig i verkligheten?
- Vad är viktigt att tänka på som familjehemsförälder under nyetableringsfasen?

Avsluta med att fånga upp eventuella tankar eller frågor i gruppen.

Traumamedveten omsorg

Total tidsåtgång:	25 minuter
Muntlig genomgång inkl. filmer	15 minuter
Reflektionsövning	10 minuter

Berätta att ni kommer ägna en stund av mötet åt vad trauma är, hur det påverkar barn och hur vuxna kan ge barn traumamedveten omsorg.

Trauma och bemötande

Tidsåtgång:	15 minuter
Muntlig genomgång och filmer	

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Filmen är cirka 5 minuter. Den är från Rädda barnen.

Filmen syftar till att skapa förståelse för trauma som många placerade barn bär med sig in i sina hem. Filmen beskriver hur barn som är utsatta för påfrestningar påverkas. Den lyfter hur erfarenheter av trauma påverkar barns tankar, känslor och beteenden.

Visa bilden

Traumamedveten omsorg

En läkande relation innebär inte alltid psykoterapi. Många som har utsatts för trauman återhämtar sig genom familjeliv, venskaper och andra relationer.
Briere & Scott, 2006

Traumamedveten omsorg hjälper och vägleder vuxna att förstå och bemöta grundläggande behov hos barn och unga som utsatts för allvarliga och traumatiska händelser
Bath, 2015

Föräldrar, kuratorer, lärare, idrottsledare, vårdpersonal, socialarbetare och andra kan alla bidra till barns och ungas läkningsprocess
Greenwald, 2005

Källa: Rädda barnen

Socialstyrelsen

Gå igenom med stöd av bilden samt med texten nedan vad traumamedveten omsorg är.

Traumamedveten omsorg (som förkortas och benämns som TMO) bygger på omfattande forskning om barn och trauma. Forskningen visar att en stor del

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

av barnens läkning och återhämtning efter svåra påfrestningar och trauman kan ske i deras vardagsmiljö, såsom i hemmet, i skolan och på fritiden

En del barn med erfarenhet av trauma är i behov av terapi. Grundtanken i TMO är dock att vuxna som lever nära utsatta barn, och som inte är terapeuter, är viktiga för att bidra till ett barns läkningsprocess.

TMO har fokus på barnens vardagliga miljö och hur vuxna bygger relationer med utsatta barn och unga. TMO har utformats för att stärka viktiga vuxna som finns runt barnet i dess vardagsmiljö. TMO har fokus på vad som behövs för att skapa en vårdande och läkande miljö.

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Filmen är cirka 3 minuter. I filmen berättar Howard Bath om TMO. Han har utformat TMO.

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Visa bilden

Källa: Rädda barnen

Ha bilden i bakgrunden när ni går igenom den pedagogiska modellen med stöd av texten nedan.

Utifrån forskning lyfts tre grundläggande behov fram som representeras av de tre pelarna i bilden/ modellen. De här tre grundläggande behoven behöver vara tillgodosedda för att en läkningsprocess efter ett trauma ska kunna ske. I ett barns miljö behöver det finnas:

- upplevd trygghet
- positiva relationer med omsorgsfulla och engagerade vuxna
- stöd i att skapa goda copingstrategier som gör det lättare att hantera tankar, känslor och beteenden.

Pelarna står på en grund av traumaförståelse. Det innebär att de vuxna i barnets närhet behöver ha grundläggande kunskap om trauma och hur svåra händelser kan påverka barn och unga

Det är viktigt att förstå de mest grundläggande behoven barn kan ha när de har varit utsatta för trauma eller andra svåra upplevelser. Det är viktigt att uppmärksamma att barnet även kan ha andra behov.

TMO ska ses som ett **komplement** till eventuell terapi eller behandling.

Berätta att Rädda Barnen arbetar med att utbilda i TMO runt om i Sverige. Det finns information om deras utbildningar på deras webbsida. Sökord: TMO

Reflektionsövning

Tidsåtgång:

10 minuter

Övningen syftar till att reflektera kring vilka behov placerade barn har. Övningen brukar väcka känslor och ger en bra grund för att prata om vikten av att vuxna i barnens närhet är känslomässigt tillgängliga för dem.

Visa bilden

Tänk på någon som har stöttat dig när du varit med om något svårt.

- Vad gjorde hen?
- Hur var hen?
- Hur pratade hen?
- Hur fick hen dig att känna?

Visa bilden men klicka fram en fråga i taget, med ungefär en minuts mellanrum. Be deltagarna att tänka tyst på frågorna. Ge dem cirka en minut att tänka tyst per fråga.

Öppna därefter upp för deltagarna att dela med sig av sina tankar för varandra.

Fånga ord som beskriver vad de stöttande personerna gjorde. Skriv på blädderblock/whiteboard.

Avsluta övningen med att uppmuntra deltagarna att bära med sig den person de tänkt på som en inre hjälte och som de kan tänka på när de känner sig osäkra. Det är viktigt att minnas att det är de små sakerna som kan göra stor skillnad i livet.

Separation vid placeringens avslut

Total tidsåtgång:

20 minuter

Att flytta ut

10 minuter

Professionellt stöd

10 minuter

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Deltagarna kommer först få lyssna och reflektera till en berättelse om en pojke som ska flytta hem till sin mamma, och från sitt familjehem. Därefter kommer de diskutera vidare om att uppmärksamma barnets behov av stöd, med fortsatt utgångspunkt från samma berättelse.

Att flytta ut

Tidsåtgång:

10 minuter

Vinjett och reflektion

Deltagarna får sätta sig tillrätta och lyssna på följande berättelse om William. Berättelsen finns även i *Bilagor för utskrift* om ni föredrar att läsa från lösblad och dela ut till deltagarna.

William, 9 år gammal, har just flyttat in hos dig och din familj. Han har tidigare bott med sin mamma. Hon har svårigheter med psykiska ohälsa och missbrukar alkohol. Du har fått information om att William har vissa beteendeproblem. Han har svårt att sitta still och har koncentrationssvårigheter. Det har tidigare ofta kommit samtal från skolan om Williams beteende. Du känner att du ändå kommer att tycka om honom och du gläder dig över att få möjlighet att erbjuda honom den trygghet han tidigare saknat.

Tiden efter Williams ankomst hos er familj är han ofta inte så glad, men du får ändå intrycket att han trivs och att han uppskattar att bo hos er. Du kan inte heller se några större svårigheter med Williams beteende. Det är mer småsaker du noterar, som att han inte har bra bordsskick och att han helst vill spela dataspel väldigt många timmar och har svårt att bryta sitt spelande. Du har märkt att han behöver mycket stöd för att sköta sin hygien och att han har svårt att somna på kvällarna.

Så småningom blir Williams beteende mer utmanande. Han gör inte som du säger och personal från skolan kontaktar dig om sociala svårigheter i skolmiljön. När Williams mamma kommer och hälsar på är William arg. Han är arg även när hon går hem igen. Du känner dig otillräcklig och är osäker på vad du ska göra för att hjälpa William. Situationen kring William påverkar hela familjen och stämningen blir allt sämre.

Du kommer fram till att du måste be om hjälp. Du tycker om William och det känns fel att ge upp. Du och din partner pratar med socialsekreteraren som därefter ser till att ni får handledning regelbundet. Ni har i handledningen fokus på hur ni kan bemöta William för att det ska bli bättre för William och för er själva.

Ni försöker även hitta på olika sätt att vara tillsammans som fungerar för William och er. Det blir en ganska arbetsam och jobbig period men så småningom blir förändringen märkbar. Ni får lättare att komma överens med William och har det bra tillsammans. Han lyckas oftare med sånt som förväntas av honom och han blir allt gladare. Även kontakten mellan William och hans mamma förbättras och han är oftast nöjd efter att ha träffat henne. Hans mamma har för egen del börjat få ordning på sitt liv. Du gläder dig åt att ni kan ha trevligt tillsammans i familjen på ett sätt som knappast var möjligt tidigare. Det märks på William att han känner att han ingår i gemenskapen i familjen.

Tillvaron rullar på. Det fungerar med William ungefär som med andra barn. Det har nu gått drygt två år. Du känner för William som om han vore din egen son och du förvånas över det faktum att han inte alltid har bott hos er. Hans mamma verkar ha kommit över sitt missbruk och får behandling för sina psykiska problem. Det är skönt, eftersom det är uppenbart att William mår bra av detta. Samtidigt börjar du bli orolig. Tänk om hon vill att han ska flytta hem igen?

Det du har befarat inträffar. Williams mamma vill att han ska flytta hem till henne igen. Eftersom hon har fått ordning på sitt liv finns det inte något som talar emot det. Det bestäms att William ska flytta hem till sin mamma. William blir glad för han vill gärna bo med sin mamma.

Hur känns det för dig? Hur tror du att det blir för de andra barnen i familjen? Vad kan förändringen innebära för William?

Visa bilden

William

- Hur kan man som familjehem förbereda William inför flytten och separationen den innebär?
- Hur kan man förbereda sin egen familj på separationen?

Socialstyrelsen

Be deltagarna reflektera enskilt i någon minut.

Gör därefter en runda där alla får komma till tals om sina tankar och känslor. Var lyhörd för reaktioner från deltagarna.

Professionellt stöd

Tidsåtgång:

10 minuter

Bikupa/ diskussion

Muntlig genomgång

Barn kan reagera starkt på separationer och förluster. Om barnets mående och reaktioner inte blir bättre inom rimlig tid kan det vara bra att söka stöd för att hantera det. Vilken hjälp som finns att tillgå varierar. Ni som kursledare kan behöva ta reda på hur stöd och hjälp ser ut hos er lokalt och/eller regionalt.

Bikupa

Ni kommer även fortsatt utgå från berättelsen om William.

Förklara att ofta kan familjehemmet vara tillräckligt stöd för barnet men ibland är det viktigt att se när barnet även behöver en professionell stödkontakt utanför familjen. Som familjehem kan det vara viktigt att uppmärksamma det behovet och be om hjälp.

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Visa bilden

William

- Vilka tecken visar på att William kan behöva professionellt stöd?
- Vilket stöd kan William behöva? Vad kan han behöva hjälp med?
- Vilka verksamheter känner ni till som ger stöd där ni bor?

 Socialstyrelsen

Deltagarna ska få resonera om när ett familjehem behöver be om professionell hjälp till ett barn och när de själva kan vara tillräckligt stöd för barnet.

Be deltagarna byta platser, alternativt stå upp, så att de kan prata med någon de inte har pratat med tidigare under mötet.

Låt deltagarna diskutera två och två i några minuter med utgångspunkt i frågorna på bilden.

Be dem sedan dela med sig av tankarna i helgrupp. Kursledaren fyller på med lokal och regional information om var man kan vända sig. Informationen kan med fördel även vara skriftlig och delas ut till deltagarna.

Muntlig genomgång

Det är viktigt att inte utesluta att man kan behöva professionell hjälp. Hjälpen kan rikta sig till både barn och familjehem.

Gå muntligt igenom några tecken på att barnet kan behöva stöd och professionell hjälp. Se sidan 77 i Familjehemmets bok.

Det kan handla om beteenden och förändringar hos barnet som

- ett passivt beteende, som att inte gå upp ur sängen,
- inte gå till skolan, inte vilja delta i aktiviteter
- att inte sköta sin hygien och/eller inte klä på sig
- att ha dålig aptit
- att vara svår att få kontakt med
- att ha svårt att skilja på fantasi och verklighet
- att skada sig själv och/eller uttrycka självmordstankar

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

- att få kraftiga utbrott
- att visa överdriven rädsla för ofarliga eller vardagliga företeelser
- att ha tvångstankar eller tvångshandlingar
- att återuppleva skrämmande händelser s.k. flashbacks
- att återkommande ha mardrömmar.

Avsluta med att kommentera att samarbetet i det tredelade föräldraskapet är viktigt för barnets läkning. Betona att socialtjänsten har en viktig roll i att se till att barnet och familjehemmet får adekvat hjälp utifrån sina behov och att det därför är viktigt att familjehemmet söker stöd och hjälp hos socialtjänsten/socialsekreteraren, hellre ”för tidigt än för sent”.

Det finns hopp

Tidsåtgång:

5 minuter

Berättelse

Läs följande korta berättelse som visar vikten av att man gör det man kan. Den behöver inte kommenteras utan kan tala för sig själv. Texten finns för utskrift i *Bilagor för utskrift*.

Snäckan

När min pojke var fyra år var vi på Mallorca. En morgon skulle jag springa utefter stranden. Anders ville följa med. Efter 25 meter blev han trött. Han stannade, men jag sprang vidare. När jag vände såg jag honom som en liten prick, som satt och väntade på mig. När jag kom närmare såg jag att han gjorde någonting. När jag kom helt nära, såg jag vad. Han satt nere vid strandkanten och kastade snäckor i havet. Under natten hade havet spolat upp mängder av snäckor. Han räddade dem tillbaka till livet. Jag tyckte det var fint gjort, och sa det också. Men... Det var hundra snäckor på en meter och stranden var en mil. Så jag ville få honom att inse det meningslösa.

Jag sa: Det är fint, men vad tror du det spelar för roll att du kastar tillbaka en snäcka eller två. Först tittade han bara på mig. Han hade en snäcka i handen. Sakta sträckte han upp den mot mig och sa: För den här. För den här spelar det roll.

Källa: Ett levande liv, Ulf Nilsson

Rekommendera *Det osynliga barnet* av Tove Jansson för egen läsning.

Avslut

Tidsåtgång: 5 minuter

Avslutande runda

Läsanvisningar

Varje deltagare får ge sitt intryck av utbildningstillfället i en runda. Det ska bara vara ett ord eller en mening.

Välkomna därefter till nästa utbildningstillfälle och berätta att det kommer handla om **livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse**. Ni kommer bland annat lyfta frågor om umgänge och samarbete med ursprungsfamiljen.

Påminn även om att läsa kapitel 5 i Familjehemmets bok och att inte glömma de *Fundera-frågor* som finns i kapitlet.

Ett hem att växa i

Fjärde mötet: Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring

- barns flyttar och uppbrott
- ursprungsfamiljens betydelse
- barns umgänge med föräldrar och andra viktiga personer
- samarbetet mellan familjehem och barnens föräldrar.

Program

Moment	Tidsåtgång	Bild	Material
Hälsa välkommen <ul style="list-style-type: none"> • Backspegel 	10 min	1	
Dagens möte <ul style="list-style-type: none"> • mål och program 	5 min	2	
Reflektionsövning: Relationer i mitt liv	15 min	3	
Ett barns berättelse(tröjan)	10 min	4	
Varför barnet ska ha kontakt med ursprungsfamiljen <ul style="list-style-type: none"> • Muntlig genomgång • Reflektion • Vinjettövning 	30 min 5 min 10 min 15 min	5-6	Vinjett Filip
Fika	30 min		
Umgänge <ul style="list-style-type: none"> • Muntlig genomgång • Stödmaterial • Vinjett • Ett barns röst om umgänge 	35 min 5 min 10 min 15 min 5 min	7-9	Att tänka på kring känslor Vinjett Sara Länk: Umgänge
Övning: Verktyglåda för familjehem	25 min	10-11	
Att hålla kvar kontakten	15 min	12	Blädderblock/whiteboard och pennor
Avslutning	5 min		

Att förbereda inför mötet

Läs kapitel 5 i Familjehemmets bok.

Titta på filmen om umgänge.

Ta ställning till om gruppindelning vid övningar under mötet ska göras på något särskilt sätt.

Förbered egna stödanteckningar och planering för träffen.

Se till att följande finns:

- dator och projektor
- presentationsbilder
- anteckningsblock och pennor
- vinjett Filip
- vinjett Sara
- utskrivna exemplar av ”Att tänka på kring känslor”
- blädderblock eller whiteboard samt pennor
- fika.

Genomförande

Hälsa välkommen

Tidsåtgång:
Bakspiegel

10 minuter

Visa bilden

Bakspiegel

Påminn om förra mötets tema: Att hantera kriser, separationer och förluster.

Låt gruppen gemensamt återberätta vad mötet handlade om och vad som var centralt i det som förmedlades. Se till att följande kommer med:

- erfarenheter barn har med sig innan familjehemsplacering
- hur flytten till familjehemmet kan påverka barn
- barns reaktioner på kriser och svåra händelser
- traumamedvetet bemötande.

Stäm av med deltagarna om det finns några kvarvarande frågor.

Har de andra tankar och funderingar som har dykt upp?

Väckte förra mötet några särskilda känslor som de vill dela med sig av?

Om ni som kursledare har någon reflektion eller tanke från förra mötet kan ni dela med er av den.

Dagens möte- mål och program

Tidsåtgång: 5 minuter

Visa bilden

Mål med mötet

Få kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- barns flyttar och uppbrott
- ursprungsfamiljens betydelse
- barns umgänge med föräldrar och andra viktiga personer
- samarbetet mellan familjehem och barnens föräldrar.

 Socialstyrelsen

Berätta om mål för dagens möte.

Beskriv kortfattat med stöd av programmet hur upplägget för dagens möte ser ut.

Reflektionsövning: Relationer i mitt liv

Tidsåtgång: 15 minuter

Enskild reflektion och bikupa

Detta är en individuell reflektion. Ingen uppsamling sker men den som vill får möjlighet att dela sina tankar. Som alternativ kan deltagarna delge varandra sina tankar i bikupa.

Be deltagarna sätta sig tillrätta och blunda. Ge dem uppmaningen att tänka tillbaka på sin barndom och på sin familj, sin släkt och sina vänner.

- Vilka relationer har funnits kvar hela livet?
- Vilka har försvunnit?
- Hur försvann de?
- Är det någon skillnad på väntade förluster och oväntade förluster?

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Runda av övningen med att säga att alla har avbrutna relationer, men vi kan utgå ifrån att de familjehemsplacerade barnen har det i större utsträckning. De lämnar sina föräldrar, kanske syskon, andra släktingar, kamrater, lärare, etc. Förutom att det blir avbrott i dessa relationer lämnar de också ofta hela sin invanda miljö: hemmet, bostadsområdet, skolan etc. Om de sedan flyttar hem igen innebär det ytterligare uppbrott från familjehemmet, skola och kompisar.

Visa bilden

**Barns rättigheter-
artikel 8 i barnkonventionen**

Barn har rätt till sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släktförhållanden.

Socialstyrelsen

Avsluta övningen med att lyfta en artikel i barnkonventionen, artikel 8. Den handlar om barns rätt till sin identitet och relation till sin familj och släkt. Förklara att ni under mötet kommer prata om de här aspekterna på olika sätt.

Ett barns berättelse (tröjan)

Tidsåtgång:
Berättelse och gemensam reflektion

10 minuter

Visa bilden

Återberätta följande för gruppen:

En ungdom har flyttat mellan olika jourhem vid flera tillfällen. Hon har nu till slut fått ett familjehem som hon kan flytta in i. Tanken är att hon ska få bo där stadigvarande.

Hon har sina saker med sig som hon tagit med under alla flyttar mellan olika jourhem och familjehem. Hon har sina saker packade i några större påsar och flyttkartonger. Det är allt hon äger då hennes ursprungsfamilj inte har någon fast bostad. När hon flyttar in i sitt familjehem plockar hon upp en del av sakerna. En del låter hon vara kvar i påsarna.

Hennes familjehem vill hjälpa henne att komma i ordning så att hon ska trivas och känna att det är hennes hem. De köper nya gardiner och målar tillsammans med ungdomen om hennes nya rum. En dag när hon är i skolan passar familjehemsföräldrarna på att städa i ordning i hennes rum. De hittar en del slitna och små kläder som de passar på att skicka iväg till återvinning.

När flickan kommer hem från skolan och förstår att den gröna tröjan är borta blir hon väldigt ledsen. Hon har fått tröjan av sina föräldrar i julklapp när hon var mindre. Det var en speciell tröja som hon hade önskat sig länge. Det var en tröja som betydde mycket för henne. Det var en av de få sakerna hon hade kvar från när hon var liten. Tröjan var inte bara ett klädesplagg det var ett viktigt och fint minne.

Källa: återberättat av en ungdom som deltog i en workshop som Knas Hemma höll i våren 2023.

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Låt gruppen reflektera fritt kring vad de tänker utifrån berättelsen.

Avsluta övningen med att betona vikten av dialog och att inte alltid utgå från sina egna referensramar.

Varför barnet ska ha kontakt med ursprungsfamiljen

Total tidsåtgång:	30 minuter
Muntlig genomgång	5 minuter
Diskussion i grupper, bikupa och storgrupp	10 minuter
Vinjett (Filip)	15 minuter

Berätta att barns umgänge med sina föräldrar kan vara en utmanande eller svår del av familjehemmets uppdrag.

Ibland får familjehemsföräldrar trösta barn som blivit besvikna för att en förälder inte hört av sig så som det tidigare bestämts eller att föräldern helt enkelt inte dyker upp på ett avtalat umgänge.

Ibland försöker familjehemsföräldrar motivera ett barn som inte vill åka till sin förälder, trots att väskan är packad och planeringen är färdig.

Ibland kan de vara svårt för familjehem och föräldrar att samarbeta.

Det finns en risk att föräldrar kritiserar familjehemmet inför barnet. Det kan göra att barnet hamnar i en lojalitetskonflikt.

Situationer som dessa gör att det ibland kan framstå som enklare att klippa banden till barnets föräldrar. Men barn behöver och har rätt till att ha kontakt med sin ursprungsfamilj.

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Visa bilden

Barnets kontakt med ursprungsfamiljen

- Relationerna kommer finnas med hela livet ut.
- Ursprunget viktig del i skapandet av identiteten.
- Underlättar kontakt med ursprungsmiljö t.ex. kompisar och släkt.
- Många barn flyttar hem.

Berätta kort om de olika punkterna på bilden.

Dela därefter in deltagarna i smågrupper.

Visa bilden

Reflektion

- Hur tänker ni om barns rätt till kontakt med sin familj, släkt och sitt ursprung? Varför kan kontakten med föräldrar, syskon och andra släktingar vara viktig?
- Hur kan man tänka och göra när ett barn har sin familj och släkt i ett annat land?

 Socialstyrelsen

Presentera frågeställningarna

Låt grupperna diskutera frågorna i 5 - 10 minuter.

Be därefter varje grupp att berätta vad de kommit fram till för de andra deltagarna i helgrupp.

Se till att följande aspekter kommer med:

- identitetsutveckling
- tillgång till sin historia

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

- tillhörighet
- ambivalenta känslor till ursprungsfamiljen
- längtan och kärlek till sin ursprungsfamilj
- kontakt med syskon
- återförening med ursprungsfamiljen
- kontakten är viktig för alla barn, oavsett ursprung och var ursprungsfamiljen finns.

Reflektion utifrån vinjett

Syftet med nästa övning är att utifrån ett barnperspektiv reflektera över vad som är ett bra umgänge på både kort och lång sikt.

Efter att ha läst upp en vinjett och kommer grupperna diskutera ett antal frågeställningar. Vinjetten finns för utskrift i *Bilagor för utskrift*.

Läs vinjetten.

Filip

Filip bodde sina första år tillsammans med sin mamma. Filips mamma hade stora alkoholproblem och hon hade svårt att ta hand om Filip. När Filip var fyra år flyttade han till det familjehem som han sedan växte upp i. Filip längtade mycket efter sin mamma och hon längtade mycket efter Filip.

Socialtjänsten krävde att Filips mamma skulle vara nykter när hon träffade Filip. Det var för att Filip skulle vara trygg och att umgängen skulle genomföras på ett säkert sätt. Filips mamma som hade grav beroendeproblematik kände sig ifrågasatt och i underläge både inför socialtjänsten och familjehemmet. Hon klarade inte av att hålla sig nykter i samband med planerade umgängen. Det gjorde att umgängen inte blev av och att Filip och hans mamma inte träffades.

Filips mamma försökte på många sätt visa sin son att hon brydde sig om honom. Hon skickade kort och ringde regelbundet. En gång när Filip fyllde år åkte hans mamma 60 mil tur och retur för att lämna en present till honom på trappan utanför familjehemmet, eftersom hon inte fick träffa honom.

När Filip var 12 år dog hans mamma till följd av sitt missbruk.

Filip är idag 37 år och längtar fortfarande efter sin mamma.

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Be deltagarna diskutera följande frågeställningar två och två i bikupor. Be de som går utbildningen som par att prata med någon annan än sin partner.

Frågeställningar

- Hur kan man tänka om umgänget mellan Filip och hans mamma?
- Vad betyder kontakten med mamman för Filip? Vad hade det för betydelse när han var liten och vad kan det ha fått för betydelse på längre sikt?
- Hur hade familjehemmet kunnat hjälpa Filip i kontakten med sin mamma?

Samla gemensamt i helgrupp upp tankar och reflektioner från deltagarna. Du kan välja att låta varje par säga något de har tänkt eller släppa ordet fritt.

Avrunda diskussionen med att berätta att det är viktigt att umgänge genomförs på ett tryggt och säkert sätt för barnet och att det finns olika sätt för barn och föräldrar att ha en bra kontakt.

Avsluta med att lyfta att det i vissa situationen kan vara olämpligt för barn att träffa sin ursprungsfamilj. Betona att det är socialtjänsten som gör bedömning kring hur umgänget utformas med utgångspunkt i vad som är bäst för barnet. Som familjehem har man en viktig roll i att umgänget blir så bra som möjligt för barnet. Många gånger är familjehemmet de som känner barnet bäst.

Som familjehem ska man informera socialtjänsten om man har fått uppgifter som tyder på att det kan vara olämpligt för barnet att träffa en förälder eller någon annan person i ursprungsfamiljen.

Fika

Tidsåtgång:

30 minuter

Umgänge

Total tidsåtgång:	35 minuter
Muntlig genomgång	5 minuter
Stödmaterial och diskussion	10 minuter
Vinjett och diskussion kring dilemma (Sara)	15 minuter
Ett barns röst om umgänge	5 minuter

Berätta att ni ska prata om hur man på olika sätt kan förbereda och underlätta barnets umgänge med sin ursprungsfamilj.

Socialtjänsten har ansvar att möjliggöra och underlätta barnets kontakter med sin ursprungsfamilj. Familjehemsföräldrarna har å sin sida ofta en nyckelroll i att uppmuntra barn och stödja i att upprätthålla kontakten.

Muntlig genomgång

Visa bilden

Umgänge mellan barn och föräldrar

- Grundprincip i lagen är att barnet ska ha umgänge med sina föräldrar
- Planering av umgänge
- Placering med stöd av SoL
- Placering med stöd av LVU

Berätta utifrån punkterna i bilden och hänvisa även till det som står i Familjehemmets bok avsnittet om Umgången med föräldrarna från sidan 86 och framåt.

Lyft även fram att barn ska vara delaktiga i planering av umgänget i den utsträckning barnen själva vill och kan.

Berätta att socialtjänstens ansvar för att planera för umgänget kan vara mer på detaljnivå:

- Hur ska umgänget ske?
- Hur ofta ska umgänget ske?

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

- Var ska umgänget ske?
- Vilka ska vara med?

Beskriv hur umgänget kan utformas. Ge om möjligt egna exempel.

Lyft att umgängen även kan genomföras digitalt eller per telefon.

Påminn om att det ofta finns andra personer som är viktiga för barnet, utöver föräldrarna, till exempel syskon.

Stödmaterial: Positivt umgänge

Berätta att det finns ett stödmaterial som heter *Positivt umgänge – guider för barn, föräldrar och familjehem*.

Det innehåller tips, frågor och checklistor som kan underlätta i arbetet inför och efter umgänge. Materialet är framtaget i tre olika versioner:

- för barn
- för föräldrar (den här guiden finns även på lätt svenska)
- för familjehem.

Visa bilden

Positivt umgänge - guide för familjehem

Vi kan lite om familjens kultur och levnadssätt, och vi gör saker ganska annorlunda. Det är ju viktigt att pojken också får kunskap och tillhörighet till den kulturen han kommer ifrån (en familjehemsförälder).*

Även fast jag är sur på min pappa så vill jag träffa honom mer.*

Källa: Positivt umgänge, Socialstyrelsen, 2020

Socialstyrelsen

Läs upp eller låt deltagarna själva läsa citaten.

Berätta att de här två rösterna visar på att för ett barn kan det vara dubbla känslor i samband med umgänge. Och för ett familjehem kan det vara många olika aspekter att ta in för att underlätta umgänget och bidra till att barnet upprätthåller en god kontakt med sin familj och sitt ursprung.

Läs upp följande text:

Barnet kan känna skuld, vara ledsen, rädd och förvirrad på grund av separationen. Inför umgänget kan barnet ha ambivalenta känslor, till exempel känna glädje och förväntan men samtidigt oro.

Föräldrarna kan känna sig arga, rädda, bittra, svartsjuka, ha skuldkänslor och vara överväldigade av situationen - på grund av separationen och att ha förlorat kontrollen som förälder.

Familjehemsföräldrarna kan känna sig nervösa, arga eller frustrerade av att barnet behöver träffa de biologiska föräldrarna. Vid varje umgänge kan alla de här känslorna komma upp till ytan om och om igen.

Källa: Positivt umgänge - Guide för familjehem, socialstyrelsen, 2020

I materialet lyfts vikten av att lugna och bekräfta, normalisera samt sätta tydliga gränser i förhållande till de tankar, känslor och reaktioner som kan väckas hos både barn och vuxna. Det handlar om reaktioner som kan komma innan, under och efter ett umgänge.

Dela ut dokumentet Att tänka på kring känslor som är taget ur guiden för familjehem. Det finns i *Bilagor för utskrift*.

Låt var och en läsa igenom texten och skriva ner några egna reflektioner. Lyft därefter några av deltagarnas reflektioner i helgrupp.

Utgå från begreppen **lugna och bekräfta**, **normalisera** samt **sätta tydliga gränser**.

Övning: När barnets kontakt med ursprungsfamiljen känns svår

Syftet med övningen är att se på umgänget utifrån olika perspektiv.

Det handlar om umgängets betydelse på både kort och lång sikt.

Vissa aspekter kan vara positiva för barnet och andra aspekter med umgänget kan för barnet kännas både utmanande och svåra.

Övningen handlar även om att tänka utifrån olika roller och kring olika kulturella mönster.

Dela upp deltagarna i tre grupper.

Tilldela varje grupp en roll. En grupp ska tänka utifrån barnets perspektiv, en annan grupp utifrån föräldrarnas perspektiv och en grupp utifrån familjehemsföräldrarnas perspektiv.

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Om ni har få deltagare kan ni välja att prata om de tre perspektiven tillsammans, men ett perspektiv i taget.

Varje grupp ska ge förslag utifrån ”deras perspektiv” på hur man kan hjälpa Sara i kontakten med sin familj i hemlandet.

Vinjetten finns i *Bilagor för utskrift*.

Läs upp dilemmat nedan.

Sara

Sara kom till Sverige med sin pappa när hon var 10 år. De bodde tidigare i ett land utanför Europa. Pappan mår psykiskt dåligt och har svårt att ta hand om Sara. Sara bor därför i ett familjehem.

Idag är Sara 12 år och bor sedan ett år i sitt familjehem.

Sara har inte någon kontakt med sin pappa idag. Resten av hennes familj bor kvar i hemlandet. Sara har kontakt med dem via sociala medier. Hon vill alltid vara ifred när hon pratar med sin familj i hemlandet och är nogga med att stänga dörren. Ingen i familjehemmet förstår Saras modersmål.

Sara längtar efter sin familj. När Sara har haft kontakt med sin familj är hon ofta ledsen, frånvarande och orolig. Sara pratar inte gärna om sin familj och släkt. Hon berättar inte heller gärna om hur kontakten med dem fungerar, men hon har nämnt att mamman vill att hon gör som ursprungsfamiljen säger och att hon är van att göra det. Saras mående och det hon berättar för familjehemsföräldrarna gör dem oroliga. De funderar över om kontakten med familjen verkligen är bra för henne. Efter Saras senaste kontakt med sin familj säger hon att hon vill åka tillbaka till hemlandet och träffa dem.

Grupperna får diskutera i 10 minuter. Frågor att utgå från:

- Vilka utmaningar finns i Saras umgänge med sin ursprungsfamilj?
- Hur kan Saras kontakt med ursprungsfamiljen utformas?
- Vad kan underlätta för Sara att ha en bra kontakt med sitt ursprung?

Låt därefter varje grupp presentera hur de tänker.

Avsluta övningen med att konstatera att det är socialtjänsten som har ansvaret för att utforma umgänget. Nämn att du som familjehem bör

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

informera och rådgöra med socialtjänsten om du får signaler om att barnet inte har det bra under umgänget med sina föräldrar.

Ett barns röst om umgänge

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Film: Umgänge

Jag kände mig även skyddad av att jag endast skulle vara där ett visst antal timmar.

Källa: Maskrosbarn
[Länk till filmen](#)

Socialstyrelsen

Filmen är knappt 2 minuter.

Låt deltagarna efteråt reflektera fritt kring det som ungdomen berättar i filmen.

Övning: Verktygslåda för familjehem

Tidsåtgång: 25 minuter
Övning och gruppdiskussion

Syftet med övningen är att reflektera över likheter och skillnader mellan att vara familjehemsförälder och att vara förälder.

- Vad innebär den nya rollen att vara familjehemsförälder?
- Hur bygger man relationer som är starka och som kan hålla över tid?

Dela in deltagarna i grupper med 4 - 5 personer i varje grupp.

Berätta att vi ska prata om hur ett bra familjehem kan vara och hur ett familjehem inte bör vara. Det handlar om uppdraget att vara familjehemsförälder, men också om hur en bra förälder är. Fundera på hur det kan bli när någon annans barn flyttar in i familjen.

Visa bilden

Frågeställningar

- Vad behöver det placerade barnet av er som föräldrar?
- Hur ska det placerade barnet bli en del av er familj?
- Vad är viktigt att tänka på i sin roll som familjehemsförälder?

 Socialstyrelsen

Grupperna får diskutera frågeställningarna på bilden cirka 15 minuter.

Samla alla i helgrupp.

Gör två spalter på en whiteboard: ”Ett bra familjehem” och ”Ett dåligt familjehem”. Syftet är att under rubrikerna kunna fånga det som beskrivs om vad familjehem kan göra som är bra, respektive vad de kan göra som tvärtom är dåligt.

Be deltagarna dela med sig av tankar och erfarenheter från gruppdiskussionerna.

Du fångar det som återberättas från gruppdiskussionerna genom att skriva ord eller korta meningar i de två spalterna. Ni skapar på så sätt tillsammans en bild av hur ett bra respektive ett dåligt familjehem kan vara.

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Visa bilden

Ett bra familjehem 	Ett dåligt familjehem
<ul style="list-style-type: none">• Accepterar mig• Trygghet• Lyssnande• Inkluderar mig• Tillför stabilitet• Finns med livet ut• Ger kärlek• Stöttar• Icke dömande• Sätter barnet först• Förstående• Respekterar barnet• Bryr sig• Hjälper• Lösningorienterad• Får fixa sitt rum• Frihet och privatliv• Lyssnar på soc• Stöttar vid flytt• Visar intresse för barnets bakgrund/hobbies• Accepterar barnet för det den är• Hjälper till vid övergångar• Gör ett bra avslut/övergång• Ser mina behov• Tar initiativ• Normaliserar bråk• Kan säga förlåt	<ul style="list-style-type: none">• Jämför med andra familjer• Dömande• Fyrkantigt tankesätt• Tar inte barnet för det den är• Lyssnar mer på vuxna• Stöter ut barnet• Öbrydd• Skapar ett "vi" och "dem"• Instabila• Tror inte på barnet• Egoistiska• Ger bestraffningar• Overdriver med utskällningar• Ingen kommunikation• Stränga• Ber om att slänga grejer• Inte respekterar mina gränser• Manipulativa• Problemfokuserade• Orimliga gränser ex. "fick inte äta efter 19.00"• Dubbelmoral• Jämför med sina biologiska barn• Trycker ner barnet• Ljuger för soc• Kontrollerande• Maktmissbruk• Inte inkluderar vid högtider• Lätt arg• Använder våld

Förlaga till text och bild framtaget av barn och unga vid workshop med Knas hemma.
Bild 11

Bilden visar hur barn och unga själva tänkte när de gjorde en liknande övning. Reflektera tillsammans med gruppen och gör justeringar på whiteboarden utifrån gruppens reflektioner.

Avsluta övningen med att konstatera att föräldraskap innehåller många delar. Det viktigaste uppdraget är att ge barnet trygghet, omtanke och gärna kärlek.

Att hålla kvar kontakten

Tidsåtgång:
Reflektion i helgrupp

15 minuter

Berätta att i stort sett alla familjehem tänker att det är självklart att de ska ha fortsatt kontakt efter att barnet har flyttat.

Många gånger blir det ändå inte så.

Fråga vad de tror att de beror på.

Fånga några olika röster.

Visa bilden

Att finnas kvar för barnet

- Berätta för barnet hur viktig hen är för er
- Stå ut med tonåringens frigörelse
- Skapa en god kontakt med barnets föräldrar
- Upprätthåll kontakt med barnet/ungdomen när hen flyttar ut
- Hör av er! Ring upp! Bjud in! Erbjud hjälp! Visa att ni vill ha kontakt!

 Socialstyrelsen

Berätta att ni ska prata kring hur man som familjehem kan göra för att hålla kvar kontakten när barnet flyttar ut.

Visa en punkt i taget. Reflektera gemensamt i helgrupp.

Låt deltagarna dela med sig av egna erfarenheter. Uppmuntra dem att komma med konkreta tips på hur man kan göra.

Kom gärna med egna exempel på hur man kan ha fortsatt kontakt.

Avslutning

Tidsåtgång:

5 minuter

Avslutande runda

Läsanvisningar

Varje deltagare får ge sitt intryck av utbildningstillfället. Gör en runda där de får dela ett ord eller en mening.

Välkomna därefter till nästa utbildningstillfälle och berätta kortfattat att det kommer handla om **familjehemsplacerade barns hälsa och vikten av att uppmärksamma hälsoproblem.**

Påminn även om att läsa kapitel 6 i Familjehemmets bok till nästa möte och att inte glömma de *Fundera-frågor* som finns i kapitlet.

Ett hem att växa i

Femte mötet: Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse

Sjätte mötet: Barns hälsa

Sjätte mötet: Barns hälsa

Mål med mötet

- Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:
- familjehemsplacerade barns hälsa
- vikten av att uppmärksamma hälsoproblem
- identitet
- neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- våldsutsatthet
- ansvar och samarbete för barnets hälsa.

Program

Moment	Tidsåtgång	Bild	Material
Hälsa välkommen <ul style="list-style-type: none">• Backspegel	10 min	1	
Dagens möte <ul style="list-style-type: none">• Mål och program• Presentera mall för tips och idéer	5 min	2	
Om hälsa <ul style="list-style-type: none">• Barnkonventionen artikel 24• Fysisk och psykisk hälsa	25 min 10 min 15 min	3-5	
Placerade barns hälsa <ul style="list-style-type: none">• Fysisk och psykisk hälsa• Munhälsa och tandvård• Symtom på psykisk ohälsa	20 min 5 min 10 min 5 min	6-11	
Risikfaktorer och utsatthet <ul style="list-style-type: none">• Ungdomar, alkohol och narkotika• Sociala medier som riskmiljö	30 min 15 min 15 min	12-16	7 saker du kanske inte vet Vinjett Miriam
Fika	30 min		
Övning: Sharenting	10 min		4-6 lösblad, A4
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar <ul style="list-style-type: none">• Film: Vad är NPF?• Reflektion	15 min	17	Länk: Vad är neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
Identitet	10 min	18-19	
Våldsutsatthet <ul style="list-style-type: none">• Muntlig genomgång Ett barns berättelse	15 min	20-21	Ett barns berättelse: Att utsättas för våld
Övning: De bästa tipsen för att stötta barn	5 min		Boll
Avslutning	5 min		

Att förbereda inför mötet

Läs kapitel 6 i Familjehemmets bok

- Tänk igenom och ta vid behov fram informationsmaterial om stöd till barn och unga samt deras föräldrar som finns lokalt och/eller regionalt. Förslagsvis kan ni stämna av med någon inom kommunen som har samordnande ansvar för folkhälsofrågor och ANDTS-frågor eller höra av er till er lokala eller regionala beroendemottagning för ungdomar (Mini-Maria eller liknande).
- Det kan vara bra att ha med några exemplar av informationsblad om cannabis eller annan narkotika för att dela ut, så att de deltagare som vill kan läsa mer.
- Två förslag på informationsmaterial är:
 - Känner du oro över att din tonåring röker cannabis (Länsstyrelserna)
 - Föräldraskolan (Polisen)
- Ni hittar dessa genom att söka på titlarna på nätet.
- Ta ställning till om gruppindelning vid övningar under mötet ska göras på något särskilt sätt.
- Förbered egna stödanteckningar och planering för träffen.

Se till att följande finns:

- dator och projektor
- presentationsbilder
- blädderblock och/eller whiteboard och pennor
- anteckningsblock och pennor
- utskrift av 7 saker du kanske inte vet om ungdomar och alkohol
- utskrivna exemplar av broschyrerna **Känner du oro över att din tonåring röker cannabis** (Länsstyrelserna) och **Föräldraskolan** (Polisen)
- vinjett Miriam
- 4–6 stycken A4-papper numrerade från 1 och uppåt
- utskrift av Ett barns berättelse
- boll eller något annat lämpligt föremål som är lätt att kasta och fånga
- fika.

Genomförande

Hälsa välkommen

Tidsåtgång:
Bakspiegel

10 minuter

Visa bilden

Hälsa alla välkomna och uppmärksamma eventuell frånvaro.

Bakspiegel

Påminn om förra mötets tema: Att hantera kriser, separationer och förluster.

Låt gruppen gemensamt återberätta vad mötet handlade om och vad som var centralt i det som förmedlades. Se till att följande kommer med:

- barns flyttar och uppbrott
- ursprungsfamiljens betydelse
- barns umgänge med föräldrar och andra viktiga personer i nätverket
- samarbetet mellan familjehem och barnens föräldrar.

Stäm av med deltagarna om det finns några kvarvarande frågor.

Har de andra tankar och funderingar som har dykt upp?

Väckte förra mötet några särskilda känslor som de vill dela med sig av?

Om ni som kursledare har någon reflektion eller tanke från förra mötet kan ni dela med er av den.

Dagens möte

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

5 minuter

Visa bilden

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- familjehemsplacerade barns hälsa
- vikten av att uppmärksamma hälsoproblem
- neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- våldsutsatthet
- identitet
- ansvar och samarbete för barnets hälsa.

 Socialstyrelsen

Berätta om målet med dagens möte.

Beskriv kortfattat med stöd av programmet hur upplägget för dagens möte ser ut.

Läs upp hur en 13-årig pojke har beskrivit hälsa.

Vad hälsa betyder för mig?

Springa och leka, vara med mina vänner, cykla, träna, äta mat, frukt, sova på natten och drömma sköna drömmar.

Källa: 13-årig pojke berättade i engelskt forskningsprojekt, ur Familjehemmet bok

- Under detta och kommande möten kommer ni återkommande samla tips och idéer på vad man som familjehem kan göra för att stödja och hjälpa barnen.
I vissa moment kommer ni skriva upp saker gemensamt på whiteboard eller blädderblock som är synligt för alla. Alla deltagare kommer även kunna skriva ner de tips och idéer som de vill ta med sig i det utrymme som finns i slutet av Familjehemmets bok.
- På sidan 163 och framåt i Familjehemmet bok finns utrymme för deltagarna att skriva ner tips och idéer för som man vill ta med sig från utbildningen. Berätta att vi kommer använda oss av de här sidorna under det här och de tre kommande mötena.

Om hälsa

Total tidsåtgång:	25 minuter
Barnkonventionen artikel 24	10 minuter
Fysisk och psykisk hälsa	15 minuter

Visa bilden

Barns rättigheter- artikel 24 i barnkonventionen

Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering.

Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas.

 Socialstyrelsen

Läs upp artikel 24 i barnkonventionen.

Reflektion i helgrupp

Ni ska resonera om vad hälsa kan betyda för oss. Förbered med blädderblock/whiteboard och penna så ni kan skriva ner förslag som kommer upp under mötet.

Fråga gruppen vad hälsa är för dem.

Var tydlig med att inget är mer rätt eller fel än något annat.

Skriv upp det som framkommer i punktform på blädderblock/whiteboard.

Fysisk och psykisk hälsa

Tidsåtgång: 15 minuter
Muntlig genomgång
Reflektion

FN:s världshälsoorganisation (WHO) definierar hälsa på följande sätt:

Hälsa är ett tillstånd av fullständigt fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande och inte enbart frånvaro av sjukdom.

Visa bilden

Fysisk hälsa

- Bra mat
- Regelbundet motion
- Tillräckligt med sömn
- Undvika tobak, alkohol och narkotika

Det stärker immunförsvaret och risken för sjukdom minskar.

Berätta om fysisk hälsa med stöd av punkterna på bilden.

Betona att det finns andra exempel.

Återkoppla gärna till punkter som har skrivits upp under den första delen av övningen.

Visa bilden

Psykisk hälsa

- Balans mellan positiva och negativa känslor
- Att känna sig nöjd med livet
- Bra relationer med familj och vänner

Det bidrar till psykisk hälsa.

Berätta om psykisk hälsa med stöd av punkterna på bilden.

Betona att det finns andra exempel.

Återkoppla gärna till punkter som har skrivits upp under den första delen av övningen.

Betona att fysisk och psykisk hälsa påverkar varandra.

Fråga om det kanske är någon i gruppen som i sitt arbete ägnar sig åt fysisk och/eller psykisk hälsa. Om det är någon/några som vill säga några ord utifrån det kan ni ta lite tid till att lyssna på deras tankar och kunskap utifrån deras professionella roll.

Fyll på listan som ni tidigare påbörjat på whiteboard eller blädderblock.

Komplettera vid behov om något av det som lyfts kan behöva utvecklas eller balanseras upp.

Diskussion

Låt deltagarna fundera två och två eller tre och tre på hur kopplingen mellan fysisk och psykisk hälsa kan se ut. Se till att de pratar med någon annan än de pratade med tidigare

Kan ni komma på exempel på när fysisk ohälsa har påverkat den psykiska hälsan eller tvärtom?

Syftet med reflektionen är att uppmärksamma att det finns kopplingar och att det inte alltid är just det symtom som syns som är själva grundproblemet.

Ett hem att växa i
Sjätte mötet: Barns hälsa

Fånga upp tankar från de olika paren/grupperna. De får dela med sig med ett exempel var om de vill. Fyll gärna på listan som ni tidigare påbörjat på whiteboard eller blädderblock.

Placerade barns hälsa

Total tidsåtgång:	20 minuter
Fysisk och psykisk hälsa	5 minuter
Munhälsa och tandvård	10 minuter
Symtom på psykisk ohälsa	5 minuter

Inled med att berätta att många barn som blir placerade i familjehem har med sig erfarenheter från tiden innan placeringen som kan ligga till grund för att de har sämre hälsa än andra barn.

Berätta att socialtjänsten ansvarar för att familjehemsplacerade barn får en god vård. Socialtjänsten ska följa vården noga och det innebär bland annat att arbeta för att barnet får den hälso- och sjukvård och tandvård det behöver. Socialtjänsten ska också arbeta för att samverka mellan olika verksamheter, som till exempel skola och hälsovård, blir av när det behövs.

Fysisk och psykisk hälsa- placerade barn

Tidsåtgång:	5 minuter
Muntlig genomgång	

Visa bilden

Placerade barns hälsa

- Merparten har svårigheter med fysisk och psykisk hälsa
- Många har inte fått alla delar i barn- och skolhälsovårdens basprogram
- Bristande tandvård- sämre tandstatus
- Många drabbas av oro, depression och traumareaktioner
- Högre risk att utveckla sociala och psykiska problem i framtiden
- Socialtjänsten har ofta bristande information om barnens hälsa

Ett hem att växa i
Sjätte mötet: Barns hälsa

Berätta om den kunskap som finns om placerade barns hälsa.
Se sidorna 97–99 i Familjehemmets bok.

Öppna för att deltagarna får dela med sig av spontana tankar och idéer.

Munhälsa och tandvård

Tidsåtgång: 10 minuter
Muntlig genomgång

Alla barn har rätt till god hälsa. I det ingår också rätten att ha en god munhälsa. Att vara frisk i munnen är viktigt för att kunna må bra och vara frisk i övrigt.

Visa bilden

<p>De flesta barn och unga i Sverige har god munhälsa</p> <ul style="list-style-type: none">• God kosthållning• God munhygien och fluoranvändning• Regelbundna undersökningar	
--	---

Berätta att de flesta barn i Sverige har en mycket god munhälsa. Enligt Socialstyrelsens uppföljningar så blir munhälsan allt bättre bland de flesta åldersgrupperna. I dagsläget har majoriteten av alla barn och ungdomar aldrig fått karies eller hål i tänderna.

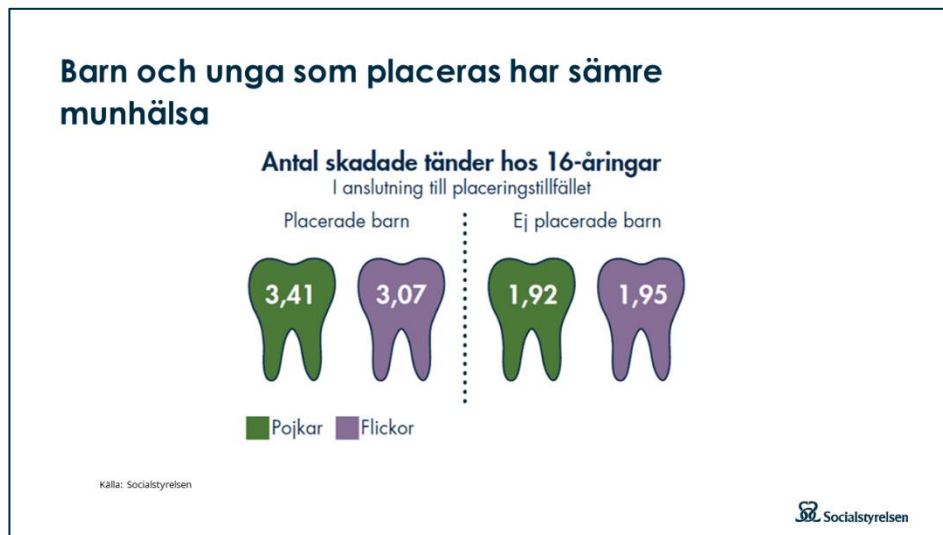
Berätta att tänderna hos de yngsta barnen är ganska mottagliga för karies av olika skäl. Det går med enkla medel att förebygga.

God kosthållning. Det handlar både om att inte äta för ofta, äta lite socker och att främst välja att dricka vatten för att släcka törsten.

God munhygien. Det är viktigt att borsta tänderna två gånger per dag med fluor tandkräm redan från att första tanden visar sig.

Regelbundna undersökningar hos tandvården. Där kan man få stöd för att bibehålla bra munhälsa. De kan också identifiera munsjukdomar i tidigt skede och på så sätt hindra att allvarliga problem uppstår.

Visa bilden

Berätta om munhälsa hos placerade barn.

Även om de flesta barn och ungdomar har god munhälsa så ser det annorlunda ut för placerade barn och unga. En större andel av de barn och unga som är placerade har problem med ohälsa i munnen jämfört med de som inte är placerade. Deras problem är även större än de problem som andra barn och unga har.

Av bilden framgår att de placerade barnen har sämre munhälsa jämfört med barn i allmänhet i Sverige när en jämförelse görs i anslutning till placeringstillfället.

Visa bilden

Munhälsa och tandvård för placerade barn

- Större andel har karies
- Oftare allvarligare sjukdomar och problem
- Besöker tandvården mer sällan
- Långvarigt placerade har något bättre munhälsa

År 2020 publicerade Socialstyrelsen en analys av munhälsa och tandvård hos placerade barn.

Den visade bland annat följande om de placerade barnens munhälsa:

Större andel med kariessjukdom

I genomsnitt mer allvarlig sjukdom, det vill säga fler tänder som är påverkade

Besöker tandvården för undersökning något mer sällan än övriga barn

Långvarigt placerade barn (längre än 5 år) har dock något bättre munhälsa än de som är kortvarigt placerade.

Visa bilden

Viktigt att förebygga munsjukdomar

Sjukdomar i munnen kan ha stor påverkan på barns allmänna hälsa och välmående

Hål i tänderna hos små barn ökar risken för fortsatta problem senare i livet

Ett hem att växa i
Sjätte mötet: Barns hälsa

Berätta vad familjehemsföräldrarna kan göra för att förbättra barnens munhälsa. Bland annat så behöver barnens egenvård hemma förbättras. Det betyder att det är viktigt med god kosthållning, att stötta rutiner för munhygien och att se till att barnet använder fluortandkräm regelbundet. Det är även viktigt att se till att kontakten med tandvården är regelbunden. Var noga med att se till att barnen går på de regelbundna kontrollerna i tandvården.

Reflektion

Fråga gruppen vad den tänker om vad de nu hört om placerade barns munhälsa.

Hur kan familjehem göra för att hjälpa barnen att hålla tänderna friska?

Vad kan underlätta tandborstning och att få till rutiner?

Diskutera gemensamt konkreta exempel och skriv i punktform upp på whiteboard/blädderblock tips och idéer som lyfts.

Påminn deltagarna att skriva ner tips och idéer för egen del, antingen direkt i Familjehemmets bok eller på annat sätt.

Symtom på psykisk ohälsa

Tidsåtgång: 5 minuter
Muntlig genomgång

Visa bilden

Psykisk ohälsa - symtom

- Oro och nedstämdhet
- Huvudvärk och magont
- Sömnsvårigheter
- Svårigheter kring matsituationen
- Utagerande beteende och aggressivitet
- Blyghet och ängslan
- Svårigheter att förstå andra och att göra sig förstådd
- Skolproblem

Ett hem att växa i
Sjätte mötet: Barns hälsa

Berätta utifrån Familjehemmets bok, sidan 99, om psykisk ohälsa.
Beskriv kortfattat olika symptom.

Berätta att det kan vara olika skäl som ligger bakom, till exempel tidigare omsorgsbrister, trauma på grund av våld och övergrepp, separationer och kriser.

Betona att det kan vara normala reaktioner på en svår situation. Lyft att det även kan finnas medicinska eller biologiska orsaker till de symptom som dyker upp.

Lyft att det kan upplevas svårt att hantera en situation där ett barn börjar berätta eller gör antydningar om att det varit utsatt för exempelvis våld eller sexuella övergrepp.

Det händer att barn och ungdomar på olika sätt agerar ut det de varit med om, till exempel genom att anklaga familjehemsföräldrar för olika saker eller försätta dem i olika svåra situationer. I sådana fall är viktigt att kontakta socialtjänsten för råd och stöd om hur situationen kan hanteras.

Stanna upp och öppna upp för reflektioner och frågor i helgrupp.

Fånga upp tankar, om det finns ytterligare förslag på symptom och hur man kan hjälpa barn som har utmaningar med psykisk ohälsa.
Skriv upp eventuella konkreta idéer på whiteboard/blädderblock.

Påminn även deltagarna om att skriva ner tips och idéer för egen del, antingen direkt i Familjehemmets bok eller på annat sätt.

Risikfaktorer och utsatthet

Total tidsåtgång:	30 minuter
Ungdomar, alkohol och narkotika	15 minuter
Sociala medier som riskmiljö	15 min

Visa bilden

Risikfaktorer och utsatthet

- **Våldsutsatthet**
- **Alkohol, tobak och narkotika**
- **Funktionsnedsättning**
- Utsatthet i sociala medier
- Sexuellt utnyttjande
- Hedersförtryck
- Könsstympning
- Tonårsföräldraskap

 Socialstyrelsen

Berätta kort utifrån Familjehemmets bok på sidorna 100–105 om olika riskfaktorer och utsatthet som barn kan ha med sig eller vara utsatt för. Reflektera i helgrupp.

Berätta att ni kommer gå vidare med några utav dessa områden. Påpeka att det inte är möjligt att fördjupa sig i alla viktiga områden. I den här utbildningen har det gjorts ett urval av teman att ta upp specifikt. Beroende på vilket barn man tar emot som familjehem kan man behöva fördjupad kunskap inom olika områden.

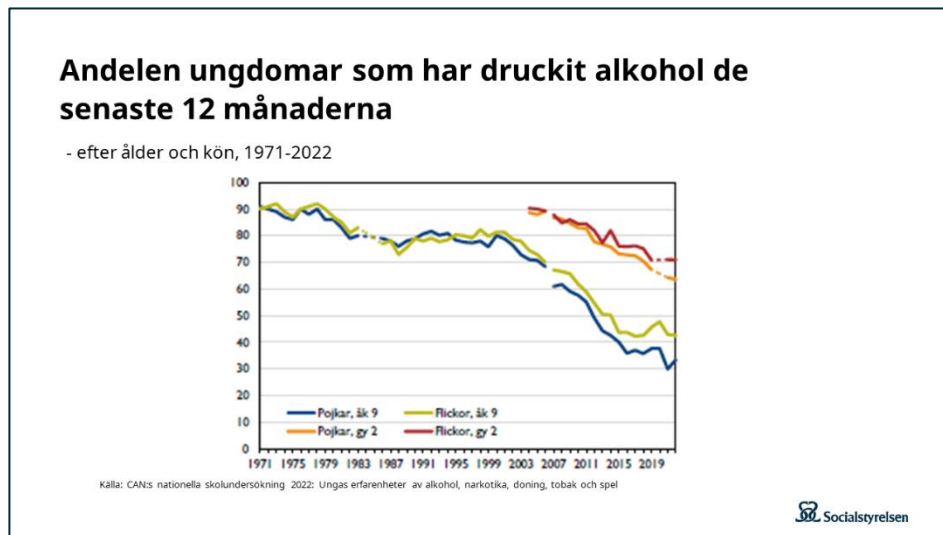
Ungdomar, alkohol och narkotika

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång
Gruppdiskussion

15 minuter

Visa bilden

Källa: Ungas erfarenheter av alkohol, narkotika, doping, tobak och spel, CAN, 2022. Sid 10.

Inled med att berätta att i ett längre perspektiv så har ungdomars alkoholkonsumtion minskat. Grafen visar på en ständig nedgång sedan 70-talet fram till nutid.

Läs upp texten **7 saker du kanske inte vet om ungdomar och alkohol**. Du kan också skriva ut den och dela ut till deltagarna.

Den finns i *Bilagor för utskrift*.

7 saker du kanske inte vet om ungdomar och alkohol

- Alkoholdebuten sker senare idag än för tidigare generationer. Färre debuterar riktigt tidigt. Alkoholkonsumtion har minskat och idag dricker färre än någonsin.
- Fler tjejer dricker, men killarna dricker mer.
- Tjejer dricker helst sprit och blanddrycker. Killar föredrar starköl och sprit.
- Tre av fyra unga vuxna har ångrat eller skämts för saker som hänt på fyllan. Dessutom har hälften beskrivit saker som hänt på fyllan mer positivt än de egentligen upplevde det.
- Fyra av tio tonåringar har bett ett storasyskon köpa ut.
- För varje år som alkoholdebuten skjuts upp minskar risken för framtida beroende. Unga hjärnor är känsligare för alkohol än vuxna hjärnor, eftersom hjärnan utvecklas upp till 25 års ålder.
- Vanligaste sättet att få tag i alkohol är från någon äldre som man känner. Samtidigt säger nästan sex av tio tonåringar att de skulle avstå alkohol om de inte får tag på den från någon de känner.

Källa: Systembolaget

Nämn att missbruk hos föräldrar är en riskfaktor som ökar risken för att barnet själv i framtiden utvecklar egna missbruksproblem.

Om ni vill kan ni även ta med information som bygger på lokal information och statistik från er kommun. Förslagsvis kan ni stämma av med någon inom kommunen som har samordnande ansvar för folkhälsofrågor och ANDTS-frågor eller höra av er till er lokala eller regionala beroendemottagning för ungdomar (Mini-Maria eller liknande).

Bikupor

Be deltagarna diskutera några minuter kring vad man som familjehemsförälder kan göra för att fördröja debuten av att dricka alkohol samt begränsa ungdomarnas alkoholkonsumtion.

Gå igenom i helgrupp vad de kommit fram till.

Skriv upp eventuella konkreta tips antingen direkt i Familjehemmets bok eller på annat sätt.

Be deltagarna slå upp sidan 107 i Familjehemmets bok och gå igenom punkterna. Läs gärna högt direkt ur Familjehemmets bok.

Vad kan familjehemsföräldrarna göra?

Inse sin betydelse. Varje förälder är betydelsefull. Tonåringar bryr sig mycket om vad deras föräldrar säger - även om det inte verkar så i stunden.

Sätt tydliga gränser. Föräldrar som inte accepterar drickande före 18 år bidrar till att ungdomar börjar dricka vid senare ålder och dricker mindre.

Visa omsorg. Tonåringar mår bra av att få höra att föräldrarna bryr sig om och vill förhindra att olyckor händer.

Var tydlig. Den förälder som varnar, men som samtidigt bjuder på alkohol hemma, sänder ut motstridiga signaler.

Sätt upp gemensamma regler. Sätt upp regler tillsammans med andra föräldrar kring fester, alkohol och tider för att göra argumentet "alla andra får" verkningslöst.

Visa bilden

Cannabis

- Den vanligaste olagliga drogen bland ungdomar.
- All hantering av är olaglig.
- De flesta har rökt cigaretter innan de testat cannabis.
- Många har druckit alkohol i samband med att de testat cannabis första gången.
- Ungdomar får vanligtvis tag på cannabis genom kompisar.

Källa: Känner du oro över att din tonåring röker cannabis? Länsstyrelserna

Berätta kort om cannabis med stöd av punkterna på bilden samt texten nedan som är från broschyr om cannabis bland unga.

Cannabis är den vanligaste olagliga drogen bland ungdomar.

All hantering av cannabis är olaglig – att odla, sälja, köpa, använda och förvara.

De flesta ungdomar som röker cannabis har tidigare rökt vanliga cigaretter.

Ett hem att växa i
Sjätte mötet: Barns hälsa

Många är påverkade av alkohol första gången de testar cannabis. Det har blivit vanligare att använda cannabis ihop med Tramadol som är ett narkotikaklassat läkemedel.

Det vanligaste sättet att få tag på cannabis är genom kompisar eller kompisars kompisar, ibland i samband med privata fester.

Det finns även andra droger som förekommer bland ungdomar. Betona att det är viktigt att ta stöd av socialsekreterare och andra vuxna om man är orolig för att ett barn använder droger.

TIPS!

Det kan vara bra att ha med några exemplar av informationsblad om cannabis, eller information om annan narkotika, så att de som vill veta mer om detta kan läsa mer.

I övrigt lämnar vi här alkohol och narkotika och går vidare för att inte hamna i allt för specifika diskussioner om olika narkotikapreparat.

För att hitta dokumenten sök på:

Känner du oro över att din tonåring röker cannabis (Länsstyrelserna)

Föräldraskolan (Polisen)

Sociala medier som riskmiljö

Tidsåtgång: 15 minuter
Gruppdiskussion

Syftet med övningen är att fundera över barns och ungdomars utsatthet på sociala medier, men också över barnens och ungdomarnas möjligheter till att skapa nya kontakter på sociala ytor.

Visa bilden

Barn och sociala medier

- Barn upplever nätet som lärorikt
- Barn har kompisar på nätet – som föräldrarna inte känner till
- Barn känner sig utanför utan sociala medier
- Andelen barn som utsatts för näthat har nästan fördubblats

Berätta kort om barn och sociala medier med stöd av bilden.

Berätta att ni ska läsa upp en kort berättelse. Deltagarna får efteråt fundera på hur de som förälder/familjehemsförälder kan stötta barn för att de sociala ytorna på sociala medier ska kunna vara en positiv mötesplats.

Läs upp vinjetten om Miriam nedan. Vinjetten finns i *Bilagor för utskrift*.

Miriam är 13 år. Hon och hennes kompisar älskar att vara ute på nätet. Hon är inne på Snapchat flera gånger varje dag. Hon och hennes klasskompisar har även en egen Whatsapp-grupp där de skriver till varandra under dygnets alla timmar. På TikTok följer hon flera kändisar och har även själv lagt upp några filmer där hon och kompisarna visar olika danssteg eller filmer på när de sminkar sig. Hon använder däremot inte Facebook längre för hennes mamma och pappa är aktiva där.

När hon spelar Minecraft chattar hon alltid med de andra spelarna. De brukar kommentera spelet men även chatta om vad de gör och hur de mår. Miriam tycker det är spännande för flera av spelarna kommer från andra länder som England och USA.

Miriam's mamma och pappa pratar mycket om vad de läser och ser när de är ute på nätet och de är också mycket intresserade av vad både Miriam och hennes storasyster gör på nätet. Hennes pappa är riktigt duktig på Minecraft och de brukar ofta prata om smarta sätt att komma vidare till nästa nivå i spelet.

Miriam har den sista tiden funderat mycket på hur hon ska hjälpa sin bästa kompis Ella. Ella är sedan en tid blivit mobbad av ett gäng tjejer i parallellklassen. Tjejerna varken säger eller gör något mot Ella när de är i skolan, men är sedan riktigt taskiga på nätet mot Ella. De har kommenterat Ellas utseende och säger att hon har en ful frisyr och fula kläder. Ella har sagt till Miriam att hon inte bryr sig om tjejernas elaka kommentarer och har inte velat att Miriam skulle prata om det här med deras klasslärare eller sina föräldrar.

Men nu är Miriam riktigt bekymrad för Ella. Hon har blivit så tyst sista tiden och sett väldigt ledsen ut. Igår fick Miriam veta att tjejerna i parallellklassen nu också börjat skriva taskiga saker om Ellas älskade lillebror som har Downs syndrom.

Miriam har förstått att Ellas föräldrar bryr sig mycket om både Ella och hennes bror, men Miriam tycker också att de är ganska stränga. Hon vet att de några gånger har tagit Ellas mobil som straff när hon fick ett dåligt resultat på ett prov. Föräldrarna pratar ofta med Ella om sin oro över vad hon kan se eller läsa på nätet. De brukar säga att de tycker att Ella är för mycket ute på internet. Ella vill därför inte berätta för sina föräldrar att de här tjejerna skriver taskiga saker om henne och hennes bror. Hon vill ju inte göra dem mer oroliga och ledsna. Hon är också orolig över att föräldrarna kanske skulle ta hennes mobil ifrån henne.

Miriam sa idag till Ella att hon skulle kunna prata med sina föräldrar om hur de ska göra med de taskiga tjejerna men då blev Ella bara jätteledsen och rusade iväg hem från skolan och nu svarar hon inte på sin mobil.

Visa bilden

Frågeställningar

Hur ser ni på barns aktiviteter på sociala medier?

Hur tänker ni att föräldrar ska förhålla sig till sina barns aktiviteter på nätet? Fundera över de föräldrar som beskrivs i vinjetten och deras olika förhållningssätt.

Barns utsatthet på nätet är olika och de har olika förutsättningar. Hur hanterar man det som förälder?

 Socialstyrelsen

Låt bilden ligga kvar.

Låt deltagarna fundera tyst på frågeställningarna.

Be deltagarna att skriva ner några rader om hur de tänker.

När ni märker att deltagarna har skrivit färdigt kan ni bjuda in till gemensamt samtal. Beroende på hur stor gruppen är kan ni också välja att börja med att låta deltagarna dela med sig till varandra i bikupor. Detta för att alla ska få möjlighet att komma till tals.

Fråga vad deltagarna tyckte om övningen och lämna öppet för den som vill berätta.

Påminn även deltagarna att skriva ner eventuella konkreta tips och idéer på hur man som familjehemsförälder kan stötta barnet. De kan skriva antingen direkt i Familjehemmets bok eller på annat sätt.

Fika

Tidsåtgång:

30 minuter

Övning: Sharenting (Linjen)

Tidsåtgång:

10 minuter

Förbered övningen genom att lägga ut papper med siffrorna 1 till 4 i en linje på golvet med någon eller ett par meters avstånd emellan. Nummer 1 och 4 markerar ytterlighetsuppfattningar. Ni kan ha så många skalsteg ni vill, men fyra eller sex brukar vara lagom. Det är viktigt att det inte finns något mittenalternativ eftersom ett syfte med övningen är att deltagarna tar ställning åtminstone i någon mån.

Under övningen kommer deltagarna att ta ställning till tre olika påstående gällande sharenting.

Berätta för deltagarna att sharenting är ett begrepp som beskriver när en förälder, eller annan person med föräldransvar, publicerar information, bilder eller filmer om sitt barn på internet. Begreppet sharenting är en sammansättning av orden parenting och sharing (föräldraskap och att dela).

Sharenting kan vara olagligt om innehållet som sprids är känsligt och innehåller privat information om barnet eller om spridningen medför allvarlig skada för barnet.

Förklara att ni kommer att läsa upp ett påstående i taget som kursdeltagarna ska ta ställning till.

Efter att ha tänkt igenom påståendet ska deltagarna ställa sig på den tänkta linjen utifrån om de instämmer eller tar avstånd.

De ställer sig i bredd på de skalsteg de har valt. Det är viktigt att deltagaren ställer sig på en siffra och inte mitt emellan två siffror.

Den ena ytterpositionen (nummer 1) är för de som tycker *”Jag håller helt med det som sägs i påståendet”*.

Den andra ytterpositionen (nummer 4) är för de som tycker *”Jag håller inte alls med det som sägs i påståendet”*.

När deltagarna har tagit ställning till frågan och ställt sig på ett skalsteg får de diskutera med dem som står närmast. Därefter får någon från varje skalsteg argumentera för sin ståndpunkt. Det är tillåtet att byta plats om man blir övertygad av någon annans argument.

Påstående nummer 1

Om man som förälder är orolig och misstänker att ens barn snattar och tar droger, kan man be om hjälp och råd genom att göra ett inlägg på exempelvis en föräldragrupp på social media.

Påstående nummer 2

Det är OK att man som förälder kommenterar och taggar sitt barn i inlägg på sociala medier på ett negativt sätt, bara undertonen är lite lagom rolig och fyndig.

Påstående nr 3

Att man som förälder lägger ut bilder från badsemestern är både trevligt och ett sätt att dela minnen med andra.

Avrunda övningen med att säga att alla påståenden skulle kunna utgöra ett brott. Poängtera att om något är att klassa som en brottslig handling måste avgöras av en domstol i det enskilda fallet. Läs upp varje påstående igen och under respektive påstående ta upp följande:

Gällande påstående 1

Om barnet går att identifiera har föräldern med sitt inlägg påstått att hen är kriminell och kan därmed ha gjort sig skyldig till **förtal**. Det spelar ingen roll om påståendet är sant eller inte.

Gällande påstående 2

Föräldern i detta exempel skulle kunna göra sig skyldig till **förolämpning**. Kommentaren ska då vara kränkande och rikta sig till barnet samt att syftet har varit att barnet ska se kommentaren, inte att barnet av en slump tar del av förolämpningen.

Gällande påstående 3

Spridningen av en bild med nakna barn på en strand kan utgöra **olaga integritetsintrång** om den kan leda till allvarlig skada för barnet och den som publicerade bilden borde ha förstått det, men ändå valde att publicera.

Avsluta att berätta att det är ovanligt att sharenting klassas som **ofredande**. För att det ska anses vara ofredande måste det handla om ett upprepat, störande och oönskat beteende, något som digitalt främst sker vid så kallade drev, när en person blir överöst av elaka och ovälkomna kommentarer.

Läs upp följande som skulle kunna vara ett exempel på ofredande:

Ett 17-årigt barn väljer efter ett stort bråk med sin pappa att flytta hem till en kompis och vägrar därefter att ha kontakt med pappan. Pappan börjar då publicera bild efter bild från barnets lyckliga uppväxt på Facebook för att visa hur otacksamt barnet är. Pappan är nogga med att tagga barnet i bilderna så att barnet får en notis när en ny bild laddas upp. Det är uppenbart att barnet inte vill att pappan ska agera som han gör och agerandet känns påträngande och obehagligt.

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Tidsåtgång:
Film
Reflektion

15 minuter

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Källa: Attention

Visa filmen som ger en introduktion till vad neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är. Filmen är 10,5 minuter lång.

Stäm av med deltagarna efter filmen.

Är det något som är oklart?

Har någon egna erfarenheter i familjen som de vill dela med sig av?

Berätta att Attention har material för både barn och vuxna om någon vill läsa mer. Nämn att vi NPF kommer beröras även i nästa möte då utifrån perspektivet skolgång.

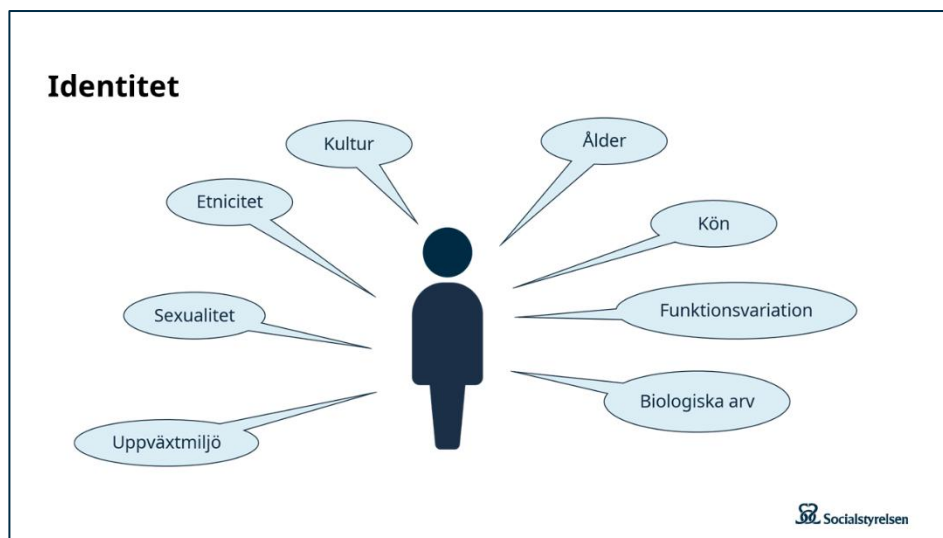
Identitet

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

10 minuter

Visa bilden

Berätta om identitet med stöd av Familjehemmets bok på sidan 105 - 106.

Många faktorer påverkar.

Ett barn eller ungdoms identitet är en föränderlig process som ständigt utvecklas.

Visa bilden

Vad du behöver tänka på

- Var nyfiken.
- Var lyhörd.
- Var stödjande.

Ett hem att växa i
Sjätte mötet: Barns hälsa

Lyft fram vikten av att man som familjehem stöttar barnets eller den unges process att bygga sin identitet. Det gör vi genom att vara nyfikna, lyhörda och stödjande.

Berätta att ni ska ge några exempel på vad som kan vara viktigt att tänka på som har att göra med barnets eller den unges könsidentitet och sexuella läggning.

Grundläggande är att alla har rätt att bestämma över sin kropp och sexualitet. Det är en mänsklig rättighet.

- Ställ öppna frågor.
- Hur ser din familj ut? Fråga hellre hur barnets eller den unges familj ser ut än att utgå från hur du tänker att familjer brukar se ut.
- Är du tillsammans med någon? Ställ frågan utan att utgå ifrån att en eventuell partner har ett visst kön.
- Var stödjande.
- Många unga hbtqi-personer mår dåligt och behöver stöd. De kan t.ex. vara oroliga för vad släkten ska tycka. En del kan kämpa med en känsla av att vara annorlunda. En del blir utsatta för homofobi/transfobi i skolan eller på fritiden.
- Lyssna när barnet eller den unge vill prata.
- Problematisera inte barnets eller den unges sexualitet eller könsidentitet men be hen gärna förklara och beskriva vad hen tänker och känner. Försök inte påverka hur hen ska tänka, men sök gärna upp information tillsammans.
- Använd det namn och/eller pronomen (han/hon/hen) som barnet eller den unge vill använda.

Alla har rätt att själv definiera vem man är.

Våldsutsatthet

Tidsåtgång: 15 minuter
Muntlig genomgång
Ett barns berättelse: Att utsättas för våld
Gruppdiskussion

Berätta att placerade barn och unga kan ha varit utsatta för våld innan placeringen, men utsatthet för våld kan även förekomma under tiden barnet eller den unge är placerad. Det kan vara i familjehemmet, i familjehemmets omgivning eller vid kontakt med sitt ursprung.

Visa bilden

Vad är våld

- **Fysiskt våld** kan vara slag med händer eller tillhyggen, sparkar, knuffar, nyp eller stryptag.
- **Psykisk våld** kan vara verbala kränkningar, nedbrytning, isolering, hot eller tvång.
- **Sexuellt våld** kan vara våldtäkt, ovälkomna smekningar, trakasserier, eller tvång att titta på pornografi.
- **Materiellt våld** kan vara förstörelse av egendom, ofta något som personen har ett känslomässigt band till.
- **Försummelse och vanvård** kan vara att inte se till att ett barn får det den behöver i form av mat, kläder, värme och omsorg.

Berätta om olika former av våld med stöd av punkterna på bilden.

Läs upp berättelsen nedan. Dela eventuellt ut vinjetten. Den finns även i *Bilagor för utskrift*.

Mamma har alltid varit våldsamt mot mig så länge jag kan minnas. Hon har så svårt att kontrollera sin ilska och tar ut det på mig. När jag var mindre så bodde mina äldre syskon hemma och då kunde de skydda mig men nu är det bara jag kvar. Jag brukade vara rädd och bli ledsen när mamma slog mig men nu är det som att jag typ stänger av när det händer. Jag är större nu och skulle nog kunna göra motstånd men jag gör inte det, jag vill inte vara som hon.

För någon vecka sedan så slog hon mig så mycket att jag hade blåmärken över ryggen och armen. Jag tror att mina lärare i skolan såg men ingen sa något. Det är aldrig någon som har frågat mig hur jag mår på riktigt eller hur jag har det hemma. Ibland har jag svårt att ta mig till skolan eller koncentrera mig, så jag har ganska hög frånvaro. Då har skolan gjort en anmälan till soc. När jag och pappa varit där har de frågat varför jag inte är i skolan och sagt att jag ska gå dit, men inget annat.

Ibland känns det som att mamma inte älskar mig och ibland är hon min bästa vän. Jag vet aldrig när hon kommer vända och det spelar ingen roll hur jag beter mig. En gång satte jag upp en bild där jag tyckte att jag var fin. När hon såg den frågade hon varför jag satt upp den, sa att jag var ful och rev ner den. Det gjorde mig så himla ledsen.

Om inte ens min mamma tycker jag är fin eller tycker om mig, hur ska jag eller någon annan någonsin kunna göra det då?

Ett hem att växa i
Sjätte mötet: Barns hälsa

Dela upp deltagarna i grupper.

Visa bilden

Frågeställningar

- Vilken typ av våld har flickan varit utsatt för?
- Hur kan ni som familjehemsföräldrar stötta den här flickan? Tänk gärna utifrån traumamedveten omsorg (TMO) som presenterades i förra mötet.
- Vad behöver ni som familjehemsföräldrar för att kunna ge flickan det hon behöver?
- Vad tänker ni om behov av professionell hjälp?

 Socialstyrelsen

Be dem diskutera frågeställningarna i sina grupper.

Samla ihop gruppen.

Be dem berätta hur de tänkte när de resonerade i grupper.

Fånga upp eventuella frågor. Om ni inte kan besvara alla frågor kan ni parkera dem och återkomma med svar vid ett senare tillfälle.

Om professionell hjälp behövs

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

10 minuter

Berätta att vår syn på ohälsa ofta är starkt påverkad av hur vår familj har förhållit sig till frågan, men även kultur och religion kan spela in. Det kan för vissa kännas jobbigt eller skamfullt att be om hjälp med psykisk ohälsa. Se sidan 101 i Familjehemmets bok.

Prata om hur och när man kan söka professionell hjälp. Se sidan 101 i Familjehemmets bok. Uppmuntra till kontakt med socialsekreterare, deltagande i handledning och andra möjligheter till stöd.

Nämn att sammanbrott i vården är vanligast just under barnets tonårstid. Både barnet själv och familjehemmet kan behöva extra stöd under denna period.

Ett hem att växa i
Sjätte mötet: Barns hälsa

Informera om vilken typ av hjälp och stöd (dels för barnet, dels för familjehemsföräldrarna) som finns i just er kommun eller i närområdet.

Övning: De bästa tipsen för att stötta barn

Tidsåtgång: 5 minuter
Övning

Övningen syftar till att på ett lekfullt sätt upprepa en del av de tips om hälsa som ni har pratat om under mötet. Eftersom rörelse är viktigt för god hälsa kommer ni göra övningen stående. Hela rundan är lite lekfull och ni använder en boll som kastas mellan deltagarna.

Den som får bollen får högt säga ett tips om hur man uppnår en god fysisk eller psykisk hälsa eller god tandhälsa och kastar sedan vidare bollen till en annan deltagare.

Fokus ska i rundan vara på det man gör, inte det som vi vill undvika att göra. Det kan handla om allt ifrån vad man äter och dricker till motion och sömn. Det handlar också om vikten av att barn få stöd med svåra tankar och känslor.

Se till att alla deltagare får bollen kastad till sig och får möjlighet att komma med ett tips.

Avslutning

Tidsåtgång: 5 minuter
Avslutande runda
Läsanvisningar

Varje deltagare får ge sitt intryck av utbildningstillfället. Gör en runda där de får dela ett ord eller en mening.

Välkomna därefter till nästa utbildningstillfälle och ange kortfattat att det kommer handla om **placerade barns skolgång** och vikten av att familjehemmen stöttar barnen i sina studier.

Påminn även om att läsa kapitel 7 i Familjehemmets bok och att inte glömma de *Fundera-frågor* som finns i kapitlet.

Ett hem att växa i
Sjätte mötet: Barns hälsa

Ett hem att växa i

Sjunde mötet: Barns skolgång

Sjunde mötet: Barns skolgång

Sjunde mötet: Barns skolgång

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- familjehemsplacerade barns skolgång
- vikten av att uppmärksamma och stötta skolgången
- barns läsutveckling.

Program

Moment	Tidsåtgång	Bild	Material
Hälsa välkommen <ul style="list-style-type: none">• Backspegel	10 min	1	
Dagens möte <ul style="list-style-type: none">• Mål och program	5 min	2-3	
Övning: Min skolgång	10 min		Post-it lappar
Placerade barns skolgång <ul style="list-style-type: none">• Muntlig genomgång• Diskussion i helgrupp	25 min 15 min 10 min	4-6	
Att stödja barns skolgång <ul style="list-style-type: none">• Samverkan• Barns språk och läsning• Reflektion: Hur hjälps vi åt?	45 min 20 min 15 min 10 min	7-13	Vinjett Olle Länk: Att läsa för små barn
Fika	30 min		
Övning: Veckobrevet	20 min	14	
Övning: När det är svårt i nya skolan	20 min	15	Vinjett Danny
Positiva och negativa spiraler	10 min		
Avslutning	5 min		

Att förbereda inför mötet

Läs kapitel 7 i Familjehemmets bok.

Ta ställning till om gruppindelning vid övningar under mötet ska göras på något särskilt sätt.

Förbered egna stödanteckningar och planering för träffen.

Se till att följande finns:

- dator och projektor
- presentationsbilder
- blädderblock och/eller whiteboard
- anteckningsblock och pennor
- Post-it-lappar
- utskrift av vinjetten Olle
- utskrifter av vinjetten Danny
- fika

Genomförande

Hälsa välkommen

Tidsåtgång:
Bakspiegel

10 minuter

Barns skolgång

7

Hälsa alla välkomna. Uppmärksamma eventuell frånvaro.

Bakspiegel

Påminn om förra mötets tema: Barns hälsa.

Låt gruppen gemensamt återberätta vad mötet handlade om och vad som var centralt i det som förmedlades. Se till att följande kommer med:

familjehemsplacerade barns hälsa

vikten av att uppmärksamma hälsoproblem

Stäm av med deltagarna om det finns några kvarvarande frågor.

Har de andra tankar och funderingar som har dykt upp?

Väckte förra mötet några särskilda känslor som de vill dela med sig av?

Om ni som kursledare har någon reflektion eller tanke från förra mötet kan ni dela med er av den.

Dagens möte – mål och program

Tidsåtgång:

5 minuter

Visa bilden

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- familjehemsplacerade barns skolgång
- vikten av att uppmärksamma och stötta barns skolgång
- barns läsutveckling.

 Socialstyrelsen

Berätta om målet med dagens möte.

Beskriv kortfattat med stöd av programmet hur upplägget för dagens möte ser ut.

Visa bilden

Barns rättigheter- artikel 28 i barnkonventionen

Barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla.

 Socialstyrelsen

Ge deltagarna möjlighet att komma med reflektioner utifrån innehållet i artikeln.

Övning: Min skolgång

Tidsåtgång: 10 minuter
Reflektioner enskilt, i bikupor och i helgrupp

Temat kring skolgång inleds med en reflektionsövning som syftar till att deltagarna får fundera över sin egen skolgång och inställningen till den. Utifrån forskning vet vi att föräldrarnas inställning till skolan i hög grad påverkar barnens skolresultat.

Övningen inleds med att kursledarna konstaterar att de flesta har blandade upplevelser av skoltiden, men att vissa har mer och andra mindre positiva erfarenheter. Synen på utbildningens betydelse kan också variera.

Dela ut anteckningspapper och pennor.

Be deltagarna att enskilt reflektera över sin egen skolgång och skriva ner en positiv och en negativ erfarenhet på lappen.

Be dem också fundera över hur de ser på utbildningens betydelse i dag.

Be därefter deltagarna prata med varandra i bikupor om sina erfarenheter och hur dessa skulle kunna påverka deras möjligheter att stödja de placerade barnens skolgång.

Avsluta med en runda i storgrupp där deltagarna får säga något kort om vad man pratat om.

Påminn om att forskning visar att vuxnas attityder påverkar barns skolgång i stor utsträckning. Den vuxne behöver inte förstå allt barnet gör i skolan för att kunna vara till stöd. Det viktigaste är att visa intresse. Nämn även att barn som bott i familjehem själva berättat om hur viktigt det kan vara med stöd (se sidan 118 i Familjehemmets bok).

Förmedla på ett positivt sätt att familjehemsföräldrarna har en viktig uppgift att bidra i detta.

Placerade barns skolgång

Totalt tidsåtgång: 25 minuter
Muntlig genomgång 15 minuter
Diskussion i helgrupp 10 minuter

Inled med att återge vad placerade barn själva har svarat om sin skolgång. Berätta med stöd av bilden nedan som utgår från Socialstyrelsens nationella brukarundersökning Att lyssna på barn i familjehem.

Visa bilden

Placerade barn om skolgången

- Nästan alla går i skolan eller har en praktikplats.
- Nästan alla är övervägande positiva gällande skolgången.
- 2 av 3 uppger att de får hjälp och stöd med läsläsning i familjehemmet.
- 1 av 4 av har varit utsatta för mobbing någon gång.
- 1 av 10 uppger att de sällan känner sig trygga i skolan.
- De flesta barnen har kompisar.
- Av de yngre barnen med funktionsnedsättningar uppger 1 av 5 att de inte har någon kompis

Källa: Brukarundersökning "Att lyssna på barn i familjehem", Socialstyrelsen

Påminn om innebörden av risk- och skyddsfaktorer och att forskning visat att goda skolresultat är den enskilt viktigaste skyddsfaktorn i ett barns liv. Var tydlig med att forskning om risk- och skyddsfaktorer bygger på resultat på gruppnivå. För det enskilda barnet kan det variera.

Visa bilden

Skola för barn i migration

- Asylsökande barn har rätt att gå i skolan.
- Skolan är viktig för barnens etablering i Sverige.
- I skolan träffar de nya kompisar.
- I skolan tränar de på svenska.
- Skolan ger möjlighet att ta del av den nya kulturen.

Berätta om skolgång för barn i migration med stöd av bilden, samt texten nedan. Mer finns att läsa på sidorna 116 – 117 i Familjehemmets bok.

Kommunen ansvarar för att ge asylsökande barn som bor i kommunen möjlighet att gå i skolan på samma villkor som andra barn i Sverige. Rätten till skolgång gäller också gymnasienivå om den asylsökande påbörjat utbildningen innan hen har fyllt 18 år.

Ett hem att växa i
Sjunde mötet: Barns skolgång

Utbildning och skolgång är viktigt för barnens möjligheter att etablera sig och lyckas väl i det nya landet. Skolan är en social arena som på olika sätt bidrar positivt. Skolgången bidrar till struktur och normalitet vilket för vissa barn som har migrerat kan ha saknats under flera år.

I skolan får barn möjlighet att skaffa vänner och knyta kontakter med både jämnåriga och vuxna.

Barn och unga får i skolan tillgång till både det nya språket och möjlighet att ta del av kulturen i det nya landet.

Visa bilden

Vad säger forskningen

- Goda skolresultat är en av de starkaste skyddsfaktorerna för barn och unga. Placerade barn har sämre skolresultat än andra barn.
- Det finns ett starkt samband mellan låga betyg i årskurs 9 och utmaningar längre fram i livet.
- Drygt 80 procent av de barn som var placerade under hela årskurs 9 har fullföljt grundskolan. Endast 35 procent har vid 20 års ålder fullföljt en treårig gymnasieutbildning.
- Ju fler placeringstillfällen barn har desto sämre är skolresultaten.

 Socialstyrelsen

Berätta om de forskningsresultat som finns om placerade barns skolgång. Se sidan 115 i Familjehemmets bok.

Diskussion i helgrupp

Be deltagarna reflektera i helgrupp med utgångspunkt i den muntliga genomgången.

- Hur tänker de om vad placerade barn själva har återgett om sin skolgång?
- Vad har de för tankar om utmaningar och möjligheter med skolgången för barn som har migrerat?
- Hur ser de på de resultat som forskningen visar?

Se till att följande kommer med:

Svårigheter innan placeringen

Det kan handla om att skolgången inte har fungerat tidigare med bland annat kunskapsluckor som följd.

Återkommande byten av skola

Flera av de placerade barnen har upplevt återkommande byten av skolor i samband med att de har flyttat med sin familj eller bytt familjehem under uppväxten. I samband med skolbyten kan även överföringen av information mellan olika skolor ha brustit.

Otydlig ansvarsfördelning

Skolan och socialtjänsten har ansvar för olika delar. Skolsituationen påverkas negativt när samverkan och samarbete brister och när ansvarsfördelningen är oklar.

Låga förväntningarna på barnen kan medföra lågt ställda krav

Ibland har vuxna av välvilja undvikit att ställa krav på barnen. Lärare, familjehemsföräldrar och socialarbetare kan även underskatta barnens begåvning och förmåga. Det som i grunden har handlat om en vilja att inte belasta barnet kan ha resulterat i för låga krav på barnen.

Skolan viktig social arena

I skolan finns många av barnens vänner men det kan även vara ett sammanhang där mobbning och annan utsatthet förekommer.

Att stödja barns skolgång

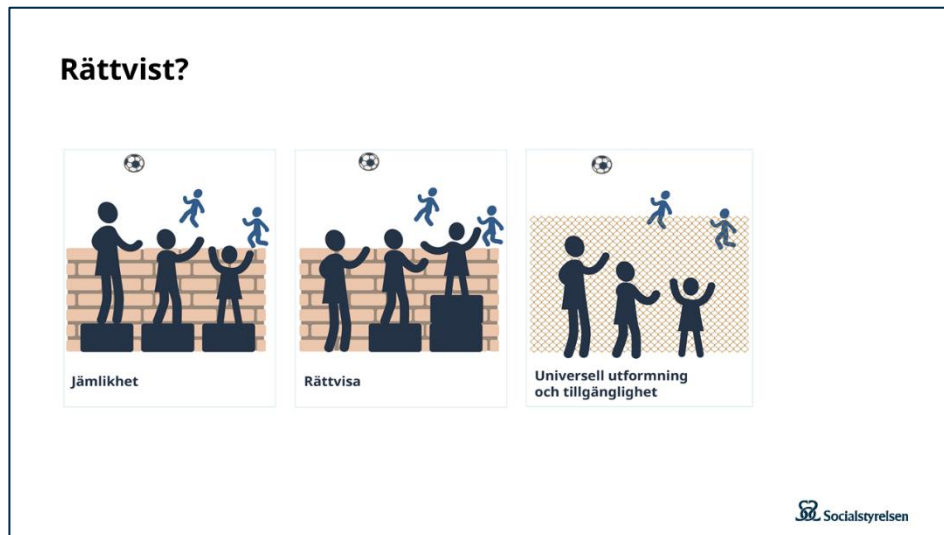
Total tidsåtgång:	45 minuter
Samverkan	20 minuter
Barns språk och läsning	15 minuter
Reflektion: Hur hjälps vi åt med skolarbetet?	10 minuter

Berätta att vi nu ska övergå från hur placerade barns skolgång kan beskrivas till att ha fokus på hur familjehemsföräldrar, och andra vuxna kring barnet, kan stötta barnet för att skolgången ska fungera så bra som möjligt.

Vi kommer prata om vikten av att få till samverkan kring barnet, men även att ha fokus på språk- och läsutveckling.

Visa bilden

Diskutera med utgångspunkt i bilden kring hur barns förutsättningar kan skilja sig och på vilket sätt vi kan anpassa och underlätta för alla barn att delta på samma villkor.

Samverkan för god skolgång

Tidsåtgång: 20 minuter
Muntlig genomgång
Vinjett och diskussion- att byta skola

Visa bilden

Samverka för att stötta skolgången

- Samverkan mellan alla inblandade
- Samordning av resurser
- Pedagogisk kartläggning av barnet
- Individuella planer med mål
- Handledning i ämnen vid behov till barnet

Berätta med stöd av bilden och sidan 118 i Familjehemmets bok.
En kartläggning av forskningen visar på dessa framgångsfaktorer för att påverka placerade barns skolgång i positiv riktning.

Fyll gärna på genom att beskriva med egna exempel på hur samverkan och planering kan se ut och hur det kan gå till.

Övning: Att byta skola

Syftet med övningen är att reflektera över svårigheter som kan uppstå när ett barn byter skola och hur skolan och familjehemmet kan underlätta situationen för barnet.

Berätta att många placerade barn har erfarenheter av att återkommande byta skola. De kan ha positiva erfarenheter men de flesta barn berättar att det är utmanande att byta skola, lärare, kompisar och att dessutom vara placerad. Det finns ofta en planering och bakomliggande tankar kring hur vi hjälper barn när de ska börja i förskoleklass eller årskurs 1. Men hur gör vi när första dagen i den nya skolan är mitt i terminen i 6:an?

Berätta att ni kommer läsa en berättelse om ett barn som flyttar till ett nytt familjehem och byter skola. Deltagarna ska efteråt få fundera på vad familjehemsföräldern tillsammans med skolan och barnets förälder kan göra för att det ska fungera bra med skolan.

Läs upp vinjetten.

Olle

Olle är 12 år gammal och han är på väg till sin nya skola. Det är en ovanligt regnig dag i slutet av mars. Det är liksom vare sig vinter eller vår, tänker Olle. Han har fått nya gummistövlar av sitt nya familjehem.

Familjehemmet har frågat om de inte skulle skjutsa honom idag till hans nya skola, men han tackade nej. Han är ju faktiskt 12 år gammal och fyller 13 år om några månader så det är klart att han kan gå själv. Hans mamma har också alltid sagt att han måste klara sig själv. Det är viktigt att kunna det när man blir stor har hon alltid sagt.

Sen är det inte första gången han börjar i en ny klass heller. Det är faktiskt fjärde gången nu. "Sex-års" började han i den lilla stad där han och hans mamma bodde då, men redan när han skulle börja i tvåan hade de flyttat till en ny stad. När han skulle börja i trean hade han fått flytta till ett familjehem och då behövde han byta skola. Och nu fick han byta skola igen eftersom han flyttat till ett nytt familjehem. Mitt i vårterminen dessutom så han kommer säkert vara den enda som är ny i klassen. Han funderade länge och pratade med sitt familjehem om han kanske kunde börja i höst istället, men det gick ju så klart inte.

När han flyttade till sitt första familjehem i trean hade den nya skolan och hans gamla skola haft kontakt med varandra. När han skulle börja skolan på höstterminen i årskurs tre visste den nya skolan hur långt han hade kommit i de olika ämnena och särskilt i matten som han tycker är så svårt. Gympan och syslöjden är ju inga problem för där är han ju bara bäst! Men nu gick ju flytten från hans förra familjehem så fort så han vet inte alls vad den nya skolan vet om honom. Men det kanske är bra också? För han var ju lite bråkig sista tiden innan flytten och det tänker han ju inte vara i sin nya klass.

Men hur ska det gå med matten? Kommer de hjälpa honom nu? Och hur ska det nya familjehemmet få veta vad han behöver hjälp med? Och vilka är de andra i hans nya klass? Vet de redan att han är en familjehems-unge?
Blir det nya bråk i skolan nu? Då kanske han får flytta snart igen? Så då kanske det inte är någon idé att försöka få både nya kompisar och börja plugga lite mer?

Visa bilden

Frågeställningar

Vad kan ni som familjehemsföräldrar göra för att stötta Olle så han får en bra start i nya skolan?

Vad tror ni skolan kan göra för att hjälpa Olle?

Hur önskar ni att samarbete med skolan ska se ut?

Hur tror ni samarbetet med Olles mamma kan se ut kring skolgången?

 Socialstyrelsen

Be deltagarna fundera tyst på frågeställningarna och skriva ner några rader om hur de tänker.

Låt bilden med frågorna vara kvar under tiden deltagarna tänker och skriver.

När ni märker att deltagarna har skrivit färdigt kan ni bjuda in till gemensamt samtal.

Fråga vad deltagarna tyckte om övningen och lämna öppet för den som vill berätta.

Beroende på hur stor gruppen är kan ni också välja att börja med att låta deltagarna dela med sig till varandra i bikupor för att alla ska få möjlighet att komma till tals

Tipsa om att bra idéer och tankar kan skrivas ner på sidan 164 i Familjehemmets bok.

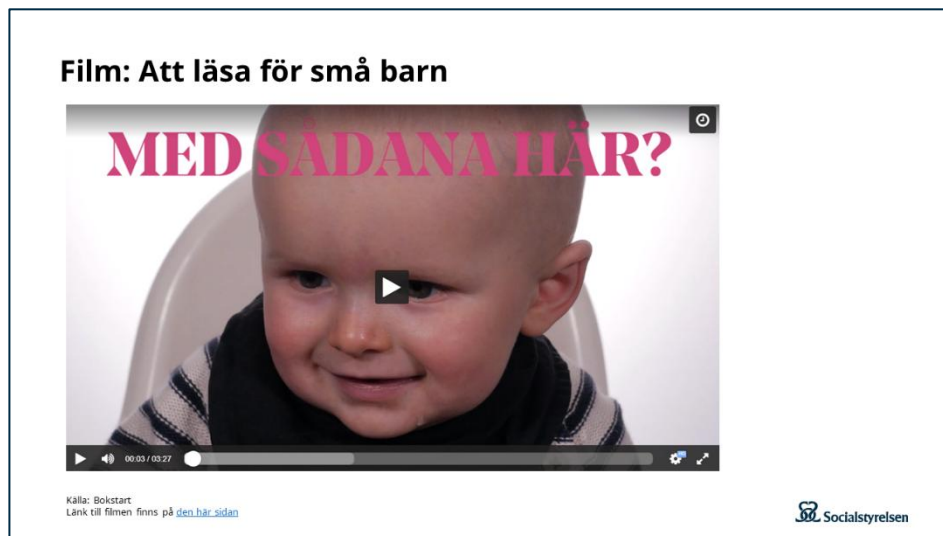
Att stödja barns språk och läsning

Tidsåtgång:
Film
Gruppdiskussion

15 minuter

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Att läsa för små barn är en film som handlar om små barns språkutveckling.

Filmen är 3,5 minuter. Filmen är hämtad från webbplatsen Bokstart där finns även annat material att beställa. <https://www.bokstart.se/>

Berätta att barnets läsförmåga och läsförståelse påverkar de flesta ämnen i skolan. Läsning innebär alltid bearbetning av kunskap. När barnet läser får det ny kunskap samtidigt som de reflekterar över kunskapen.

Berätta att gruppen ska få diskutera i smågrupper om hur de som familjehem kan stödja barnets läsutveckling.

Dela in deltagarna i smågrupper.

Dela ut papper och pennor till varje grupp.

Be grupperna prata med varandra om erfarenheter av att stötta barn med läsning på olika sätt. Uppmuntra dem att dela exempel med barn i olika åldrar och påminn om att även äldre barn kan behöva stöd.

Be varje grupp skriva ner korta punkter med de exempel som lyfts som blir stöd inför genomgången i helgrupp.

Visa bilden.

Reflektion

- Vilka positiva erfarenheter har du av att läsa tillsammans med barn?
- Hur kan man öka barns och ungas läsintresse? Ge exempel utifrån olika åldrar.

 Socialstyrelsen

Låt bilden ligga kvar under övningen.

Låt grupperna arbeta ca fem minuter.

Be grupperna därefter kort berätta vad som kommit fram.

Visa bilden

Att stödja barnens läsutveckling

Läs högt för ditt barn. Gärna lite varje dag.

Gör högläsningen till en mysig stund.

Fortsätt läsa högt för barnet även när hen har lärt sig läsa.

Läs böcker och andra texter så att ditt barn ser det.

Hjälp ditt barn att hitta intressanta texter och böcker.

Lyssna på ljudböcker tillsammans.

Stör inte i onödan om barnet sitter och läser.

 Socialstyrelsen

Stäm av tillsammans med gruppen om det som står på presentationsbilden är detsamma som redan kommit upp i diskussionen eller om det är några punkter som är nya för gruppen.

Lyft fram att läsning tillsammans med barn också kan ge positiva bieffekter i form av trevlig samvaro och närhet.

Reflektion: Hur hjälps vi åt med skolarbetet?

Tidsåtgång:

10 minuter

Syftet är att deltagarna får reflektera över att vi fungerar på olika sätt och att det innebär att vi kan behöva vara kreativa och anpassa oss när vi ska hjälpas åt med skolarbetet. Det kan handla om läsläsning eller planering av skolarbetet på annat sätt tillsammans med barnet.

Inled med att sätta ord på att alla människor fungerar olika och barn och vuxna har också olika förutsättningar.

- Vissa är bra på att planera långt i förväg medan andra får saker gjorda när det finns viss tidspress.
- Vissa är morgonpigga och andra är aktivare på kvällar och nätter.
- Vissa har bättre förmåga att tänka långsiktigt medan andra är duktiga på att hantera saker som oväntat dyker upp.
- Vissa behöver motiveras och tjas på för att få saker gjorda medan andra gör det som ska göras direkt för att bli av med det.

Visa bilden

Hur hjälps vi åt med skolarbetet?

- Hur fungerar jag?
- Hur fungerar barn och ungdomar jag känner?
- Var kan det uppstå krocker? Hur gör vi då?

Låt deltagarna diskutera tre och tre.

Fånga i helgrupp upp röster från diskussionen. Lyft särskilt fram hur de har tänkt att konkret gå tillväga när det uppstår krocker.

Ge gärna deltagarna tid att skriva upp vissa av tipsen på sidan 164 i familjehemmets bok där det finns utrymme för egna anteckningar.

Fika

Tidsåtgång:

30 minuter

Övning: Veckobrevet

Tidsåtgång:

20 minuter

Syftet med denna övning är att fundera över svårigheter som kan uppstå när ett barns vardag tillfälligt förändras. Fokus är på barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) men det kan även handla om barn generellt.

Berätta att för många barn med en NPF-diagnos är framförhållning och struktur viktigt för att skoldagen ska fungera. Skoldagens rutin bryts ibland för att klassen ska vara på en annan plats, till exempel på en utflykt eller ett studiebesök. Ibland ska de äta lunch på ett annat ställe och ibland ska hela skoldagen genomföras med andra än klasskompisarna och de vanliga lärarna. De här förändringarna kan för vissa barn innebära att en utflykt känns utmanande och obehaglig snarare än något att se fram emot. Dagen kan rent av sluta i något som för barnet känns som en katastrof.

Många barn och föräldrar får varje vecka ett så kallat veckobrev. Där står vad som händer på skolan och vad som är planerat framåt. Där finns information för både elever och föräldrar om kommande prov, studiebesök eller annat som planeras för de kommande veckorna.

Berätta att ni ska läsa ett fiktivt veckobrev och att deltagarna sen får fundera utifrån en av de tre olika schemabrytande aktiviteterna som beskrivs i veckobrevet.

*Läs upp vinjetten/veckobrevet nedan.
Alternativt delar ni ut veckobrevet så att deltagarna kan läsa tyst själva.*

Veckobrev för klass 4 B.

Hej klass 4B.

Nu har vintern kommit och det är viktigt att alla elever har med sig varma ytterkläder så de kan gå ut och leka på rasterna.

Glöm inte heller att skicka med era barn frukt till skolan. Denna energikälla betyder så mycket för barnen i slutet av skoldagen.

På måndag har vi fått en reservtid på badhuset som vi är så glada för! Som ni vet har det varit svårt att få en tid då badhuset inom kort ska byggas om och då kommer stänga för en tid. Men på måndag har vi nu fått tid och vi behöver då träffas kl. 7.30 i skolan så att vi hinner vara ombytt och klara och gärna i simbassängen kl. 8.30. Barnen behöver ha med sig simkläder, handdukar och en lättare lunch då vi tyvärr inte har någon möjlighet att ge barnen mat på plats i badhuset. Tänk på att inte skicka med något med nötter då vi har allergi i klassen!

På onsdag är det dags för vår "Temadag om sopor". Låt barnen gärna ta med sig olika kartonger och förpackningar som vi kan använda under momentet "sopsortering". Vi kommer denna dag att vara i skolans aula hela dagen tillsammans med alla elever i årskurs 4 med samling på morgonen utanför aulan. Dagen kommer ledas av kommunens miljöansvariga och de kommer tillsammans med Johan Berglund (fritidslärare) att hålla i dagen.

På fredag har vi fått möjlighet att åka till Nordiska museet inne i city. Det betyder att den tidigare inplanerade filmstunden får utgå. Barnen kommer vara tillbaka på skolan först kl. 15.30, så det blir en längre skoldag än vanligt. Lunch äter vi på museet men låt gärna era barn ta med sig frukt och ett litet mellanmål. Vi träffas utanför matsalen och går tillsammans till busshållplatsen där vi åker med buss 342 till torget där vi går den sista biten till museet. Så se till att barnen har bra kläder för promenad.

Nästa vecka kommer vi även börja med vårt läsprojekt, men mer info om detta kommer under nästa vecka.

Varma hälsningar från er fröken

Visa bilden

När skoldagens rutiner bryts

Tänk utifrån temadagen, besöket på badhuset eller museet.

Vad kan skolan göra för att underlätta för barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF)?

Vad kan du som familjehemsförälder göra för att underlätta för ett barn med NPF?

Vad kan barnet själv göra?

Låt bilden med frågorna vara kvar under tiden deltagarna tänker och skriver.

Be deltagarna först fundera tysta var för sig utifrån en vald scen.

Be dem att skriva ner några rader om hur de tänker.

När ni märker att deltagarna har skrivit färdigt kan ni bjuda in till gemensamt samtal i helgrupp.

Prata om en situation i taget.

Hur kan vi förbereda och underlätta för barnen inför

- badhusbesöket
- temadagen
- heldagen på museum.

Fråga vad deltagarna tyckte om övningen och lämna öppet för den som vill berätta.

Beroende på hur stor gruppen är kan ni också välja att börja med att låta deltagarna dela med sig till varandra i bikupor. Detta för att alla ska få möjlighet att komma till tals.

Ge gärna deltagarna tid att skriva upp vissa av tipsen på sidan 164 i familjehemmets bok där det finns utrymme för egna anteckningar.

Tipsa om att bra idéer och tankar kan skrivas på sidan 164 i Familjehemmets bok.

Övning: När det är svårt i nya skolan

Tidsåtgång: 20 minuter
Vinjett, gruppdiskussion eller bikupor

Dela upp deltagarna för diskussion i grupper alternativt i bikupor.

Vinjetten om Danny finns för i *Bilagor för utskrift*.

Läs upp följande vinjetten.

Danny

Danny är 14 år och går vårterminen i årskurs 7. Han bor sedan sex månader hos familjen Andersson. Danny bytte i samband med flytten till en ny skola.

Familjehemsföräldrarna Mona och Pekka fick när Danny flyttade in veta att han har bytt skola många gånger och har kommit efter i skolarbetet. I genomförandeplanen står att Mona och Pekka ska stödja Danny i skolarbetet och hålla kontakt med skolan. De försöker prata med Danny då och då om skolan. De frågar hur han trivs och hur det går. Danny svarar för det mesta ungefär "Det är väl ok". De har erbjudit sig att hjälpa till med läxläsning. Danny har svarat att han klarar sig själv.

I måndags var det utvecklingssamtal med Danny och hans klassföreståndare. Det visar sig att Danny riskerar att inte uppnå kraven i flera teoretiska ämnen. Däremot är han duktig i idrott och hemkunskap.

Läraren tar upp att Danny är lite tillbakadragen. Han frågar Danny om han har någon kompis i den nya skolan. Danny svarar lite undvikande. Danny är tystlåten under samtalet och det är svårt att veta vad han tänker.

Det bestäms att Mona, Pekka och Danny ska prata mer hemma. En tid bokas för ett nytt möte tillsammans med klassföreståndaren om två veckor.

När de kommer hem berättar Danny för familjehemsföräldrarna för första gången om hur han upplever skolan. Han berättar att det är svårt att hänga med på lektionerna. Klassen har kommit längre i vissa ämnen än vad de hade gjort i Dannys gamla skola. Danny berättar också att han inte har någon nära vän i den nya skolan. Han längtar efter sin bästa vän i den gamla skolan.

Visa bilden

Reflektion

- Hur kan ni som familjehemsföräldrar göra för att hjälpa Danny på hemmaplan?
- Behöver ni eller Danny hjälp från annat håll? Vad behöver ni hjälp med? Vem kan ge hjälpen?

 Socialstyrelsen

Låt grupperna/bikuporna diskutera utifrån frågorna i bilden.
Be dem skriva ner i punktform idéer kring hur de skulle kunna stödja Danny.

Om det är svårt för grupperna att komma igång kan ni hänvisa till punkterna i Familjemets bok på sidan 120.

Låt grupperna arbeta ungefär fem minuter.

Grupperna/ paren för därefter kort berätta vad de kommit fram till.

Positiva och negativa spiraler

Tidsåtgång: 10 minuter
Muntlig genomgång

Förklara för deltagarna att utvecklingen i en familj ibland kan liknas vid en god spiral och ibland mer som en dålig spiral. Det kan handla både om enskilda situationer och om att de enskilda situationerna tillsammans lägger en grund för hur man hanterar nästa situation.

Läxläsning kan för vissa vara en anledning till konflikt, stress och frustration. Det viktigt att som familjehemsföräldrar skapar bra förutsättningarna för dessa tillfällen. För att det ska lyckas behövs oftast en bra planering och ett samarbete med skolan och barnets lärare.

I följande övning ska ni försöka visualisera det för deltagarna.
Tydliggör att detta är tillspetsade beskrivningar.

Grundtanken är att goda händelser och känslor ofta skapar utrymme för fler positiva skeenden och tolkningar. Det som är svårt och negativt kan tvärtom medföra att än mer negativa delar tar plats.

Ett hem att växa i

Sjunde mötet: Barns skolgång

Dålig spiral

Rita på whiteboard eller blädderblock en spiral som går uppifrån och ner medan ni beskriver med stöd av följande punkter:

- Barnet kommer hem från skolan och berättar att hen fått en ny läxa som ska vara klar till dagen efter.
- Barnet har fotbollsträning, familjehemsmamman har planerat att baka till helgens fest och familjehemspappan jobbar över och kommer hem sent denna dag. Det är planerat sedan långt tidigare.
- Läxan är en matematikläxa och matematik är ett ämne som barnet har stora svårigheter med.
- Barnet och familjehemsmamman blir irriterade på varandra. Familjehemsmamman ifrågasätter om barnet verkligen fått läxan först idag. Barnet blir irriterad för att familjehemsmamman inte tror på hen.
- Stämningen fortsätter att vara irriterad hela kvällen. Matematik är ett ämne som familjehemspappan brukar hjälpa barnet med och då han inte är hemma kan barnet inte göra läxan. Bråket har gjort att barnet missar sin fotbollsträning och mamman hinner inte baka som planerat.
- När familjehemsmamman och barnet går och lägger sig har de blivit sams men båda är uppfyllda av känslor av misslyckande och frustration. Dessutom är läxan inte gjord.

God spiral

Vad kan man göra för att undvika att hamna i den här negativa spiralen?

Illustrera nu en positiv utveckling genom att rita en spiral som går nerifrån och upp medan ni beskriver med stöd av följande punkter:

- Barnet kommer hem från skolan och berättar om sin matematikläxa som enligt tidigare uppgjord planering ska vara färdig till fredagen.
- Matematikläxan är förståelig för barnet då den går att koppla till bakning och det är en favoritsyssla för barnet. Familjehemsmamman ska baka till festen de ska ha i helgen så bakning passar även henne.
- Barnet och familjehemsmamman har kommit överens om att baka efter middagen då de inte har några andra aktiviteter inbokade. Familjehemspappan som tycker det är roligt att baka vill också vara med.
- Barnet vet att läraren kommer lämna respons på dagens läxa i början av den kommande veckan och barnet tycker det känns spännande att se hur många rätt hen har på övningen.
- Familjehemsmamman och skolan har tidigare haft kontakt om hur barnet på bästa sätt ska kunna genomföra sina läxor i matematik då barnet har svårigheter med detta ämne. Efter att skolan och familjehemmet börjat planera tillsammans för läxläsningen har barnet gjort stora framsteg.
- Socialtjänsten är väl informerad om barnets skolgång och har kunnat berätta om barnets framgångar för barnets biologiska föräldrar.

Ett hem att växa i
Sjunde mötet: Barns skolgång

Låt deltagarna ge fler exempel på positiva förändringar som gör att spiralen fortsätter uppåt.

Några av vinsterna med den positiva spiralen är

- Läxan blir gjord
- Familjen har en bra stund tillsammans
- Samarbetet med skolan blir bättre
- Ger positiv energi istället för irritation och frustration

Avslutning

Tidsåtgång:	5 minuter
Avslutande runda	
Läsanvisningar	

Varje deltagare får ge sitt intryck av utbildningstillfället i en runda. Gör en runda där de får dela ett ord eller en mening.

Välkomna därefter till nästa utbildningstillfälle och ange kortfattat att det kommer handla om **samspel och gränssättning** och ha fokus på hur du som familjehemsförälder kan göra för att hjälpa barnet och skapa goda relationer.

Påminn även om att läsa kapitel 8 i Familjehemmets bok och att inte glömma de *Fundera-frågor* som finns i kapitlet.

Åttonde mötet: Samspel och gränssättning

Åttonde mötet: Samspel och gränssättning

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- strategier för att hantera konflikter
- vikten av positiv samvaro
- uppmärksamhet på barns positiva beteenden
- hur familjehemmet kan underlätta goda relationer med barnet.

Program

Moment	Tidsåtgång	Bild	Material
Hälsa välkommen Bakspegel	10 min	1	
Dagens möte <ul style="list-style-type: none">• Mål och program• Barnkonventionen, artikel 13• Barns röster	10 min 5 min 5 min	2-4	
Övning: Fyra roller	10 min	5	
Beteendeproblem som riskfaktor	10 min	6	
Positiv uppmärksamhet och samvaro <ul style="list-style-type: none">• Att rikta sin uppmärksamhet• Övning: Uppmuntran och positiv samvaro	20 min 10 min 10 min	7	Blädderblock / whiteboard
Övning: Bankkontot	15 min		Blädderblock / A3 Post it/ fästisar
Fika	30 min		
Att lyssna och kommunicera <ul style="list-style-type: none">• Vinjett + reflektion• Aktivt lyssnande• Effektiv kommunikation	40 min 10 min 15 min 15 min	8-11	Vinjett Maria och Daniel Övningsinstruktion Effektiv kommunikation
Övning: Att välja sina strider	20 min	12	Blädderblock med rubriker
Att visa att man finns där för barnet	10 min	13	
Avslut	5 min		

Att förbereda inför mötet

Läs kapitel 8 i Familjehemmets bok.

Förbered egna stödanteckningar och planering för träffen.

Titta på foldern Gängsnacket och ta ställning till om det är ett passande material att visa för dagens deltagare. Beroende på hur stora eller små barn de har placerade eller kommer att ta emot i sin familj kan behovet se olika ut. Foldern hittar ni genom att söka på polisens webbsida efter Gängsnacket.

Ta ställning till om gruppindelning vid övningar under mötet ska göras på något särskilt sätt.

Se till att följande finns:

- dator och projektor
- presentationsbilder
- utskrifter av vinjett om Maria och Daniel, övningsinstruktionen samt effektiv kommunikation.
- utskrift av Gängsnacket (för att visa vid behov)
- blädderblock och/eller whiteboard och pennor
- anteckningsblock och pennor
- Post-it-lappar
- blädderblocksblad eller A3-papper med rubrikerna från övningen De tre korgarna, tre blad med respektive rubrik.
- fika.

Genomförande

Hälsa välkommen

Tidsåtgång:
Bakspiegel

10 minuter

Visa bilden

Hälsa alla välkomna.
Uppmärksamma eventuell frånvaro.

Bakspiegel

Påminn om förra mötets tema: Barns skolgång.
Låt gruppen gemensamt återberätta vad mötet handlade om och vad som var centralt i det som förmedlades.

Se till att följande kommer med:

- familjehemsplacerade barns skolgång
- vikten av att uppmärksamma och stötta skolgången

Stäm av med deltagarna om det finns några kvarvarande frågor.
Har de andra tankar och funderingar som har dykt upp?

Väckte förra mötet några särskilda känslor som de vill dela med sig av?

Om ni som kursledare har någon reflektion eller tanke från förra mötet kan ni dela med er av den.

Dagens möte

Tidsåtgång: 10 minuter
Mål och program
Barnkonventionen- artikel 13
Barns röster

Föräldrar har många olika uppgifter såsom att vägleda, uppfostra, vårda och sätta gränser. Det här gäller även för familjehemsföräldrar, men det finns skillnader.

Under dagens möte är fokus på hur man kan bryta onda cirklar och undvika att hamna i konflikt med barnet. Det handlar om att stärka barns positiva beteenden så att barnen får bättre förutsättningar både hemma och i skolan.

Som familjehem är det viktigt att försöka skapa en positiv samvaro med barnet.

Det kommer sedan vara grunden för att ni som familjehem ska kunna vara ett stöd när det uppstår utmaningar i vardagen.

Visa bilden

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- strategier för att hantera konflikter
- uppmärksamhet på barns positiva beteenden
- vikten av positiv samvaro
- hur familjehemmet kan underlätta goda relationer med barnet.

Berätta om målet med dagens möte.

Beskriv kortfattat med stöd av programmet hur upplägget för dagens möte ser ut.

Visa bilden

Barns rättigheter- artikel 13 i barnkonventionen

Barn har rätt till yttrandefrihet:
att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter med respekt
för andra personers rättigheter.

 Socialstyrelsen

Stanna kort upp för att resonera kring barns rätt att uttrycka sin åsikt.
Barn har rätt att få uttrycka sina åsikter, men de kan behöva stöd att uttrycka
åsikterna på ett sätt som inte skapar svårigheter för dem.
På vilket sätt är rättigheten viktig att tänka på när vi under det här mötet
arbetar med frågor om samspel och gränssättning?

Visa bilden

De har ibland svårt att förstå att jag kan ha en annan synpunkt och att jag ibland kan få känslan "de mot mig" där de blir som ett lag och jag ensam som bara gjort massa fel.

Dom behandlar mig som dom behandlar sina biologiska barn, med jättemycket kärlek. Dom visar att dom bryr sig hela tiden. Dom finns alltid där för mig när jag behöver stöd eller hjälp och jag vet att jag alltid kan lita på dom.

Källa: Att lyssna på barn i familjehem, nationell brukarundersökning, Socialstyrelsen, 2021

 Socialstyrelsen

Läs upp de två citaten som är från två familjehemsplacerade ungdomar. De finns på bilden och nedan.

De har ibland svårt att förstå att jag kan ha en annan synpunkt och att jag ibland kan få känslan "de mot mig" där de blir som ett lag och jag ensam som bara gjort massa fel.

Flicka 15 – 17 år

Dom behandlar mig som dom behandlar sina biologiska barn, med jättemycket kärlek. Dom visar att dom bryr sig hela tiden. Dom finns alltid där för mig när jag behöver stöd eller hjälp och jag vet att jag alltid kan lita på dom.

Flicka, 15–17 år

Källa: Att lyssna på barn i familjehem, nationell brukarundersökning, Socialstyrelsen, 2021

Låt deltagarna kort dela med sig av reflektioner kring citaten om de vill.

Övning: Fyra roller

Tidsåtgång: 10 minuter

Enskild reflektion, bikupor, helgrupp

Syftet med övningen är att fundera över sin roll som familjehemsförälder. Vilka utmaningar finns i vardagen när man är familjehemsförälder?

I Familjemets bok på sidan 125 beskrivs skillnader mellan att vara förälder och familjehemsförälder. Sammanfatta detta kort.

Be sedan deltagarna att titta på avsnittet om familjehemsföräldrarnas fyra roller på sidan 125 i Familjemets bok.

- Lärare
- Detektiv
- Skyddsängel
- Domare

Visa bilden

Reflektion

- Känns beskrivningen av rollerna realistisk? Är det något som känns orimligt eller konstigt?
- Känner du igen dig i någon av rollerna? Hur brukar du göra?
- Vad skulle vara en utmaning för dig?

 Socialstyrelsen

Låt bilden ligga kvar under övningen.

Be deltagarna att fundera enskilt på beskrivningen av rollerna.
Deltagarna får cirka fem minuter till momentet.

Låt dem därefter diskutera två och två i bikupor.

Avsluta övningen i helgrupp.

Låt de som vill få dela med sig av hur de har tänkt och diskuterat.

Beteendeproblem som riskfaktor

Tidsåtgång: 10 minuter
Muntlig genomgång

Återge kort det forskning har visat om beteendeproblem som en riskfaktor för framtida svårigheter. Beskriv även kopplingen mellan oönskade avbrott i placeringar och beteendeproblem.

Familjehemmet kan förebygga och mildra problem i vardagen vilket även bidrar till en bättre samvaro med barnet. Det är viktigt för barnet här och nu, under uppväxten. Det är också viktigt för att förebygga allvarligare problem i framtiden för barnet. Se sidorna 126 - 127 i Familjehemmets bok.

Visa bilden

Om beteendeproblem som riskfaktor

- Alla placerade barn har inte beteendeproblem.
- Beteendeproblem kan ha olika orsaker och kräver olika bemötande.
- Positiva förväntningar ger positiva beteenden.
- Att skapa en god relation är grunden.

Berätta med stöd av bilden samt texten i boken.

Beteendeproblem hos barn kan ha olika orsaker. Det kan bland annat ha samband med funktionsvariationer, kriser, tidigare trauma, våldsutsatthet eller andra utmaningar barnet bär på.

Berätta kort om förhållningssätt med utgångspunkt i social inlärningsteori. Det är en förklaringsmodell om hur vuxna och barn lär in såväl önskad som oönskad beteenden. Utgångspunkten är att vårt beteende påverkas av, och påverkar vår omgivning. Genom att till exempel fokusera på ett barns beteende i stället för på barnets känslor skapar man bättre förutsättningar för positiva förändringar i relationerna i en familj.

Det finns flera utbildningar och stödprogram för föräldrar och andra omsorgspersoner som bygger på denna förklaringsmodell.

Berätta att begreppet **normbrytande beteende** är ett samlingsnamn för negativa, destruktiva beteenden hos barn och unga som innebär att barnet bryter mot gällande sociala normer, regler eller lagar.

Lite beroende på hur gruppen ser ut kan det vara bra att nämna foldern **Gängsnacket**. Om några av deltagarna kommer ha uppdrag som familjehem åt ungdomar kan denna information vara bra att få.

Foldern riktar sig till föräldrar och andra vuxna och ger information om hur kriminella gäng rekryter barn. Länsstyrelserna och polisen har tagit fram denna folder efter önskemål från flera kommuner och stadsdelar. Den lyfter bland annat vilka varningstecken man bör vara vaksam på och vilket stöd som finns i samhället om man känner oro för ett barn.

Foldern är översatt till nio språk. Ni hittar materialet genom att söka på Gängsnacket på polisens webbplats.

Positiv uppmärksamhet och samvaro

Total tidsåtgång: 20 minuter

Att rikta sin uppmärksamhet 10 minuter

Uppmuntran och positiv samvaro 10 minuter

Det är viktigt att som familjehemsföräldrar uppmärksamma och uppmuntra positivt beteende. Det är en viktig del i att stötta barn och unga att bryta negativa beteenden.

I momenten som kommer är det fokus på positiv uppmärksamhet och samvaro. Först är det en muntlig genomgång och sedan en reflektionsövning där deltagarna får reflektera kring sina egna relationer.

Att rikta sin uppmärksamhet

Tidsåtgång: 10 minuter

Muntlig genomgång

Berätta om det som står i Familjehemmets bok på sidan 127 - 129.

- Riktad uppmärksamhet på barnets positiva beteenden kan bidra till att barnet gör mer av det som fungerar bra.
- När vi riktar uppmärksamheten mot barnets negativa (icke önskvärda) beteenden riskerar dessa att förstärkas.
- Beskriv vad Martin Forster menar när han säger att det är viktigt att visa ”fem gånger mer kärlek”.

Stäm av med gruppen om det finns frågor.

De här frågorna kan leda till en hel del diskussioner.

Red ut eventuella oklarheter.

Runda av med att konstatera att det är viktigt att uppmuntra barnet och att uppmärksamma barnets positiva sidor och beteenden. Det kommer stärka barnets förmåga att hantera sin vardag med dess olika utmaningar.

Övning: Uppmuntran och positiv samvaro

Tidsåtgång: 10 minuter
Reflektioner enskilt och i helgrupp

Berätta att uppmuntran, uppskattning och positiv bekräftelse mellan människor är viktigt för att få till en positiv social samvaro. Det bidrar till en god grund för alla relationer.

Rita följande skala på blädderblock eller tavla:

0 % 20 % 40 % 60 % 80 % 100 %

Be deltagarna reflektera enskilt kring en relation de har med en person som är viktig för dem.

Hur stor del av deras samvaro bygger på uppmuntran och uppmärksamhet på positiva saker? Be dem göra en uppskattning av hur stor denna del är på en skala mellan 0 och 100 procent.

Låt deltagarna sedan tänka en stund. Poängtera därefter att det förmodligen finns utrymme för att förbättra och öka det positiva i våra relationer. Berätta att vi nu ska gå över till att fundera över hur man kan förbättra relationen utifrån det här tänket.

Visa bilden

Reflektion

- Hur visar du uppskattning och uppmuntran?
- Hur kan du öka andelen positiv uppmärksamhet och uppmuntran?

 Socialstyrelsen

Be deltagarna fundera över frågorna enskilt, ungefär fem minuter.
Be deltagarna skriva ned några rader om hur de kan förbättra relationen.
Anteckningarna är bara för dem själva och kommer inte delas med någon.

Ett hem att växa i

Åttonde mötet: Samspel och gränssättning

Gå därefter igenom frågorna i storgrupp.

Låt de som vill berätta hur de har tänkt.

Ge tillsammans med gruppen exempel på olika sätt att visa uppmuntran. Det kan vara komplimanger, att visa intresse genom att ge av sin tid och uppmärksamhet, beröm, beröring i form av kramar eller en klapp på axeln, enstaka mindre belöning eller present m.m.

Övning: Bankkontot

Tidsåtgång:

15 minuter

Gör en gruppindelning.

Inled med att återberätta följande:

Inom familjebehandling jämför man ofta föräldraskap med att ha ett konto på banken.

Du behöver göra insättningar innan du kan göra ett uttag.

Insättningarna motsvarar sådant som barnet uppfattar som positivt. Det kan handla om situationer där de får beröm, fysisk beröring, ett leende, en belöning och någon annan positiv uppmärksamhet. Det behöver inte vara något som kostar pengar.

Uttagen motsvarar sådant som barnet kan uppfatta som negativt eller jobbigt. Det kan handla om gränssättning, när man säger nej till något som barnet vill, eller kanske att man gör barnet besviken.

Skillnaden mot ett konto på en vanlig bank är att på det här kontot behöver du sätta in mycket mer innan du kan göra ett uttag. Du kan annars riskera att hamna på minus.

Du behöver investera i barnet. I det här sammantaget pratar man om att innan du kan göra ett uttag behöver du göra minst fem insättningar.

Be deltagarna fundera över vad som skulle kunna vara ”en insättning på den unges konto på banken”.

Betona att det ska handla om sådant man kan göra i vardagen och gärna sådant som innefattar samvaro. Det handlar om sådant som inte kostar för mycket eller i sig behöver ta vare sig mycket tid eller stor ansträngning. Grupperna får gärna ge förslag utifrån barn i olika åldrar.

Ett hem att växa i

Åttonde mötet: Samspel och gränssättning

Be grupperna skriva upp minst fem saker eller situationer på blädderblock. Det ska vara sådant som de tror barnet skulle uppfatta som positivt.

Låt grupperna arbeta i ungefär tio minuter.

Be grupperna därefter sätta upp sina blädderblockspapper på väggarna. De grupper som vill kan få kommentera sina förslag.

Ni bör avslutningsvis betona betydelsen av att ge barnen tid i form av positiv samvaro.

Uppmuntra deltagarna att titta på de olika gruppernas förslag under fikapausen som följer.

Fika

Tidsåtgång:

30 minuter

Att lyssna och kommunicera

Total tidsåtgång:

40 minuter

Vinjett och reflektion

10 minuter

Aktivt lyssnande

15 minuter

Effektiv kommunikation

15 minuter

Berätta att deltagarna nu ska få arbeta i grupper. Det är en övning i flera delar gällande aktivt lyssnande och effektiv kommunikation. Övningen utgår från en kort vinjett.

Deltagarna får instruktioner till de olika delarna av övningen, en del i taget.

Reflektion utifrån vinjett

Tidsåtgång:

10 minuter

Dela upp deltagarna i grupper med 3–4 deltagare i varje.

Berätta att de först kommer att få höra en berättelse.

Vinjetten finns i *Bilagor för utskrift*.

Läs upp följande vinjett:

Maria och Daniel

Maria är familjehemsmamma.

Maria kommer hem från arbetet nästan en timme senare än planerat på grund av förseningar i kollektivtrafiken. När hon kommer innanför dörren snubblar hon över skor som ligger på hallgolvet. I köket ligger en skolväska mitt på golvet. Halvblöta idrottskläder syns i den halvöppna väskan.

Daniel är placerad i familjehem. Han är 15 år.

Han har bott hos Maria och hennes familj sedan några år tillbaka. Det är Daniels väska som ligger på köksgolvet. Maria har flera gånger påmint Daniel om vad han ska göra med sina skor och väska. Maria suckar.

Ljuden som kommer ifrån Daniels rum tyder på att han är hemma och spelar dataspel. Maria tittar in och säger hej. Hon noterar för sig själv att sängen är bäddad. Daniel svarar knappt och tar inte ögonen från skärmen. Han är helt upptagen av sitt spelande. Maria säger att hon ska skynda sig att laga mat så att han hinner till fotbollsträningen. Daniel svarar att han inte alls tänker gå på "den där j-la träningen för ledaren är taskig".

Maria som har kämpat för att få Daniel att gå med i fotbollslaget suckar igen. Dessutom har läraren ringt och sagt att Daniel var borta från skolan i måndags när hon trodde att han var där.

Visa bilden

Reflektion

Vad tror du Maria kände? Hur hanterade hon sina känslor?

Vad kan Maria behöva tänka på för att nå fram till Daniel?

När kan det vara ett lämpligt tillfälle att prata med Daniel?

 Socialstyrelsen

Be grupperna diskutera med utgångspunkt från frågorna i ungefär fem minuter.

Samla sedan deltagare i helgrupp. Låt de olika grupperna besvara en av punkterna vardera. Övriga deltagare kan fylla på med sådant de tagit upp i sin grupp.

Aktivt lyssnande

Tidsåtgång: 15 minuter
Muntlig genomgång
Rollspel/ samtalsövning

Visa bilden

Aktivt lyssnande

- Visa med din kropp att du lyssnar.
- Lyssna färdigt. Avbryt inte.
- Använd öppna frågor.
- Hjälptill att sätta ord på känslor, men var lyhörd

Gå igenom de tips om aktivt lyssnande som finns i Familjehemmets bok på sidan 128.

Återkoppla sedan igen till vinjetten.

Hjälptill deltagarna att tänka sig in i att Maria nu är i en situation där hon känner att hon kan prata med Daniel. Maria kan antingen välja att prata om fotbollsträningen och ledaren som Daniel är besviken på, eller så tar hon upp att han har varit borta från skolan.

Berätta att gruppmedlemmarna nu ska dela upp sig två och två för att rollspela en situation utifrån vinjetten. Den ena deltagaren är Daniel och den andra är Maria.

En annan variant av övningen kan vara att deltagarna pratar sig igenom övningen utan att gå in i någon av rollerna.

Paren bestämmer själva vilken av ovanstående varianter de väljer.

Övningen går ut på att träna ett aktivt lyssnande. Det är alltså inte fokus på vad Maria kan tänkas vilja förmedla till Daniel utan övningen går ut på att få till ett inlyssnande samtal där Daniel känner att hans tankar och känslor får utrymme.

Visa bilden

Övning- Maria och Daniel

Situation 1
Daniel börjar: "Jag tänker inte gå till fotbollsträningen för ledaren är taskig!"

Situation 2
Maria börjar: "Jag hörde av din lärare att du inte var i skolan i måndags".

 Socialstyrelsen

På bilden finns exempel på hur deltagarna kan inleda övningen.

Det kan vara bra att innan mötet skriva ut tipsen på aktivt lyssnande samt ingångsfraserna till de olika rollspelen. Lämna ett exemplar till varje grupp. Bilden finns i *Bilagor för utskrift*.

Paren får jobba med övningen i 5 - 10 minuter. Be dem byta roller efter halva tiden.

Be paren avsluta övningen och istället kort prata med varandra om hur övningen kändes.

Samla alla deltagare. Låt de som vill dela med sig av sina tankar eller känslor från övningen.

Återkoppla avslutningsvis åter till innebörden i aktivt lyssnande och positiv samvaro.

Effektiv kommunikation

Tidsåtgång:	15 minuter
Muntlig genomgång	
Samtalsövning	

Berätta att ni nu ska gå igenom vad effektiv kommunikation handlar om. Fokus är på hur man som familjehemsförälder kan förmedla budskap och önskemål till barnet på ett effektivt sätt.

Visa bilden

Effektiv kommunikation

- Välj ett bra tillfälle och se till att fånga barnets uppmärksamhet.
- Var kortfattad, tydlig och vänlig.
- Tala om för barnet vad du önskar – inte vad du **inte** önskar.
- Ge barnet tid och utrymme att hinna göra det du har bett om.

Gå igenom tipsen för effektiv kommunikation utifrån texten i Familjehemmets bok på sidan 129 med stöd av punkterna på bilden.

Påminn gruppen igen om vinjetten om Maria och Daniel.

Berätta att de nu ska träna parvis på att kommunicera med Daniel om något de utifrån vinjetten vill att han ska göra. Paren väljer själva vad de vill ta upp med Daniel. Eventuellt kan ni skriva ut tipsen om effektiv kommunikation. De finns i *Bilagor för utskrift*.

Låt övningen pågå 5–10 minuter och be deltagarna byta roller med varandra efter halva tiden.

Avsluta övningen med att be paren växla några ord med varandra om hur det kändes. Låt dem som vill förmedla sina erfarenheter till de andra deltagarna i helgrupp.

Övning: Att välja sina strider

Tidsåtgång:

20 minuter

Muntlig genomgång, gruppdiskussion, reflektioner i helgrupp

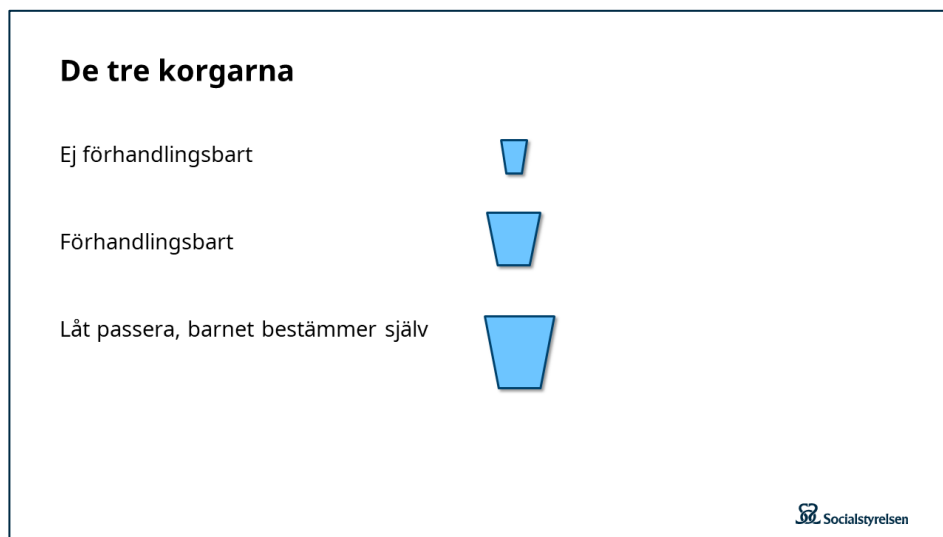

När det blir konflikter hemma tappar man som förälder ibland greppet om vad som är viktigt. Man kan då få en känsla av att inte ha kontroll över situationen. Konflikter kan bli större än man tänkt sig. Det kan vara otydligt vem som bestämmer vad i familjen. När det gäller små barn så bestämmer föräldrarna i stort sett allt, men i takt med ökande ålder får barnet mer och mer att bestämma om.

I den följande övningen är fokus på vad vuxna behöver bestämma, när barn kan vara med och bestämma samt när barnen kan bestämma helt själva. Ibland handlar det också om att låta vissa frågor passera, utan att man går in i en större diskussion om frågan.

Det kan vara värdefullt att som förälder ”välja sina strider”. Det handlar om att liksom i övningen med "bankkontot" tänka kring vad som kan vara viktigt att hålla fast vid här och nu och vad som kan vara värdefullt i längden.

Visa bild

Berätta om tankemodellen med de tre korgarna. I vardagen uppstår ofta situationer där beslut måste tas om hur man ska göra eller vilka beteenden som behöver uppmärksammas och kanske stoppas. Vissa regler och beslut måste vuxna ansvara för och andra kan man bestämma om tillsammans eller låta barnet bestämma om själv.

I modellen har man delat in besluten i tre olika korgar:

Ett hem att växa i

Åttonde mötet: Samspel och gränssättning

Ej förhandlingsbart

Korgen innehåller sådant som den vuxne måste bestämma om. Det kan vara sådant som innebär risker för barnet eller som är nödvändigt för dess utveckling. I den här korgen kan det finnas frågor som en vuxen måste hålla fast vid även om det kan orsaka en konflikt eller ett utbrott från barnets sida.

Förhandlingsbart

Korgen innehåller sådant som kan diskuteras med barnet och där barnet kan få olika möjligheter till inflytande beroende på ålder och mognad. Besluten kan vara gemensamma.

Låt passera/barnet bestämmer själv

I den här korgen finns sådant som barnet eller den unge själv kan få bestämma. Barnens ålder och mognad är utgångspunkten. I den här korgen kan den vuxne också välja att ibland lägga vissa frågor som den vuxne egentligen skulle vilja vara med och påverka, men som hen låter passera för att det inte är värt att ta just den här striden vid det här tillfället.

Korgarna är olika stora beroende på barnets ålder och mognad. Ge exempel på vad som kan vara förhandlingsbart i olika åldrar. Förklara på olika sätt med olika egna exempel så att ni ser att deltagarna förstår tankesättet.

Berätta att ni ska göra en övning kring detta.

Dela upp deltagarna i tre grupper.

Varje grupp får arbeta med övningen utifrån barn tänkta i en av följande åldersgrupper:

- 0 till 6 år
- 7 till 12 år
- 13 till 18 år

Dela ut tre blädderblockspapper/A3-papper till varje grupp.

Ni har innan övningen förberett så att bladen har rubriker som motsvarar modellens tre korgar:

ej förhandlingsbart

förhandlingsbart

låt passera/barnet bestämmer själv.

Låt deltagarna först tillsammans komma på flera olika frågor som en familj kan behöva ta ställning till i vardagen. De ska inte stanna upp och diskutera utan istället snabbt föreslå många olika frågor.

Respektive grupp ska därefter resonera kring de olika frågorna utifrån hur de skulle tänka om det gällde ett barn i den åldersgrupp de har fått att tänka på.

Ett hem att växa i

Åttonde mötet: Samspel och gränssättning

De ska sedan sortera in de olika frågorna i den korg där de tänker att de hör hemma, d.v.s. skriva upp dem på det papper som har den rubrik som passar.

Grupperna får jobba med frågeställningarna och sorteringen av dem i 10–15 minuter.

Be sedan de olika grupperna redovisa sina resultat i helgrupp.

Häng gärna upp bladen så att varje ålder är samlad för sig på väggen.

Säg några sammanfattande ord med fokus på att lyfta fram att barn i de olika åldersgrupperna har olika stort utrymme att vara med och bestämma eller bestämma själv. Det är de vuxnas ansvar att göra olika bedömningar och att sedan hålla fast vid beslut och regler som kan skifta utifrån barnens ålder.

Barns handlingsutrymme handlar inte bara om ålder utan även om sammanhanget, deras mognad och erfarenhet. Vi behöver egentligen fundera på hur det ser ut för varje enskilt barn. Vi bör sträva mot att barn görs så pass delaktiga i besluten som är rimligt och möjligt.

Låt gruppen diskutera följande frågor efter att de genomfört övningen:

- Var det svårt att bestämma vilken korg de olika frågorna skulle hamna i?
- Hade deltagarna olika syn på var frågorna hörde hemma?
- Tror ni att man kan använda detta sätt att tänka i vardagen med sina barn för att tydliggöra vem som bestämmer vad?

Att visa att man finns där för barnet

Tidsåtgång:

10 minuter

Fokus i den här korta reflektionsrundan är inte att lyfta en diskussion utan att var och en får säga ett exempel på vad man kan göra i vardagen som visar barnet att man finns där för hen. Rundan kan hjälpa deltagare att tillsammans sätta ord på olika saker som har lyfts under mötet.

Visa bilden

De har ibland svårt att förstå att jag kan ha en annan synpunkt och att jag ibland kan få känslan "de mot mig" där de blir som ett lag och jag ensam som bara gjort massa fel.

Dom behandlar mig som dom behandlar sina biologiska barn, med jättemycket kärlek. Dom visar att dom bryr sig hela tiden. Dom finns alltid där för mig när jag behöver stöd eller hjälp och jag vet att jag alltid kan lita på dom.

Källa: Att lyssna på barn i familjehem, nationell brukarundersökning, Socialstyrelsen, 2021

Socialstyrelsen

Berätta att det här är samma citat som vi hade med i början av mötet.

De visar både på att det här med samspel och gränssättning kan vara svårt och att barn kan känna sig utpekade och åsidosatta om det inte blir en bra balans mellan gränssättning och positiv uppmärksamhet.

Målet vi strävar mot är att barnet känner sig både omtyckt och inkluderat i familjen, trots att vi som vuxna ibland behöver sätta gränser. Vi förmedlar det genom att ge omsorg och att vara närvarande med barnet.

Låt deltagarna säga några ord vardera om hur man i vardagen kan visa omsorg, närvaro, engagemang och intresse för barnen.

Låt alla komma till tals genom att göra en runda.

Låt därefter deltagarna reflektera enskilt.

Be dem tänka på en person i deras närhet, barn eller vuxen, som de vill ge mer uppmärksamhet och uppskattning. Det kan antingen handla om att den här personen har behov av det eller att deltagaren själv vill bli bättre på att uppmärksamma personer omkring sig på ett positivt sätt.

Det handlar inte om att göra något stort utan att tänka på situationen i

Ett hem att växa i

Åttonde mötet: Samspel och gränssättning

vardagen då man kan passa på att uppmärksamma den här personen på ett bra sätt.

Deltagarna kan fundera med utgångspunkt i följande frågor:

Hur vill jag visa uppmärksamma den här personen?

Vad ska jag göra? När? Hur?

Be dem skriva ner på en post it vad det är de ska göra, när de ska göra det och hur.

Medan deltagarna funderar enskilt förbereder ni med att skriva en rubrik på blädderblock eller whiteboard.

Det här ska jag göra för att visa uppskattning.

Låt därefter deltagarna en i taget sätta upp sin post it på blädderblocket eller whiteboarden och samtidigt berätta vad de är de ska göra.

Avsluta genom att tacka för att deltagarna har delat med sig med förslag och konkreta egna exempel.

Avslut

Tidsåtgång:

5 minuter

Avslutande runda

Läsanvisningar

Varje deltagare får ge sitt intryck av utbildningstillfället i en runda. Det ska bara vara ett ord eller en mening.

Välkomna därefter till nästa utbildningstillfälle och berätta att det kommer handla om **vardagen i familjehemmet**. Ni kommer bland annat lyfta frågor om hur det blir när ett barn flyttar in och hur man kan få barnet att känna sig välkommen och hemma i sin nya familj.

Påminn även om att läsa kapitel 9 i Familjehemmets bok och att inte glömma de *Fundera-frågor* som finns i kapitlet.

Ett hem att växa i

Åttonde mötet: Samspel och gränssättning

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- hur familjehemsföräldrar kan underlätta för barnen när de flyttar in
- hur familjen påverkas när en ny familjemedlem flyttar in
- syskon i familjehem
- hur familjehemsföräldrar kan stödja barnet inför flytt till eget boende.

Program

Moment	Tidsåtgång	Bild	Material
Hälsa välkommen <ul style="list-style-type: none"> • Backspegel 	10 min	1	
Dagens möte <ul style="list-style-type: none"> • Mål och program • Artikel 20 i barnkonventionen • Ungdomars önskningar 	10 min	2-5	Ungdomars önskningar
Övning: Ett barn flyttar in	10 min		
Övning: Min familj	25 min	6	Vinjett Födelsedagen
Ensamkommande barn	10 min	7	
En ungdom flyttar ut	20 min	8	Vinjett Vincent
Fika	30 min		
Alla i familjehemmet påverkas <ul style="list-style-type: none"> • Hur blir det i familjen • Det roliga med att vara familjehem 	30 min 20 min 10 min	9-15	Länk: Hur blir det i min familj? Länk: Hur blir det för mig?
Vad vi har gjort under utbildningen <ul style="list-style-type: none"> • Tillbakablick • Vad händer efter utbildningen 	20 min 15 min 5 min	16	Kuvert med förväntningar
Avslutning Utvärdering	15 min		Utvärdering Kursintyg

Att förbereda inför mötet

Läs kapitel 9 i Familjehemmets bok.

Förbered egna stödanteckningar och planering för träffen.

Tänkt på att då det här är sista mötet är det också sista gången som gruppen möts i den här konstellationen. Det innebär att gruppens fokus kan vara mer inriktat på de sociala kontakterna träffarna har medfört än tidigare under utbildningen. Frågor kan komma att lyftas från gruppen kring fortsatt kontakt även efter att utbildningen är avslutad. Under mötet är det bra att ge utrymme för ett lite längre gemensamt avslut och även att låta fikapausen få ta sin tid.

Eventuellt passar det bra att bjuda in en gäst till den här träffen. Kanske vill ni ha med en familjehemsförälder, eller någon som själv har bott i familjehem. Fundera igenom vad ni har möjlighet till och vad som kan vara värdefullt för gruppen. Då kan ni eventuellt behöva förlänga mötet med någon halvtimme.

Vid den här träffen är det också värdefullt att fånga upp frågor eller teman som hänger kvar sedan tidigare.

Förbered material eller anteckningar kring hur planeringen ser ut framåt och kring stöd- och hjälp som finns lokalt/regionalt.

Bestäm hur ni vill göra kursutvärderingen. Är det några särskilda aspekter som är viktiga för er att fånga i en kursutvärdering? Finns det särskilda format för hur kursutvärderingar görs hos er? Förbered underlag för skriftliga utvärderingar om ni väljer att ha det.

Förbered kursintyg om det ska delas ut.

Se till att följande finns:

- dator och projektor
- presentationsbilder
- blädderblock och/eller whiteboard och pennor
- anteckningsblock och pennor
- Fästisar
- utskrift av ungdomars önskningar
- vinjett Födelsedagen
- vinjett Vincent
- eventuellt utskrivna kursutvärderingar
- intyg till deltagarna
- fika.

Genomförandet

Hälsa välkommen

Tidsåtgång:
Bakspiegel

10 minuter

Visa bilden

Hälsa alla välkomna.

Bakspiegel

Påminn om förra mötets tema: Samspel och gränssättning.

Låt gruppen gemensamt återberätta vad mötet handlade om och vad som var centralt i det som förmedlades.

Se till att följande kommer med:

- strategier för att hantera konflikter
- uppmärksamhet på barns positiva beteenden
- vikten av positiv samvaro
- hur familjehemmet kan underlätta goda relationer med barnet.

Stäm av med deltagarna om det finns några kvarvarande frågor.

Har de andra tankar och funderingar som har dykt upp?

Väckte förra mötet några särskilda känslor som de vill dela med sig av?

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Om ni som kursledare har någon reflektion eller tanke från förra mötet kan ni dela med er av den.

Dagens möte

Tidsåtgång:

10 minuter

Mål och program

Artikel 20 i barnkonventionen

Ungdomars önskningar

Visa bilden

Mål med mötet

Deltagarna får kunskap om och möjlighet att reflektera kring:

- hur familjehemsföräldrar kan underlätta för barnen när det flyttar in
- hur familjen påverkas när en ny familjemedlem flyttar in
- syskon i familjehem
- hur familjehemsföräldrar kan stödja barnet inför flytt till eget boende.

 Socialstyrelsen

Berätta om målet med det här mötet.

Beskriv kortfattat med stöd av programmet hur upplägget för dagens möte ser ut.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Visa bilden

Barns rättigheter- artikel 20 i barnkonventionen

Barn som har berövats sin familjemiljö, ska ha rätt till alternativ omvårdnad.

Sådan omvårdnad kan innefatta placering i familjehem.

Då lösningar övervägs ska vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund.

 Socialstyrelsen

Berätta att artikel 20 i barnkonventionen handlar om de barn som av olika skäl inte kan bo med sina ursprungliga familjer och deras rätt till omvårdnad. En av de placeringsformer som nämns är just familjehem.

Nedan finns fullständig version av artikel som referens vid behov.

Artikel 20: Alternativ omvårdnad

Ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö, eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö, ska ha rätt till särskilt skydd och stöd från statens sida.

Konventionsstaterna ska i enlighet med sin nationella lagstiftning säkerställa alternativ omvårdnad för ett sådant barn.

Sådan omvårdnad kan bl.a. innefatta placering i familjehem, kafalah i islamsk rätt, adoption eller, om nödvändigt, placering i lämpliga institutioner för omvårdnad av barn. Då lösningar övervägs ska vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund.

Dela ut Ungdomars önskningsar. Den finns i *Bilagor för utskrift*.

Ge deltagarna tid att läsa igenom.

Reflektera gemensamt i helgrupp.

Ni kan eventuellt ha bildspelet med de två bilderna med samma text på i bakgrunden under tiden ni diskuterar.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Visa de två följande bilderna

Ungdomars önsknings

- Få förtroende att få en egen hemnyckel
- Få förtroende att få vara ensam hemma
- Kunna röra sig fritt i bostaden
- Bli behandlad på samma sätt som övriga barn i familjen, både biologiska och andra placerade barn
- Få äta när man är hungrig
- Att det finns mat som man tycker om och är van vid
- Få inreda sitt eget rum
- Få veta var allt finns i hemmet; toalettpapper, schampo, diskmedel osv - samt att det är ok för barnen att använda det

Ungdomars önsknings

- Bli inkluderad i de aktiviteter som familjen gör
- Att familjehemmet har förståelse för att ungdomen vill ha kontakt med sin biologiska familj - de kan vara viktiga för ungdomen även om de inte kan bo där
- Bli accepterad för den man är, oavsett religion, könstillhörighet, sexuell läggning, osv
- Att få känna sig fria att ifrågasätta saker och ge förslag om förändring/förbättring.
- Att få veta vad ett familjehem ska stå för ekonomiskt
- Att inte behöva känna sig som en belastning när man t ex behöver en ny vinterjacka
- Att inte veta vad familjehemmet får i ekonomisk ersättning
- Få villkorlös kärlek

MASKRÖ SBARN

Vad tänker deltagarna när de läser ungdomarnas önsknings?

Fundera över på vilket sätt förutsättningar kan skilja sig åt för olika barn och familjer beroende på ålder, mognad, familjesammansättning med mera.

Övning: Ett barn flyttar in

Tidsåtgång:

10 minuter

Inlevelseövning

Bikupor/smågrupper/helgrupp

Syftet med övningen är att leva sig in i hur det känns att lämna sin ursprungsfamilj och flytta in i en främmande familj. Deltagarna kommer utifrån den känslan fundera över vad som är viktigt för ett barn när de kommer till ett okänt familjehem.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Det här är en stark övning som deltagare kan reagera känslösamt i. Det är viktigt att ta hand om deltagarna och uppmärksamma om någon behöver särskilt stöd av kursledare.

Övningen består av två delar.

I den första delen av övningen är fokus att tänka sig in i barnets perspektiv.

Hur känns en bra och vanlig dag tillsammans med familjen?

Hur känns det att få veta att man måste flytta till en annan familj?

Hur kan det kännas den dag man flyttar in hos en familj man inte känner sedan tidigare?

Ni läser upp eller berättar med egna ord en berättelse i tre delar.

Deltagarna reflekterar först enskilt och sen i mindre grupper eller gemensamt.

I den andra delen av övningen är fokus att tänka sig in i familjehemmets perspektiv och uppdrag. Deltagarna diskuterar då med varandra i grupper.

Kursledaren bedömer vad som är lämplig gruppstorlek.

Del 1

Berätta för deltagarna att det här en inlevelseövning.

Be dem sätta sig tillrätta och lyssna.

Säg att de gärna får blunda om de vill.

Läs upp nedanstående text eller berätta med egna ord.

Du är 10 år. Du är tillsammans med din familj. Tänk att du är på din favoritplats i hemmet. Föreställ dig hur det är.

Hur bor du?

Vem bor du med?

Hur känns det?

Vad i ditt liv uppskattar du allra mest?

Låt deltagarna tänka en stund.

Fortsätt berätta.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Tänk dig nu att det har beslutats att du inte ska bo kvar hemma.
Du ska flytta till en annan familj.

Det är en familj du inte känner.
Du vet inte om, eller i så fall när, du kommer få flytta tillbaka till
din ursprungsfamilj igen.

Hur känns det?

Hur reagerar din familj? Föräldrarna och syskonen?

Vad känner du dig orolig för?

Vad är viktigt för dig att ta med dig när du flyttar?

Nu vänder du dig om och vinkar hej då till din familj.

Låt deltagarna tänka en stund.

Fortsätt berätta.

Du kommer till din nya familj. De ser fram emot att du kommer
och har längtat efter den här dagen. De har längtat länge efter att
få ta emot ett barn och nu kommer äntligen du. De vill att du ska
känna dig välkommen. Allt är nytt för dig - huset, familjen och
området. Det ser inte alls ut som hemma hos dig.

Vad känner du?

Vad tänker du om din nya familj?

Hur vill du att familjen ska vara när de tar emot dig?

Låt deltagarna tänka enskilt en stund.

Be deltagarna sedan dela några av sina tankar och känslor som kommit upp
med övriga deltagare. Detta kan ske två och två, i smågrupper eller i hela
gruppen.

Avrunda den första delen av övningen genom att nämna att det kan finnas
blandade känslor hos ett barn som lämnar en svår situation.

Del 2

Den här delen av övningen har fokus på vad familjehemmet kan göra för att
underlätta för barnet när det flyttar in.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Deltagarna får prata med varandra, två och två, i smågrupper eller i hela gruppen. Ni som kursledare väljer det som är lämpligast. Kanske kan ni dela in deltagarna i grupper utifrån intresse eller typ av uppdrag. Några kanske kommer ha uppdrag som jourhem, ta emot små barn eller ta emot ensamkommande.

Inled med att påminna om att i kapitel 9 i Familjehemmets bok ges exempel på vad familjehemmet kan göra för att ett barn ska känna sig välkommet.

Deltagarna får fundera över följande fråga:

Vad kan den nya familjen göra för att det ska kännas bättre för dig?

Samla efter några minuter alla i helgrupp.

Uppmuntra deltagarna att vara så konkreta som möjligt.

Alla får dela med sig av sina förslag. Notera förslagen på blädderblock.

Troligtvis har deltagarna många förslag att dela med sig av. Komplettera vid behov med tips på hur familjehem kan vara och agera för att underlätta för barnen.

Deltagarna kan gärna skriva upp konkreta tips och idéer på sidan 165 i Familjehemmets bok.

Övning: Min familj

Tidsåtgång:

25 minuter

Vinjett

Enskild reflektion och gruppdiskussion

Syftet med övningen är att synliggöra att de vanor och rutiner som finns i alla familjer är just deras egna. Sätt att göra saker i familjen handlar både om val man själv har gjort och hur traditioner och sedvänjor ser ut i de sammanhang man kommer från.

Övningen syftar också till att uppmuntra familjehemmet att vara nyfikna på barnets kulturella ursprung och vilka traditioner och vanor ursprungsfamiljen har.

Vinjetten i övningen finns i *Bilagor för utskrift*. Den kan delas ut till grupperna.

Dela upp deltagarna i smågrupper.

Berätta att när barn flyttar in i ett familjehem kan det vara svårt för dem att förstå hur saker och ting görs i just den här familjen. Deras ursprungsfamiljer har förmodligen haft andra sätt att vara och agera i vardagen. En del barn kommer dessutom från ett annat kulturellt sammanhang än familjehemmet.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Det kan också ta tid för ett barn att ställa om sig till nya vanor.

Övningen syftar till att deltagarna ska få reflektera kring hur de gör i sin familj och i sina sammanhang.

Läs vinjetten högt. Vinjetten finns i *Bilagor för utskrift*.

Födelsedagen

I er familj är födelsedagar väldigt viktiga högtider att fira. Då står födelsedagsbarnet i centrum. Det börjar redan på morgonen med att födelsedagsbarnet väcks med sång och paket. Det serveras frukost på sängen för den som fyller år.

Släktingar och vänner bjuds in för firande, umgänge och god mat.

En tradition ni har är att titta på bilder och filmer från när födelsedagsbarnet var liten.

Barnen i familjen har också ett särskilt kalas för sina kompisar. Då bjuder de in många av sina vänner till en fest med godis, mat och lekar.

Födelsedagen är verkligen ett tillfälle att uppmärksamma varje familjemedlem. För barnen i er familj är födelsedagen en dag att längta till. Barnen pratar ofta om sin dag både före och efter firandet.

Låt grupperna diskutera utifrån följande frågor:

- Vad i den här traditionen kan uppfattas som annorlunda, svårt eller kanske skrämmande för barn som inte har den här traditionen?
Be dem tänka in olika aspekter såsom tidigare upplevelser, kulturella och socioekonomiska skillnader.
- Hur skulle ni som familjehem göra om ett barn med andra traditioner och synsätt på födelsedagar flyttar in hos er? Hur skulle ni hantera skillnaden?
Be dem tänka både utifrån det placerade barnets perspektiv och de egna barnens perspektiv.

Samla alla i helgrupp.

Låt grupperna dela med sig av sina tankar.

Reflektera i helgrupp kring vilka andra traditioner eller rutiner som kan påverkas av att ett barn flyttar in.

Be avslutningsvis deltagarna att enskilt fundera över vilka andra traditioner och rutiner som finns i deras egna familjer.

- Vilka traditioner/rutiner är viktiga för dig?

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

- Vilka traditioner/rutiner vill du inte ändra på?
- Vilka traditioner/rutiner kan du tänka dig att ändra på för att anpassa dig till ett barn som flyttar in?

Lyft att nya och annorlunda vanor kan verka skrämmande eller jobbiga för vissa barn.

Exempel:

- För ett barn som har levt i en miljö där det finns missbruk kan även ett måttligt användande av alkohol väcka oro.
- I en familj kan det kännas naturligt att alla i familjen badar bastu tillsammans, medan det för ett barn som flyttar in kan kännas både obekvämt och pinsamt.
- I en familj som skojar mycket med varandra kan familjemedlemmarna vara trygga med att de vet var gränsen går mellan skämt och allvar. För ett barn som flyttar in kan skämtet kännas både obehagliga och skrämmande.
- Att titta på bilder från när man är liten kräver att det finns någon som tagit bilder och att de finns kvar. Att sakna en bit av sin historia kan vara både ledsamt och skapa en känsla av tomhet och utanförskap.
- Att det kommer in någon i rummet när man sover kan vara skrämmande om barnet varit utsatt för något i sitt rum eller säng tidigare.
- Att ha ett kalas och bjuda in vänner kräver att man har vänner att bjuda in och att de kommer till barnets kalas.

Ge gärna ytterligare exempel.

Visa bild

Att skapa trygghet

- Inkludera barnet och skapa känsla av tillhörighet
- Ha tid för barnet och visa att du lyssnar
- Skapa trygga och förutsägbara rutiner
- Gör roliga saker tillsammans och skoja med varandra
- Var tydlig med vad du vill och menar
- Berätta om era vanor och traditioner
- Ta det lugnt i början

Avsluta med att gå igenom punkterna på bilden.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Lyft att humor är en viktig del i samvaron och att skratt underlättar många situationer och är värdefullt i sig. Det är viktigt att vara lyhörd för hur skämt och skoj uppfattas så att det samtidigt känns tryggt för barnet

Poängtera att första punkten är något som många placerade barn lyfter fram som extra viktig.

Ensamkommande barn

Tidsåtgång:
Muntlig genomgång

10 minuter

Berätta att det vi har pratat om tidigare på mötet även gäller för ensamkommande barn precis som för alla andra barn. Det finns dock några punkter som är viktiga att lyfta kring just ensamkommande barn. Det kan också ha betydelse för andra barn som har sin bakgrund i ett annat land.

Visa bilden

Ensamkommande barn

- Ingen/mindre tid för förberedelse
- Ofta mindre bakgrundinformation
- Svenska är nytt språk
- Viktigt att behålla modersmål
- Religionens betydelse
- Asylprocessen kan stressa och oroa

Berätta utifrån Familjehemmets bok med stöd av text på sidorna 13–142.

Avsluta med att konstatera att familjehemsföräldrar behöver vara lyhörda, nyfikna och kreativa oavsett vilket barn de tar emot. Alla barn är individer med sin egen personlighet och behov.

En ungdom flyttar ut

Tidsåtgång: - 20 minuter

Vinjett

Gruppdiskussion och muntlig genomgång

Dela in deltagarna i grupper.

Läs först upp vinjetten nedan för alla.

Dela sedan ut vinjetten till respektive grupp.

Vinjetten inklusive frågeställningar finns i *Bilagor för utskrift*.

Vincent

Vincent är 19 år och har precis gått ut gymnasiets samhällsprogram. Han är ganska skoltrött och har ingen aning om vad han vill göra i framtiden.

Vincent flyttade från sin ursprungsfamilj första gången när han var ett år gammal. Han har sedan dess bott i flera olika familjehem under sin uppväxt eftersom hans mamma i omgångar har önskat att han ska flytta hem och bo med henne.

När Vincent var 8 år flyttade han till det familjehem som han har bott hos sedan dess. Han har haft en sporadisk kontakt med sin mamma sedan han flyttade till sitt nuvarande familjehem. Mamman har missbruksproblematik och lever i perioder i hemlöshet. Hon är ofta svår att få tag på.

Vincent har en storebror som betyder mycket för honom. Brodern har också bott i familjehem, men inte samma som Vincent. Både Vincent och hans bror vill träffas och hålla kontakten med varandra. Det är lite svårt just nu eftersom brodern inte har något eget boende utan bor hos olika kompisar.

Socialtjänsten har beslutat att Vincents placering hos familjehemmet ska avslutas eftersom Vincent är myndig och har avslutat sina gymnasiestudier.

Vincent är orolig för hur han ska klara sig. Han tycker om sitt familjehem men är osäker på vad han betyder för dem.

Visa bild

Vincent

- Vilka är riskerna för Vincent när placeringen avslutas?
- Hur kan ni som familjehem förbereda Vincent innan han flyttar ut?
- Vad kan ni som familjehem göra för Vincent när han har flyttat från er?

 Socialstyrelsen

Låt grupperna diskutera vinjetten utifrån frågorna på bilden.

Låt grupperna diskutera cirka 10 minuter.

Samla alla i helgrupp.

Låt alla deltagare dela med sig av hur de har tänkt.

Se till att följande aspekter lyfts:

Risker när Vincent flyttar ut:

- isolering
- ekonomiska svårigheter
- svårigheter i kontakten med sin ursprungsfamilj
- svårigheter i kontakten med familjehemmet.

Att göra innan Vincent flyttar ut:

- Öva på sådant som behöver göras i ett hushåll såsom att städa, tvätta och laga mat.
- Gör en hushållsbudget.
- Prata om var han kan få stöd i olika frågor t.ex. sjukvård, tandvård, Arbetsförmedlingen och bostadsförmedling.
- Stödja i att upprätthålla viktiga kontakter t.ex. med ursprungsfamiljen.
- Prata om hur er och Vincents framtida kontakt kan se ut.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Att göra när Vincent har flyttat ut:

- Hålla kvar kontakten även efter avslutad placering.
- Finnas till hands för rådgivning om vardagliga saker.
- Bjuda in till familjen både för vardagligt umgänge och t.ex. vid högtidsdagar.

Deltagarna kan gärna skriva upp konkreta tips och idéer på sidan 166 i Familjehemmets bok.

Avsluta övningen med att konstatera att familjehemmet är viktiga för barnen både inför och efter att de flyttar ut.

Betona att socialtjänsten har ett stort ansvar för att uppmärksamma och tillgodose barns behov både inför utflytt och efter avslutad placering.

Fika

Tidsåtgång: 30 minuter

Alla i familjehemmet påverkas

Total tidsåtgång:	30 minuter
Hur blir det i familjen	20 min
Det roliga med att vara familjehem	10 min

Inled med att berätta att det, som det även beskrivs i Familjehemmets bok, kan vara ett krävande uppdrag att vara familjehem. Samtidigt kan uppdraget som familjehem vara berikande på många sätt.

De flesta familjehemsföräldrar är nöjda. Detsamma gäller familjehemmens egna barn.

Hur blir det i familjen

Tidsåtgång:	20 minuter
Film	
Reflektion	

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Film: Hur blir det i min familj?

Källa: Syskonstödet
[Länk till filmen](#)

Socialstyrelsen

Filmen är 7:51 minuter lång. Den beskriver olika faser som familjen går igenom när ett barn flyttar in.

Syftet med följande övning är att familjehemmen ska vara förberedda på att uppdraget kan vara både svårt och utmanande men att det samtidigt kan vara givande och roligt. Övningen vill öppna för att se utmaningarna utan att avskräcka.

Dela in deltagarna i smågrupper och berätta att ni ska genomföra en övning.

Del 1

Visa bilden

Hur påverkas de egna barnen?

Om du har egna barn:

- Hur har dina egna barn blivit förberedda på att få fostersyskon?
- Hur tror du dina egna barn kan påverkas av att ni blir familjehem?

Socialstyrelsen

Låt bilden ligga kvar under övningen.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Låt deltagarna först reflektera enskilt i någon minut.

Deltagarna får sedan prata med varandra, två och två, i smågrupper eller i hela gruppen. Ni som kursledare väljer det som är lämpligast.

Därefter reflekterar alla tillsammans i helgrupp.

Del 2

Dela ut fästisar till deltagarna.

De får några minuter för att var för sig skriva:

- tre svårigheter med att vara familjehem (en per lapp)
- tre positiva saker med att vara familjehem (en per lapp)

När deltagarna pratar i grupperna ritar ni en enkel bild av en våg på er whiteboard. Markera den ena vågskålen med ett plus (+) och den andra med ett minus (-).

Låt deltagarna sätta upp sina lappar på whiteboarden där ni låter den ena vågskålen symbolisera det som är positivt och den andra det som är negativt.

Ni som kursledare kan därefter gemensamt resonera högt med varandra kring vad ni tänker när ni ser de lappar som har kommit upp om uppdraget som familjehem. Många gånger kan utmaningar och möjligheter vara olika sätt att se på samma sak.

Om det ser ut som att det är fler lappar på minus-sidan kan ni resonera tillsammans kort om vad man kan göra åt det och hur man kan se på dessa utmaningar.

Om det tvärtom ser ut som att det är många fler lappar på ”plus-sidan” kan ni stanna upp och resonera kring om det är en realistisk uppfattning av uppdraget.

Bjud därefter in deltagarna till reflektioner i storgrupp.

Berätta med stöd av Familjehemmets bok på sidorna 150–152 samt bilderna nedan om vad som är viktigt att tänka på.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Visa bilden

Barnen i familjen

- Förbered de egna barnen innan placeringen och involvera dem i planeringen.
- Alla barn i familjen behöver tid och uppmärksamhet, både de egna och de placerade barnen.
- Var observant på relationen mellan barnen.
- Stöd utifrån kan vara hjälpsamt och viktigt för att skapa goda förutsättningar för barnen.

Kommentera eller låt bilden tala för sig själv.

Gör eventuella kopplingar till vad som har lyfts tidigare i samtalen.

Visa bilden

Vuxna

- De vuxna i familjen behöver stötta varandra.
- Ta hjälp av släkt och vänner om det är möjligt.
- Tänk på att släkt och vänner också kan påverkas. Det kan vara både en styrka och en utmaning.
- Försök att prioritera sådant som hjälper er att hantera stress och ger utrymme för återhämtning.

Kommentera eller låt bilden tala för sig själv.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Det roliga med att vara familjehem

Tidsåtgång:

10 minuter

Visa filmen. Länk finns nederst på bilden.

Film: Hur blir det för mig?

Källa: Syskonstödet
[Länk till filmen](#)

Socialstyrelsen

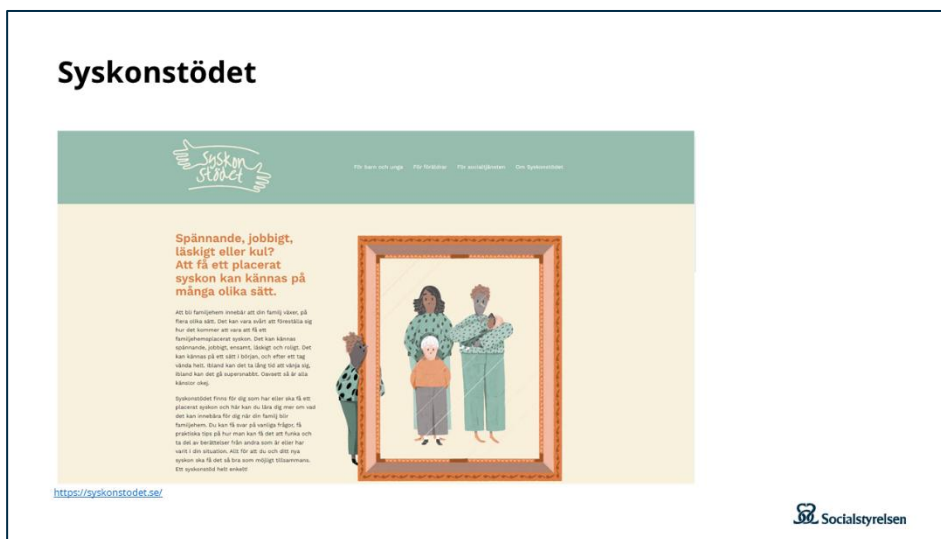
Hela filmen är cirka 6 minuter lång. Ni kan välja att titta på filmen med start från 5:22 in i filmen. Då svarar barn och vuxna på frågan ”Vad är det roligaste med att vara familjehem?”

Öppna för reflektioner på filmen.

Ett hem att växa i

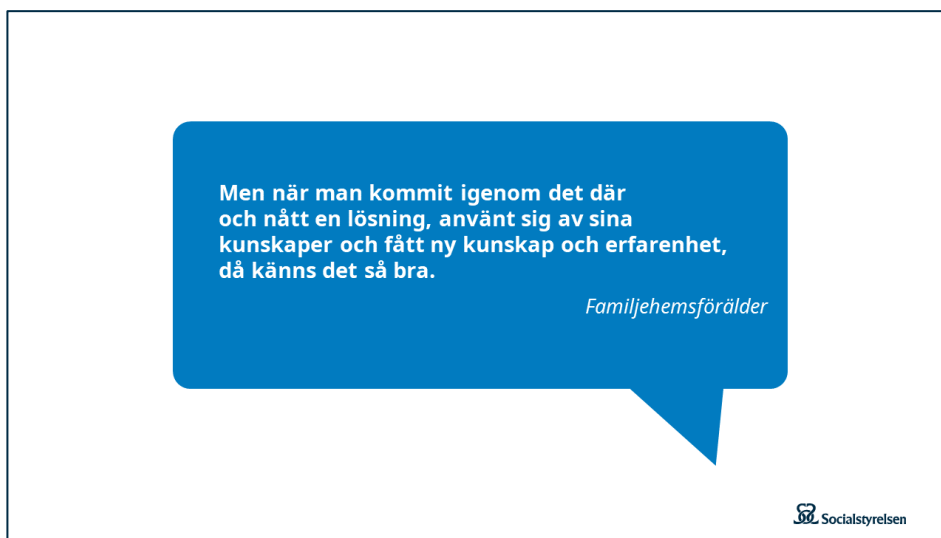
Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Visa eventuellt bilden/webbsidan.

Om ni vill kan ni visa var sidan med materialet finns som har tagits fram inom projektet Syskonstöd. På webbsidan finns förutom filmer även en del korta texter för både barn och vuxna.

Visa bilden

Avsluta momentet med citatet från en familjehemsförälder.

Vad vi har gjort under utbildningen

Total tidsåtgång:	25 minuter
Tillbakablick på utbildningen	15 minuter
Vad händer efter utbildningen	10 minuter

Tillbakablick på utbildningen

Tidsåtgång:	15 minuter
Muntlig genomgång	
Gemensam diskussion	

Visa bilden

Utbildningens innehåll

1. Familjehemsvården och barnen
2. Ett uppdrag i samverkan med barnet i fokus
3. Att stödja barns behov av närhet och anknytning
4. Att hantera kriser, separationer och andra svåra upplevelser
5. Livslånga relationer och ursprungsfamiljens betydelse
6. Barns hälsa
7. Barns skolgång
8. Samspel och gränssättning
9. Vardagen i familjehemmet

Avsluta grundutbildningen med att titta tillbaka på hela utbildningen. Nämn innehållet i de olika kapitlen i Familjehemmets bok – som även har varit teman för utbildningens möten. Till stöd kan ni eventuellt använda beskrivningen av alla möten som finns i början av den här boken, i avsnittet om utbildningens upplägg.

Fråga deltagarna:

- Vad har ni uppskattat?
- Vad har varit utmanande?
- Vad har överraskat?
- Finns det frågor som känns obesvarade?

Gör en runda så att alla kommer till tals.

Dela därefter ut de kuvert som innehåller de förväntningar på utbildningen som deltagarna skrev ner vid det första utbildningstillfället.

Ett hem att växa i

Nionde mötet: Vardagen i familjehemmet

Sätt samtidigt upp de förväntningar som skrevs på blädderblock vid samma tillfälle.

Låt deltagarna först reflektera enskilt i någon minut.

Deltagarna får sedan prata med varandra, två och två, i smågrupper eller i hela gruppen. Ni som kursledare väljer det som är lämpligast.

- Har utbildningen motsvarat era förväntningar?
- Har utbildningen gett er andra bra saker än de ni förväntat er?
- Finns det andra frågor ni hade velat ta upp/behandla under utbildningen?

Om det finns önskemål som inte är uppfyllda kan ni diskutera vad som kan behövas framöver.

Det kan både handla om frågor som deltagarna själva kan jobba vidare med och frågor som ni kan lyfta inom er organisation. Kanske behövs ytterligare utbildningsinsatser?

Vad händer efter utbildningen

Tidsåtgång:

10 minuter

Muntlig genomgång

Berätta vad som händer lokalt eller regionalt. Det kan både handla om hur stöd, utbildning eller handledning är organiserat i kommunen/området och information om planerade aktiviteter under den kommande perioden.

Återkoppla även till de behov som framkom under momentet med tillbakablick på utbildningen. Vad finns det för möjligheter till stöd och information som ni känner till? Vilka frågor ska ni eventuellt återkoppla kring efteråt? Vilka frågor skickar ni vidare till handläggare på socialtjänsten?

Avslutning

Tidsåtgång:

15 minuter

Tänk på att ha lite mer tid till förfogande än vad ni som kursledare själva behöver för det sista momentet. Deltagarna kan ha behov av att säga något och avsluta på sätt som känns bra för dem.

Gör kursutvärdering på det sätt som ni tycker är lämpligt.

Om ni väljer att låta deltagarna göra en skriftlig utvärdering delar ni ut den och ger deltagarna tid att fylla i den.

Dela ut kursintyg till alla deltagarna.

Tacka alla deltagare för att de har varit med på utbildningen.

Önska dem lycka till i sina uppdrag som familjehem.

Visa bilden.

Tack för att du har deltagit!